

2 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Februar

VSEBINA:

STREMENA NAD PODI	
Tone Skarja	49
MENINA	
Drago Meze	57
DOBRŠNIK	
Stanko Klinar	62
POSLEDNJI VZPON	
Leopold Stanek	63
TRIGLAVSKI NARODNI PARK	
Katja Potočnik	65
LOGARJEVA — LOGARSKA DOLINA	
Jože Vršnik	71
ZAKAJ POSTAJA SOČA HUDOURNIK	
Ing. Viktor Klanjšek	72
ZASAVSKI IZLET IN SE KAJ	
Vitko Jurko	73
HREPENENJE	
Andrej Beg	75
STARO SE UMIKA NOVEMU	
Uroš Zupančič	76
BELEZKA OB DVESTOLETNICI REGISTRA- CIJE FAVNE ZUZELK V SLOVENSkih GORAH (1763)	
Boštjan Klauta	78
DRUŠTVENE NOVICE	79
ALPINISTIČNE NOVICE	84
IZ PLANINSKE LITERATURE	85
RAZGLED PO SVETU	89
IZ KARTOTEKE PRVENSTVENIH VZPONOV	96

NASLOVNA STRAN:

VELIKA CINA — Foto Barbka Lipovšek —
Sčetinin

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik; Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Oreš. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Oreš, Celje - Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Opovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene opovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

IZVAŽAMO 50 LET

V 45 PREKOMORSKIH DEŽEL

Tovarna emajlirane posode Celje

Telefon 22-71 — Telegram: Emajl Celje

VODEČI PROIZVAJALEC IN IZVOZNIK:

- emajlirane posode
- pokositrene posode
- pocinkane posode
- higiensko-tehničnih predmetov
- jeklenih kotlov
- jeklenih radiatorjev
- in jeklenk za butan — propan plin

Posobno priporočamo naše nove izdelke: ekonom lonec, alu-pekač, sokovnik, lonec za pranje perila z vložkom

Naše izdelke
z zaščitnim znakom »DVA LEVA«
z zadovoljstvom uporabljajo
širov sveta

Stremena nad Podi

Tone Škarja

»Ne prosite nalog, ki ustrezajo
vašim silam! Prosite sil, ki so
kos vašim nalogam!

(Philips Brooks)

Pri Malih vratcih se ustaviva. Zmečeva železje na pot, se zavaliva v travo in prižgeva cigareti. Velik dan je še in nikamor se nama ne mudi.

Pod nama leži razburkano kamnito morje — Veliki podi.

»Kako drugačni so videti z vrha!«

Ozreva se v Štruco. Kot bi pljuski tekočega apnenca v trenutku otrdel. Ni dobra primerjava, toda Štruca v resnici nima primere v naših gorah, pa tudi drugje še nisem videl ničesar podobnega. Leta in leta smo hodili mimo nje, ne da bi se je vsaj v sanjah spomnili.

Danes sva jo preplezala. Zahodna stena, njen najbolj nemogoči in najbolj brezkompromisni del, je našpikana s klini, redki oprimki pa nosijo umazane sledove potnih prstov. Po vseh obupavanjih, ko sva jo že hotela potisniti v pozabo, češ, saj je še toliko drugega, komaj verjameva, da sva uspela. In vendar je res; po nemogočih, izpranih ploščah, čez ogromno žmulo, po gladkih poklinah in žlebovih drži od tal do vrha nevidna, toda resnična in ne več samo namišljena črta: Direktna smer.

* * *

S Pavletom Kemperlom premlevava staro, toda večno novo temo: gore in plezanje. Na rešetu so nove smeri v Dolgem hrbtu, Jalovcu, Šitah in še nedokončane v Triglavu, Rzeniku, Koglu ...

»Ko bo še to obdelano, bo pa menda res nemogoče še kaj novega zlesti,« ugotavljam za zaključek debate.

»Misliš? O, so še lepe stvari, ki bodo še tudi za poznejše generacije trd oreh.«

»Me pa res zanima, kaj še po teh zadnjih problemih, če izvzameš kake manjše variante, sploh še ostane. Navsezadnje Kamniške precej dobro poznam in ... Sicer pa, povej!«

»Ugibaj, povem ti pa, da to ni šoder in da še dolgo ne bo.«

Iz spomina izvrtam vse mogoče članke, izpod rje pozabe brskam za oblikami stebrov, za jed, plati. Potem vrževa karte:

»Dolška škrbina s severa!«

»Ne!«

»Direktna v Ojstrici!«

»Ne!«

»Direktna v severozahodni Rzenika!«

»Tudi ne... Ne boš uganil!«

Trmasto vztrajam:

»Plošče v Skuti, stebri Planjave s severa, Kalška gora, Grintovec z vzhoda, rdeča zajeda med Križem in Štajersko Rinko, Škarje, Vršiči ...« Imen brez konca in kraja, prav tolikokrat pa slišim za odgovor ne. Ko bi vsaj sam povedal, pa noče.

»Je kratka zadeva, vendar nekaj izrednega, nekaj, kar ne vidiš nikjer drugje.«

Počasi se mi v podzavesti začne risati neka znana oblika. Pa menda vendar ne to! Absurd! Toda znil bom vseeno, menda je tudi edini kraj v Kamniških, ki ga danes nisem imenoval:

»Štruca!«

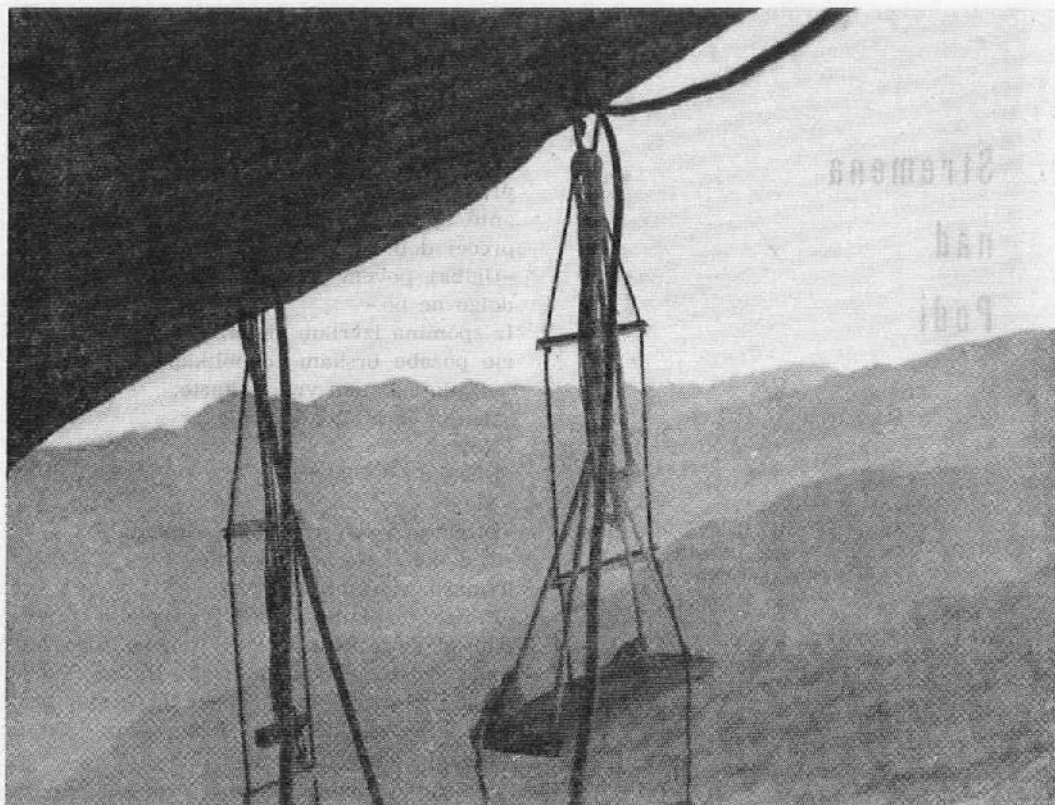
»Tako je, Štruca!«

»Toda to je nemogoče, saj bi jo bilo treba prevrtati od tal do vrha.« Od Dolgega hrbta sem mi je vrtanje zoprno. Toda kaj je tistih sedem svedrovcev v primeru z nerazčlenjeno steno Štruce.

»In potem? Vsa hoče zlesti nekaj novega, nekaj, kar je še težje od starih smeri in če ne gre drugače, je treba pač vrtati. Vsa človekova dejavnost se izpopolnjuje, zakaj se ne bi alpinizem? Naprej, samo naprej je treba iti. Sredstva se morajo prilagoditi ciljem.

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

Tihožltje šeste stopnje

Foto: T. Skarja

Sveder in sedež se bosta vedno pogosteje pridruževala vponkam, klinom in stremenom. S tem se je treba sprijazniti, le tako bo šel razvoj naprej.«

Šumelo mi je v glavi in ob petinpetdesetletnem Pavlu Kemperlu sem se počutil strašno starokopitnega.

Nekaj mesecev je moralo miniti, da sva si upala s Pavletom Šimencem resno pomisliti na Štruco. Potem pa sva se nenavadno hitro odločila in konec septembra sva pod steno, oborožena do zob ali bolje, obložena z železjem, da se nama noge kar šibijo. Imava teden namen priti čez steno, vendar ne za vsako ceno. Če se bo pokazalo, da bi morala že v spodnjem delu, pod strehasto žmulo, vse prevrtati, bova odstopila. Streha brez svedrovcev sploh ne bo šla, to pa takoj vidiva. Začetek je enostaven in mimogrede sva pri navpičnem delu, oziroma pri pravem začetku

stene. Navpična in previsna, toda sijajno razčlenjena in trdna skala ni nobena ovira in presenetljivo hitro sem na najvišji polički podstavka. Vrvi in razčlemb je hkrati konec in pod gladko ploščo zabijem dolg, močan klin. Brez ovire zdrsi pogled navzgor po izpranih, belih ploščah, dokler ne trči ob ogromen balkon, ki kot venec obkroža vso steno od severnega začetka pa tja do škrapastih plošč na vzhodu. Kako bo šlo tam čez, niti ne preišlujem in zdi se mi, da niti do tja ne bova prišla.

»Pazi, grem!«

Za ta del je na vrsti Pavle. Lep čas gledava v enostavno, toda nedostopno steno. Potem pa steče. Nekaj metrov nad stojiščem najde Pavle majhne, toda lepo oblikovane zarezne in videti je, kot bi muha plezala po šipi. Le konci prstov so skriti v skali, sopenje pa izdaja, da morajo nositi vso težo.

Vstop v poč, edino možnost, ki drži do strehe, zapira neizrazit, gladek previs. Klin nikakor noče v skalo in vsak čas pričakujem

sunek. Končno le prime za palec železa v razpoko; ni kaj prida, pa za začetek je dosti. Streme pomaga Pavletu, da doseže še eno razpoko, nato je v počí. Počasi, meter za metrom, mi drsita vrvi čez ramena. Trenje je edina opora, razpoka je redka pojava v izjedencem, navpičnem žlebiču. Pet centimetrov globoka in prav toliko široka zarezá res ni drugega kot žlebič in le konci čevljev najdejo v njem negotovo oporo.

Pod steno sta se pojavila Jožica in Edo. Ko sta s teleobjektivom prepodila še zadnjega gamsa s Podov, sta se spravila nad naju. Šele kamen, ki prižvižga iz počí in se razleti v dnu, ju prepriča, da je na poti varneje. Vrvi je konec, o stojišču pa nobenega sledu. Dlje ko plezanje traja, da Pavle zabije dva klina v poč, in z njegovim zagotovitom v ušesih, da sta sijajna, se odpravim s stojišča. Klini v previsu mi ostanejo v roki, čim jih pomajem in vedno bolj dvomim v Pavletovo jamstvo.

Zamenjati se ne moreva, oba se drug nad drugim stiskava v ozko poč. Predam železje in Pavle se ne ravno odlično razpoložen spravi nad zgornji del počí. Stopi na prvi varovalni klin, ko nekaj zaškrtá. Klin visi navzdol, na pol izpuljen. Da bi stopil še na drugega, mu ne pustim.

»Zlezi, kjer hočeš, bi pa drugače zabijal!«
Precej na tem sva, da zletiva v grušč, res pa je, da razpok sploh ni in torej Pavle ni kriv za živčno škrtanje klinov v počí.

S polžjo, toda enakomerno hitrostjo tečeta vrvi proti strehi. Kako bo tam? Bo treba varovati v stremenih?

Zven klina me zmoti v mislih in ugíbanju. Prvemu sledi še eden, za obema pa se oglasi Pavle:

»Tako, sedaj sva dobra!«

Tik pod streho je že, v oporni drži se daje s poševno počjo, ki je nenadoma postala globoka in ostra.

»Polica!«

O, vraga, to je pa lepše, kot sva si sploh upala sanjati. Bo pred streho vsaj lepo varovališče, pa tudi tako bi že rada spet čutila vsaj malo horizontale pod nogami.

»Naprej!«

Iztaknem oba klina in sledim vrvi. Ko izpnem zadnji klin, me stranski vlek vrvi skoraj vrže iz počí in klin mora ostati zabit, če nočem zanihati.

»Popusti, skozi karabinec res ne morem!«

Pavle je sijajen dečko, le preveč nečloveško vleče za vrvi, kadar je dobre volje.

Potem sem tudi sam na polici. Lepše od najlepših sanj. Široka, udobna terasa iz trdne skale, odlična razpoka za varovanje.

In zgoraj? Tam ni nobenih uresničenih sanj. Nobene počí, nobene razpoke, da, niti črte ni nobene, ki bi se vlekla preko ogromnega trebuha.

»Uživaj, dokler ti je dano!«

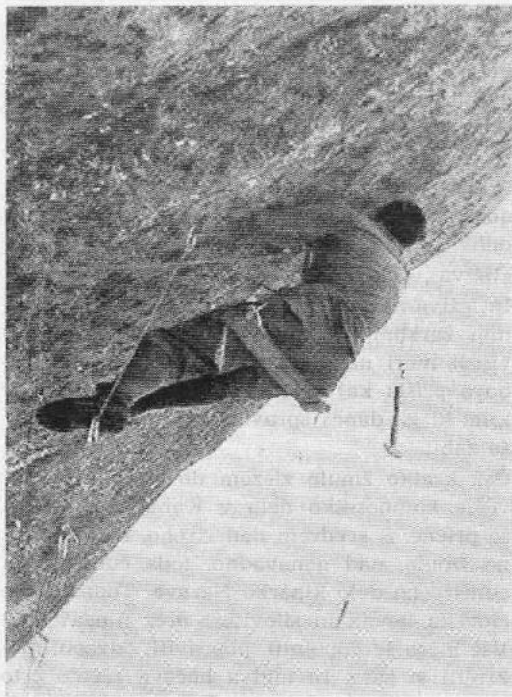
In leživa na polici, predajava se toplim sončnim žarkom in skušava pobegniti ogromni, viseči mori nad nama. Ne, danes najbrž ne bova prišla kaj dosti višje. Pa vendar, vsak klin, ki ga danes spraviva v skalo, bo drugič že zabit.

Čez kratko žmulo zlezem do strehe in največje kamnoseško delo v Kamniških Alpah se prične. S svedrom nad streho, nad ogromno žmulo, nad nenavadno, toda čudovito in edinstveno delo kiparke Narave. Toda kaj je človeku lepota in silovitost brez njega? Nič! Vse mora še dopolniti, popraviti, odvzeti, prikrojiti si zase. In midva hočeva začeto črto potegniti do vrha, če ne drugače, pa s svedrom.

Začetek strehe

Foto: T. Škarja

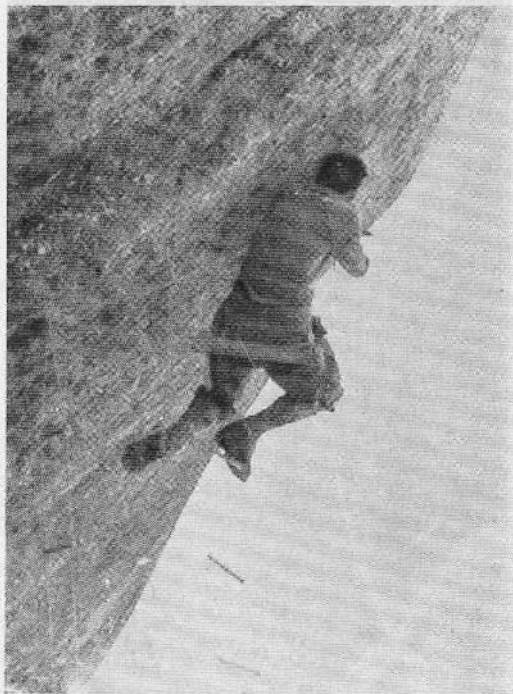

Vrtenje ovira plezanja

Foto: P. Simenc

Pesem svedra

Foto: P. Simenc

Z enim očesom pazim, da prevečkrat ne udarim po roki namesto po svedru, z drugim pa rotim klin v kotu, naj se vendar ne izpuli, vsaj dokler ne izvrtam luknje do konca. Prah mi pada na obraz, v oči, nos, za vrat, pa ne odneham, dokler ni štiri centimetre svedra zažrtega v skalo. To je prvi klin in če vsi spuste, ta mora držati vse.

Do sedaj sem se z nogami opiral na poličko pod streho in vrvi v pasu me še ne motijo, za naprej pa je čisto drugače.

S tremi udarci spravim leseno zagozdico v luknjo, nato pa še klin. Vedno višje poje svedrovček, na koncu se okrog njega luščijo od stene tanke luske. Železo je toplo, dovolj je.

Škripec, dve stremeni in:

»Potegni rdečo!«

Nenadoma sem v zraku. Ni več tal pod nogami; nobene opore za roke in noge. Edina točka, ki drži vso težo, je svedrovec v stropu in neprenehno se vrtim okrog njega, najprej levo, potem desno, pa spet nazaj, ves čas, da še pomisliti ne morem na napredovanje. Se bo že tu ustavilo? Toda nekako je le treba naprej.

Da je zabit še drugi svedrovec, potrebujem poldrugo uro. Več pa ne morem. Vrv se je zažrla v pas, da me zapeče šele, ko jo popustim. Tako ne gre več in morala si bova izmisliti kaj drugega. Da bi visenje v stremenih pomagalo pri vrtnanju v streho, bi moral za uro ali več otrdeti kot kol, to pa je pri stalnem vrtnanju in nihanju nemogoče.

Za danes morava nazaj. Morda drugič, s sedežem. Pa na to bova mislila čez kak teden, danes si želim, da ne bi Štruce nikdar več videl tako od blizu.

* * *

Tretjo nedeljo po prvem poskusu sva spet pod streho. Zalogi opreme se je pridružil še sedež — deščica na najlonski vrvi. Za plezanje nisva kaj prida razpoložena in to hitro vidiva v stehi. Sedež nama sploh ne koristi, le počivava lahko na njem. Če sedim, lahko vrtam le dva decimetra od že zabitega klina naprej, če pa stopim v stremena, se ponovi stara pesem: vrtenje, žerjavica v pasu, skratka, tako ne gre. Nekako dobro uro presediva v zraku, toda luknje je le za dva centimetra, več je ne napraviva. Koliko lukenj pa bo treba izvrtati do vrha? Dvajset, trideset najmanj. Je to opravičljivo? In navsezadnje, je

prav, da bo ponavljalca le vpenjal klina, kjer bova midva še pretirpela ure in ure, če ne dneve, in se sprehodil na vrh?

Za letos in verjetno za vselej napraviva križ čez Štruco. Naj se kar prihodnje generacije mučijo z vrtnjem, midva veva še za stvari, kjer se najdejo v skali čisto lepe razpoke.

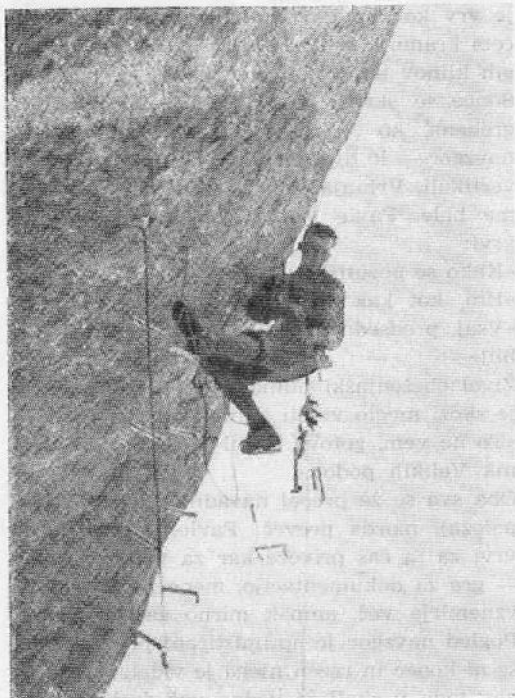
Zaman je bilo vse filozofiranje, zaman notranji odpor pred brezizglednim plezanjem. Leto dni sva oklevala, konec letošnjega septembra pa sva spet na Kokrskem sedlu z vso opremo. V dveh dneh morava Štruco preplezati, to je zaključek posveta v petek zvečer ob »čaju brez vsega«. Sveder, ki ga je izdelal kovač in s katerim se da na ravnem tri centimetre globoko luknjo izvrtati v desetih minutah, sva vzela le za rezervo, glavno breme napada bo nosil novi sveder, ki ga je posodil Jože. Sijajna stvarca, poleg pripravnosti ima še to dobro lastnost, da ga praktično nikoli ni treba brusiti.

Pa tudi klini so pripravnejši od najinih, brez lesene ali kake druge zagozde, z enostavnim kvadratnim prerezom. Poizkusno vrtnje doma naju je napravilo optimista.

Po preizkušeni metodi se pred spanjem nabijeva z beljakovinami in kalorijami, da energija kar izžareva. Zjutraj res vstaneva šele s soncem, vendar sva trdno na nogah. Dobro uro trajajo poizkusi, preden zadeneva pravo dolžino, na kateri naj bo obešen sedež v strehi. Pa težav še ni konec. Ko vrtam luknjo v največji možni razdalji od že zabitega klina, se začne stara, nemočen bes vzbujajoča pesem — vrtnje. Vendar tu ne potrebujeva drznosti, za vse probleme sva hladna tehnika. Nobena stvar naju ne more več odvrniti in vsemu najdeva lek; tudi vrtnje odpraviva. Vedno me suče v levo, če pa vrtam tako, da s kladivom tolčem v nasprotno smer, me vrti v desno. Na tem dejstvu uspeva — enakomerni udarci, ravno prav pogosti in močni, povzročo, da sta obe sili enaki — vrtam in mirujem. Po vsakem počitku je treba vse ponoviti znova, ko pa je luknja globoka centimeter, se že lahko držim v pravem položaju tudi s samim svedrom. Luknje zvrtnam le do dva in pol centimetra; zaneseva se na klina, čeprav jih teža vleče naravnost ven. Vsi niso originalni, zato zabijeva še tudi stare svedrovce, vendar krajše kot lani. Za-

upava tehniki, navsezadnje bova le z njo uspela.

Klin je zabiti, sledi neroden proces napredovanja: izpeti sedež, vpeti v novi klin vrv in jo napeti, vpeti vanj dve stremeni, pomakniti sedež pod pazduho, se potegniti v škripec in s stremeni čisto do klina, vpeti sedež in se z rokami zriniti nanj, da spet služi svojemu namenu. Sledi spet vrtnje, ki traja povprečno, s počitki in napredovanjem vred, tričetrt ure. To je za streho kar dober čas; tudi pri razpoki in z navadnimi klini ne bi šlo dosti hitreje.

Zelezja je zmanjkalo: zračni transport
Foto: P. Šimenc

Nekaj me moti: ko prepenjam sedež in znova lezem nanj, slišim tiho, potuhnjeno pokanje. Klin? Ne verjamem, ta bi zletel kot iz puške, brez svarila. Vrv tudi ne. Potem ugotovim: sedež poka. Doma sem si izbral zanj ravno pravo deščico — na sredi jo krasita dve veliki, vzporedni grēi. Kdo bi le vedno na vse mislil! Sicer malenkost, toda čisto resno: nankrat bom obvisel v zraku z zmedo stremen in vrvi okrog vratu in ko se bom izmotal iz mreže, bova lahko samo pobrala šila in kopita in — čč se nama bo še dalo — jutri pri-

nesla nekaj letvic in žeblicev, da popraviva napravo. Torej — previdnost! Za naprej vedno sedam tako, da noge čimbolj razširim — s tem obremenim sedež le ob straneh, kjer visi na vrvi. Morda bo še zdržal.

Nevarnost številka dve je s tem odpravljena; sem in tja kak kratek pok je le še opozorilo, da deščica še ni zarasla.

Na sredi strehe sem, ko mi zmanjka klinov. Izkoristim zaupanje v kline do konca in potegnem eno vrv k sebi, napravim zanko in jo vržem Pavletu. Nekaj časa traja, preden v spremenjenih orientacijskih pogojih zadenem polico, pa tudi precej v zraku sem že, vendar je vrv končno le v pravih rokah. Nato vlečem kramo k sebi: zalogo svetrovcev in drugih klinov ter dve stremeni.

Sonce se skriva za oblačno kapo Kalškega grebena, ko se streha prične hitro kriviti navzgor — le dva, tri metre še in spet bom v vertikalni. Vrtanja sem že pošteno sit in roke me bole. Pavle prezeba na polici in boža vrvi:

»Kako se počutiš?«

»Hm, kot kak pošten in zaslužen obrtnik!«

»Vsaj predsednik obrtne zbornice bi lahko bil!«

Živel obešenjaški humor! Pod mojo zadnjico je skozi meglo videti kamnito puščavo:

»To ne vem, gotovo bi bil pa lahko predsednik Velikih podov.«

Oba sva se že precej navadila na nenavaden položaj, morda preveč: Pavle fotografira in vrvi za ta čas priveže kar za varovalni klin — gre za dokumentacijo, mene pa to niti ne vznemirja več, ampak mirno garam naprej. Pogled navzgor je optimističen: previsa sicer še ni konec in razen njega je videti le še meglo, toda v skali je vedno več drobnih luknjic, ki jih je izžrla voda. Bo kmalu kaka razpoka?

Navsezadnje se pri tolikih klinih nima kaj zgoditi — poizkusimo na slepo! Sedež vpnem tesno h klinu, stopim visoko v stremena in tipam. Nič, še vedno nič, stoj, tu pa je nekaj! Okrogla vdolbina, ob strani pa kratka razpoka.

Za pasom poiščem dva centimetra dolg obročkar. Resno se moram stegniti, da ga nastavim in le s težavo ga trikrat udarim. Samo centimeter ga zleze v skalo in tudi milimeter ne več pri naslednji seriji udarcev. Poizkusimo! Škripec, stremena in sedež po že vpeljani metodi in preselim se za dober meter višje.

To je lepa pridobitev, obenem pa ugotovim, da gre stena že precej bolj navzgor kot navzven. Čas je že, osem metrov vrtanja stopetdeset in šele pred koncem stotrideset stopinj naklonjene gladke strehe čutim v mišicah, kot bi imel tekoči svinec namesto krvi v žilah.

Mali klinček proti vsem pričakovanjem drži. Naprej kaže vedno bolje, kar zadeva skalo, vreme je pa že čisto zanič, in ko pogledava na uro — pet je že, je sklep hiter in soglasen: Nazaj! Vremenska napoved obeta ponoči in jutri dež, pa tudi v lepem vremenu naju ne mika prespati noč v stremenih, če ni treba. Štruca je kratka in umik si lahko privoščiva, ne da bi preveč zapravljala čas; vendar moram do Pavleta plezati tako kot navzgor — po stremenih in klinih, ker bi me spust pripeljal daleč od stene — v zrak.

Trda tema je, ko kolovrativa čez Pode — nenavadne oblike skal v megli so kot prikazni in zdi se nama, kot bi tu še nikoli ne bila. Vesela sva, da je ključ smeri ročen, sva pa preveč utrujena, da bi si upala jutri nada-ljevati, tudi če ne bi bilo dežja. Upava, da bo vreme zares slabo in da bova imela izgovor. Oblaki kar dobro kažejo, vedno težji so, vedno bolj cisternam podobni, ko jih topel jugozahodnik podi po nebu.

V koči je zbrana pisana hribovska družčina. Plezarije je konec, lahko si v veseli družbi privoščiva nekaj dobre kapljice. Jutri bodo zaprli kočo in to daje povod za nekoliko podkurjeno veselje. Saj načelno smo plezalci abstinenti, vendar ne za vsako ceno. Brez pretiravanja!

Pozno ponoči prideta še Jožica in Jože s težkima nahrbtnikoma in velikim načrtom: Centralni steber Kalške gore. Že 1. maja sta ga poskusila Jože in Peter, pa sta se zaradi slabih klinov v previsu v trenutku znašla trideset metrov nižje v snegu. Na srečo je bila stena navpična in sneg mehak, tako da sta se le opraskana in vrtoglava pobrala tri sto metrov od stene iz grape, ki drži nad Taško. Sreča je važen adut v gorah.

Zjutraj sije sonce, midva sva pozabila na težko življenje alpinistov in brez besed jo ubcreva čez Mala vratca najini sfingi nasproti. Še ena naveza zapušča kočo — proti Kalški gori.

»Srečno!«

In res gre vse po srčci. Nad včerajšnji zadnji klin zabijem še enega, tega pa že v veliko, lepo luknjo. Naslednji ne vzbujajo zaupanja in res se izpulim, ko izpenjam streme, da ga vpnem v četrtega, vendar se v škripecu obdržim brez posebnih posledic.

Dva metra mi še manjkata do stojišča — prijetne, čeprav majhne travnate blazinice. Plošče so se že poslovile od vertikale in vzbujajo dobro voljo, vendar so gladke ko zrcalo in le svedrovec mi pomaga na varovališče. Dva metra pod mano izginjata bela in rdeča vrv za gladke in okrogel rob. Pogled pomaknem za centimeter naprej: skozi raztrgano meglo se upre na planjavo Podov, dve sto metrov niže.

Dva sijajna klina, zabita pri nogah, me držita k steni.

»Naprej,« pokličem že vsega naveličanega in premraženega Pavleta. Še kratek posvet o puljenju klinov in končno se odločiva, da bova kljub pomislekom pustila v steni vse svedrovec: škoda bi bilo, da bi bila čez nekaj časa vsa skala v smeri raztolčena, ker bi moral vsak na novo zavrtati klina. Niti enega ne bova izpulila, zlomila ali pokvarila; navsezadnje je nekaj mest, kjer mora iti tudi brez svedrovecov, s slabo zabitimi klini ali brez njih.

Lep čas mine, preden pogledata izza bele skale modra kapa in rdeč, poten obraz. Čeprav so klina zabiti, je zadeva vendarle precej naporna.

Ko Pavle počiva, gledam za možnostmi za naprej. Bele, popolnoma gladke plati, nad stojiščem pa izprana, le nakazana zajedava, ki se končuje v previsno poč. Če kje, bo šlo le tu. Pa še vedno ne brez svedra, to mi je jasno vsaj za prve štiri metre.

Visoko zavrtam klin — služil bo za streme in varovanje.

Pavle se oboroži in stopi na »odskočno desko«. Še en svedrovec gre v skalo, potem se v zajedi pojavi plitva prekinjena razpoka. Klina slabo prijemljejo, pa Pavle je lahek in vse gre v najlepšem redu. V počti spet poje sveder in oba upava, da je zadnji. Nad previsom se plošče položijo in Pavle poskusi plezati kar tako, brez vsega. Višje zgoraj zatolče klin v nekako luknjo. Zvok mi ni všeč in tudi Pavletu ne, zato hiti.

»Drži!«

Krik odmeva od Podov in Dolgega hrbta, nad mano zaropotajo čevlji in stremena, temna senca se požene izza robu v zrak, prileti na-

Stremena nad Podi

Foto: P. Simenc

zaj k steni, obenem začutim sunek. Prehitro gre za pametno ravnanje z vrvjo. Stisnem vrvi kar s prsti in zato se mi dlan v sekundi spremeni v usnje, v nosnice pa me zhode vonj po ožgani koži.

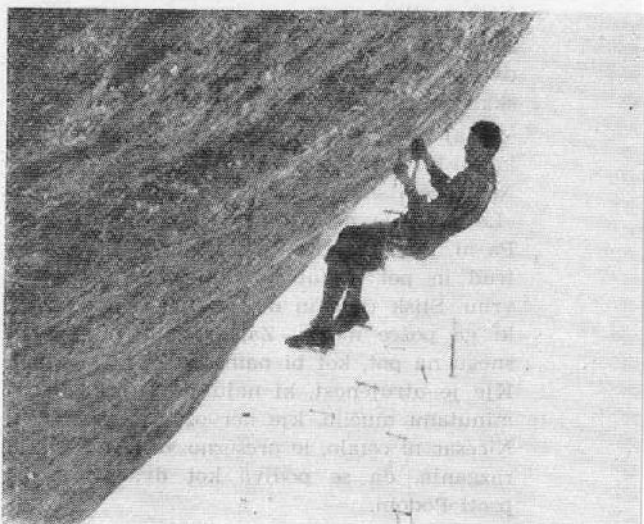
»Se ti je kaj zgodilo?«

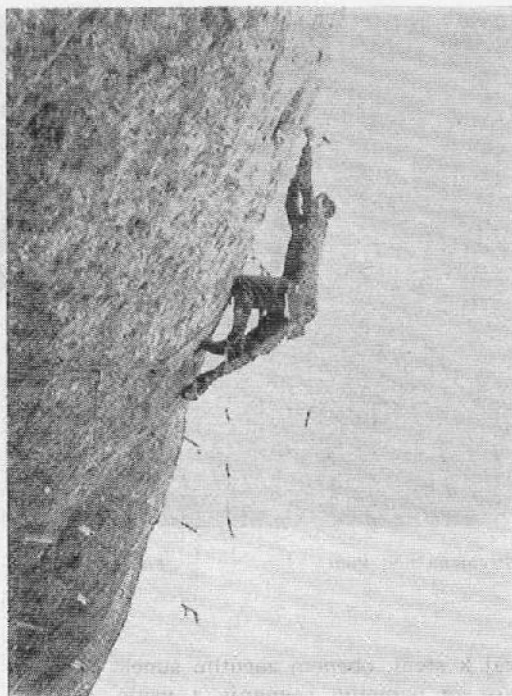
»Od šestih metrov? Potegni!«

Čevlji, ki so bili le dva metra nad mojo glavo, spet izginejo za rob. Potem poje sveder

Počitek v strehi

Foto: P. Simenc

Prvi »normalni« klin gre v streho — čeprav le za centimeter Foto: P. Šimenc

in ko preteče ura, je njegova pesem končana. Še nekaj cassinov zazveni, tokrat že visoko nad previsom, potem trzneta še obe vrvi.

»Hura! Pripravi se!«

Izbijam kline, od navdušenja jih mlatim, da so vsi zmaličeni. Na svedrovec obesim sedež in naju nanj podpišem — možic čisto posebne vrste, ki pa tudi spada v tako steno čisto posebne vrste.

S klini ni težav, večina jih ostane v roki. Le dva, tik pod Pavletovim stojiščem, ostaneta v skali in seveda vsi svedrovci.

»Sedaj menda ne boš več imel kompleksov, ker si bil edini še brez padca!«

Ne morem shajati čisto brez zlobe.

»Le pazi, da ne bo še s teboj kaj narobe.« Pa ni. Lepa, razčlenjena skala je nagrada za trud in pet minut po dialogu sva oba na vrhu. Stisk roke in od veselja hripav vrisk, ki ga požre megla. Zapodiva se po novem snegu na pot, kot bi nama gorelo za petami. Kje je utrujenost, ki naju je še pred nekaj minutami mučila, kje nervoza zaradi padca! Ničesar ni ostalo, le prešerno veselje, ki naju razganja, da se podiva kot dva smrkavca proti Podom.

Zadnji kolobarčki modrega dima se zavrté ob skali, preden jih odpihne veter, potem se dvigneva. Se zadnji pogled Štruci — velikemu doživetju zadnjih dni, in obrneva se proti Sedlu.

»Koliko... je... ura?«

Iz Kalške gore priplava ženski glas. Le kje sta še? Pa je skrbi hitro konec: na vrhu zagledava dve drobni točki. Jožica in Jože sta uspela. Uspešna nedelja, čeprav je sinoči vse drugače kazalo.

Potem se slišijo le še zamolkli koraki in pozvanjanje klinov, ko tečeva med rušjem in sončnimi žarki proti koči.

Tehnični

opis:

ŠTRUCA — ZAHODNA STENA:

DIREKTNÁ SMER

Prva plezala 30. IX. 1962 Pavle Šimenc in Tone Škarja, AO Kamnik. Dostop: S Kokuskega sedla po poti preko Velikih podov pod zahodno steno — 1 1/2 ure.

Opis: Po lahki skali tri raztežaje pod strmimi deli stene. Po razčlenjenem, navpičnem skalovju (IV) 40 m rahlo proti desni pod plošče. Levo preko plati, čez previs (V+) in po počli (V, k) poldrugí raztežaj na polico. Čez kratko žmulo in čez 8-metrsko streho (E, kk) ter po gladkem trebuhu (VI, k) na dobro stojišče (k, podpisi). Po navpični in previsni zajedi (A2, kk) ter preko plati (E, kk) v razčlenjen žleb. Po njem raztežaj (II, III) na vrh stene.

Ocena: VI, višina stene 250 m (od tega težji del 170 m), čas plezanja 5—7 ur. Vseh 20 svedrovcev je ostalo v steni.

Sestop: po markirani poti s Skute na Kokusko sedlo — 1 1/2 ure.

Menina

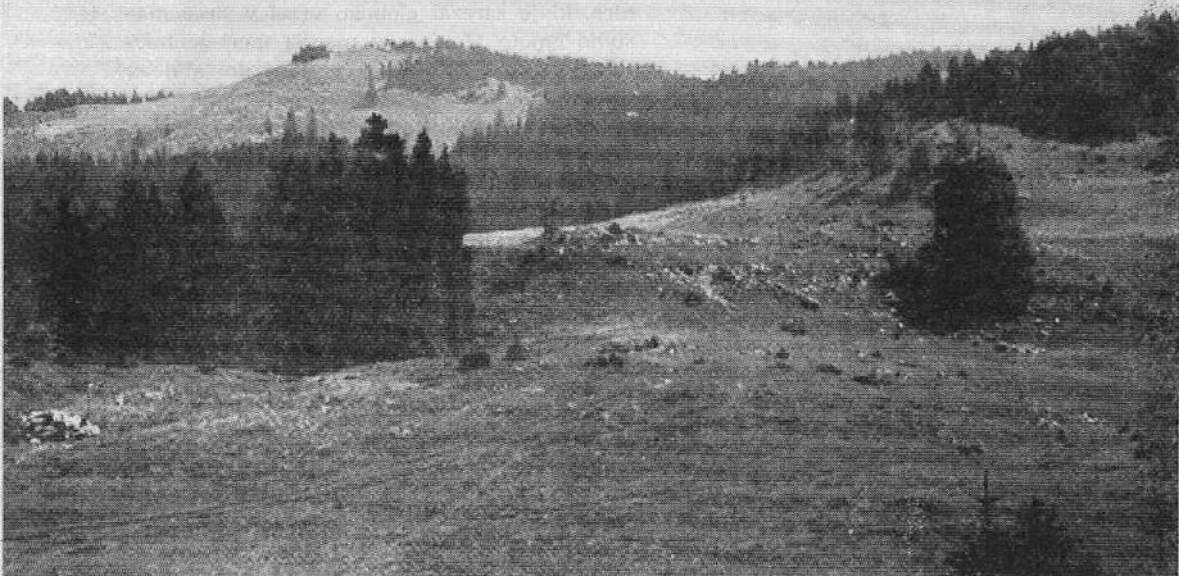
Drago Meze

Posebno mesto goram nad Zadrebčko dolino, t. j. dolino ob Drete, gre Menini, široki in visoki kraški planoti, ki se širi od Šavnic na vzhodu in Travnika na zahodu, do Praga in Ovčjega stana na severu in planine Bibe na jugu. S tem pa je nakazan le obseg njenega vršnega dela, saj se s strmimi pobočji spušča proti severu do Drete in s položnejšimi in bolj razčlenjenimi na jug v Motniško in Tuhinjsko dolino, proti zahodu pa se nadaljuje v dolgem in ozkem grebenu od Javorščka, 1343 m, Ojstrega vrha, 1204 m, in Tomanove planine, ca. 1200 m, proti Črnelcu. Mnogi imenujejo kar ves ta del »Tomanova planina«, kar pa ni točno, saj je Tomanova planina le skrajni del zahodnega nadaljevanja Menine.

Menina ima, če jo primerjamo s sosednjo Dobroveljsko planoto, z njo kaj malo skupnega, pa čeprav je pokrajinsko in tektonsko njeno nadaljevanje. Višja je, prostranejša in na vrhah popolnoma nenaseljena. Tudi po kameninah se loči od nje, saj je skoraj v celoti sestavljena iz apnencev, in to zlasti na ovršju tako čistih (dachsteinski apnec), da so se mogle na njem zelo intenzivno razviti sredogorske kraške oblike: brezštevilne vrtače z daljšimi in položnejšimi kotanjami, kotlički in brezna. Kraška razjedenost planote je tako močna, da v mnogočem spominja na Komno in je zato privlačna tudi krasologom. Vložki nepropustnih kamenin so redki, so pa zato toliko dragocenejši, ker je z njimi v zvezi studenčnica, od te so pa odvisne mnoge planine. Pa tudi če na njih ni vode, so marsikje vanje izdelane umetne plitve kotanje, v katere se steka deževnica, ki jih zapolnjuje in tako nastajajo številni kali, ki jim pravijo domačini tudi mlakuže, iz katerih se napaja živina.

Večji vložek nepropustnih keratofirjev na severnem pobočju nad Bočno je povzročil, da se je na njem razvil hudourniški potok Bočnica, ki je zarezal globoko vrzel v sicer masivno gmoto Menine; v manjši meri je tako tudi ob Hudovincu, ki teče skozi del Malega Rovta nad Podgorškom pri Smartnem. Vsaj malo je Dobroveljska planota podobna Menini le na zahodu s Tolstim vrhom in Kraščico, toda še to bolj na videz kot v resnici. Na videz zato, ker je v tem delu najvišja (nekaž nad 1000 metrov), je pa vsa v gozdu, in vsaj danes, brez planin, ki pa dajejo Menini svojstveno lice; nekatera znamenja pa kažejo na to, da so bile tudi na Dobroveljski planoti v času, ko je cvetela živinoreja, planine, in da so jih kasneje, vzporedno z depopulacijo, opuščali. In tudi sicer je najvišji zahodni del Dobroveljske planote manj zakrassel od Menine, to pa zato, ker je sestavljen iz apnencev, ki niso tako čisti kot oni na ovršju Menine.

Menina se visoko dviga nad Zadrebčko in Tuhinjsko dolino. Planotasto kraško povišje se širi v povprečni višini okrog 1450 m, sega pa z najvišjimi vrhovi do 1500 m in čez (najvišji je Vivodnik 1508 m), ki se vzpenja nad planoto v obliki kop. Geologi pravijo, da je apneniška gmota Menine del Savinjskih Alp, kar velja seveda tudi za Dobrovlje, da je od njih ločena s široko zajedo mlajših neapneniških kamenin in da je po prelomih na severni in južni strani ločena od nižjega sveta, ki so ga znižale predvsem tekoče vode, medtem ko je apneniška gmota Menine ostala skoraj neokrnjena. Pravijo tudi, da je zaradi pritiska s severne strani Menina narinjena čez mlajše kamenine Tuhinjske in Motniške doline. V ledeni dobi je ledeniki verjetno niso prekrivali, vsaj v toliki meri ne, da bi se z nje spuščali navzdol po pobočjih. Biti pa je morala zelo intenzivno zasnežena skozi vse leto. Pobočja so bila tedaj gola in tudi brez ruše, zato je bilo mehanično razpadanje kamenin zelo močno. Apneniški in deloma tudi keratofirski drobir se je na severno stran spuščal globoko navzdol po strmih pobočju v obliki melišč, kot so danes v visokih gorah, in marsikje prodril prav do Drete, kar lahko vidimo ponekod še danes, posebej tam, kjer ga Drete kasneje ni mogla odstraniti. Del drobirja pa so valile proti Drete tudi tekoče vode, tako zlasti Bočnica, in v manjši meri tudi Hudovinc, ki sta nasula v dolini Drete obsežne vršaje. Ti so Dreto potiskali na severno stran

Tipična podoba, kakršno srečujemo na vsakem koraku na zakraseli planoti Menine. Planina se vrsti za planino, pasovnik za pasovnikom

Foto: D. Meze

v mehkejše kamenine; zaradi tega je dolina Drete med Bočno in Šmartnim tudi najširša. Na vršaju Bočnice je večja vas Bočna (okrog 300 ljudi), ki je zavarovana pred pogostimi poplavamami Drete, je pa na njem tudi rodoviten svet, zato je ves vršaj v njivah. Vse to pa je za današnji gospodarski pomen Menine manj pomembno. Važnejše je, da je na gosto zaraščena z zelo dobrim gozdom, in pa, da se dviga med dvema gosto naseljenima dolinama, ki sta še danes izrazito agrarno usmerjeni. Ker je v njih premalo ugodnih tal za njive, je še vedno močan poudarek na živinoreji, a manjši kot nekdanj, saj je danes tudi tu gozdarstvo po pomenu pred živinorejo, čeprav je tudi ta relativno še zelo močna. Toda tudi živinoreja ima v dolinah premalo tal za pridobivanje krme, zato se je morala nujno usmeriti k ekstenzivni živinoreji, vezani predvsem na planinsko pašništvo. In prav Menina, zlasti višje planote in zgornji deli pobočij, je te pogoje spolnjevala v dobršni meri. Treba je bilo izkrčiti velike ploskve bogatih gozdov, s katerimi je bila Menina čez in čez zaraščena; zemlja in ruša sta dobri, v določenih legah pa je tudi voda. Potrebe po planinskem pašništvu so bile vse nekako do

20. stoletja še mnogo večje kot danes, saj je bila takrat živinoreja najpomembnejša gospodarska panoga. V tistih časih so bila na Menini tudi cela planšarska naselja, podobno kot so še danes na sosednji Veliki planini, o katerih pa danes ni več sledu. Takrat se je paslo na Menini poleg številne goveje živine tudi na stotine in stotine ovac in koz, ki jih danes ni več, zlasti ne na severni strani, ki gravitira na Zadrebško dolino, pa tudi na južni so ovce redke, koz pa tudi tam ni več. Ovce je spodrinila cenena tuja volna in kasneje bombaž in umetna vlakna, v veliki meri pa tudi naraščanje vrednosti lesa, zaradi katerega so prepovedali gozdno pašo in celo začeli s pogozdovanjem redkih gozdov; prav gozdna paša po teh redkih gozdovih je bila za drobnico najvažnejša, saj so bili trebljeni pašniki ali pasovniki, kakor jih domačini tudi imenujejo, namenjeni le za govejo živino in konje. Medved, ki naj bi pregnal ovce z Menine, je resda imel nekaj vloge, nikakor pa ne toliko, kot so mu jo pripisovali. Na ovčje planine še danes spominja ime planine Ovčji stan sredi Menine. Kot drugod, tako je tudi tukaj začela živinoreja in z njo planinsko pašništvo pešati s konjunkturo lesa, z njim zvezane prepovedi

gozdne paše, in z zaraščanjem planinskih pašnikov. Na srečo pa se je Menina tem novitetam krepkeje upirala in je tako še do danes ohranila relativno zelo močno planinsko pašništvo. Res pa je, da danes mlečnih planin tu ni več, marveč so le take, ki vzrejajo junice in jalovo živino za zakol, zato so pastirji redki, za prehranjevanje teh z mlekom pa so na planinah tudi redke krave, ki dajejo mleko razen za pastirje tudi za planinsko kočo in mimoidoče turiste oziroma planince. Danes se na splošno držijo ovce le planin v skalovitem svetu in nad gozdno mejo, ker pa takih na Menini ni, jih tu ne moremo več pričakovati. Redki so tudi stani za pastirje pa tudi za živino, kolikor pa jih je, so v večini zelo razkošni in prostrani, posebej tisti, ki so bili zgrajeni po vojni na združnih planinah. Na izletnika, ki prvič zaide na Menino, napravijo še danes najmočnejši vtis, poleg izredne kraške razjedenosti, prav planine¹, ki se vrstijo druga za drugo. V osrčju Menine med Vivodnikom (1508 m), Kurjim vrhom (1446 m), Veternikom (1447 m) in Medvedjâkom (1484 m) je en sam planinski kompleks, sestavljen iz treh delov: Ovčji stan, Gospodnji stan in Šavnik, ločen med seboj z redkimi zaplatami gozda. Te planine so nekdaj imenovali s skupnim imenom »škofovske planine«, naziv, ki izhaja iz časov, ko so imeli nekdanji fevdniki, ljubljanski škofje, med drugim v oblasti tudi Menino; tudi po odpravi fevdalizma jim je Menina ostala do leta 1945, so pa prepustili po letu 1937 vse planine brezplačno in brez odkupnine novoustanovljeni Pašni zadrugi v Gornjem gradu. Razen teh treh sta pomembni in še danes aktivni na Zadrecki strani planini Travnik in na Ravneh, medtem ko je nekdanja volovska planina Globače danes zaraščena in opuščena; tudi te tri so še spadale k škofovskim planinam. Južno stran zajemajo številne tuhinjske planine, nekdaj srenjska last, ki pa so bile ka-

¹ Mislim, da je naziv Menina planina, ki je udomačen med tamkajšnjimi prebivalci, zasledil ga pa tudi na nekaterih kartah in v strokovni literaturi, analogen imenu Mozirske planine, s katerim poimenujejo Mozirjani celotno pogorje Gölte, in da imata oba izvor v močno razvitem planinskem pašništvu. Samo ime Menina pa razlagajo nekateri iz »Menihna«, po menihih benediktincih, ki so več stoletij bivali v nekdanjem gornjegrajskem samostanu in imeli močan fevd, v katerem je bila skoraj vsa Gornja Savinjska dolina.

sneje razdeljene posameznim posestnikom, z izjemo Limovske planine na Šavnicah, ki je ostala skupna last. Imena nosijo po vaseh, h katerim spadajo, tako: Tuhinjska planina, Ravne, Cirkovše, Sela, Golice in Okrog. Večina od njih je danes zanemarjena, podobno, kot je z enakimi zasebnimi šmihelskimi planinami na Golteh (glej PV XVII 1961, str. 158). Zelo dobro pa uspeva še danes velika in lepo urejena planina Biba (nekdaj se je imenovala »Na Hleviščih«), imenovana po majhnem jezercu, na kateri so pred vojsko uspešno preizkušali metode modernega planinsko-pašniškega gospodarjenja; danes je v lasti državnega posestva Črnelo in ob oskrbi pastirjev prepase čez poletje okrog 100 glav goveje jalove živine in par krav, za mleko pastirjem in mimoidočim planincem, imajo pa v bodoče namen na njej obdržati tudi čez zimo 20 goved; že danes del trave na planini pokosijo in spravljajo seno v dolino. — Med leti 1923—1940 se je na Menini prepaslo povprečno 1160 glav živine in do 200 ovac na leto², od tega na škofovskih planinah okrog 400, ostalo pa na tuhinjskih planinah. Zaradi obsežnejših planin in ugodnih pašnih razmer je Menina po številu velike živine v Kamniških ali Savinjskih Alpah prekašala Kravško skupino in celo Veliko planino, po številu drobnice in prašičev pa ne; ker na Menini ni mlečnih planin, tudi ni prašičev, ki so nanje vezani. Glede organizacije planinsko-pašniškega gospodarjenja in koncentriranosti tega v planinskih naseljih pa se Menina z Veliko planino ne more primerjati.

Planinstvo je na Menini zelo skromno razvito in to tudi še po zgraditvi planinske »Koče na Smrekovcu«, t. j. pod Vivodnikom v višini 1460 m. To je razumljivo, saj je Menina osamljena gorska gruda brez povezave z osrednjo gorsko skupino Kamniških ali Savinjskih Alp, pa čeprav ima za planinstvo nekaj res dobre podlage: miru je kot malo kje v naših gorah in tudi razgleda z višjih brezgozdnih kop in z roba planote ne manjka. Nanjo zahajajo predvsem domačini iz obeh dolin, medtem ko so oddaljenejši gostje bolj redki. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da je oskrba planinske kočice, ki je v rokah Gorograncev, pomanjkljiva in da tudi ves trud

² Povzeto po: Edvard Čerček, Planine v južnih Kamniških Alpah, Geografski vestnik XX—XXI/1948—1949, str. 79 — o planinah na Menini kot celoti pa str. 69—83.

Mogočen stan in hlev na planini Travniki je znak močne planinske živinoreja. Idealna lega za planinski dom s širokim pogledom na Lepenatko in Vel. Rogatec (v sredini), na Dleskovško planoto z Ojstrico (levo) in Rudiho (desno)

Foto: D. Meze

prizadavne oskrbnice ne zaleže dosti. Če koča je, jo je treba primerno oskrbovati, sicer je boljše, da planinsko društvo ne zgublja zanjo toliko sredstev. Morda bo boljše, ko bo, verjetno prav kmalu, do nje zgrajena gozdna cesta, ki danes že povezuje planino Biba s Tuhinjsko dolino; cesto imajo namen podaljšati od Bibe do pod Vivodnika (tu se bo najbolj približala planinski koči), od tam pa po južnem robu planote in do vasi Znojile in čez Sela do Podhruške na glavno cesto. Meninska cesta bo namenjena predvsem odvozu lesa, ker pa je solidno grajena, bo lahko izvrstno služila tudi turizmu in planinstvu. Z njo se bo nedvomno zelo okreplil tudi obisk planinske koče, s čimer se bo vprašanje oskrbe postavilo še bolj v ospredje. Pa ne samo to. Nastalo bo upravičeno vprašanje, ali je sploh še koristno, da ima koča v oskrbi planinsko društvo iz Gornjega grada, od koder je do koče strm dostop, in ne raje kako društvo z južne strani, kamor se bo po zgraditvi ceste na mah prestavila gravitacija.

Poti je na Menino veliko. Najbolj običajne so s tuhinjske strani, v zadnjem času predvsem po novi cesti do Bibe in dalje do koče. Zanimiva a dolga (ca. 4—5 ur) in zato položna je pot z 902 m visokega Črnelca čez planino Na Ravneh in čez Travniki, ki ima imenitno lego in vse pogoje za planinsko kočo, ter čez Globače in Gospodnji ter Ovejji stan h koči. Ta pot je dolga in res ne bi bilo napak, če bi nas kje na sredi pozdravila prijetna planinska koča. Ta bi prišla prav, recimo Ljubljančanom in ostalim s te strani, ki bi hoteli preživeti nekaj lepih dni na Menini. Do Črnelca vozijo avtobusi predvsem v popoldanskem času, zato je malo časa, če hočemo priti do koče pod Vivodnikom; prav pa bi prišla tudi tistim, ki bi hoteli narediti turo iz Velike planine čez Volovlek na Črnelca in naprej na Menino. In Travniki je za lokacijo planinske koče kot nalašč: višina ca. 1200 m, dovolj dobre vode, lepi razgledi na severno stran čez pogorje Kranjske rebri, Lepenatko in Veliki Rogatec na Dleskovško planoto z Ojstrico in

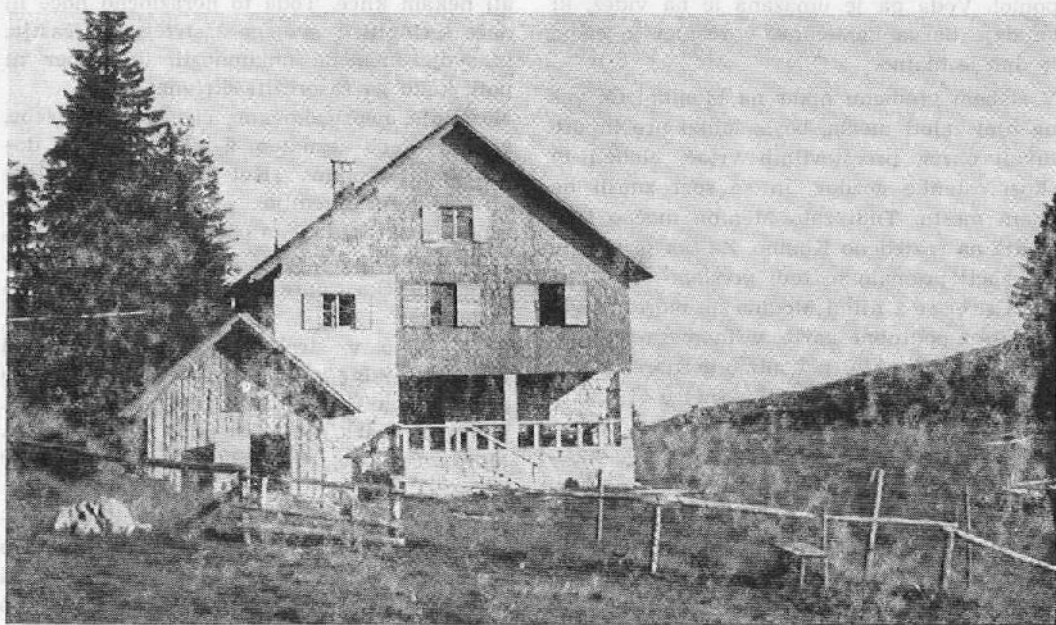
na Raduho ter Smrekovško pogorje, kratek skok na Javoršček, 1343 m, z golim vrhom in širokim pogledom tudi na južno stran, planina, ki bi jo zalagala z mlekom in sirom, in končno, stala bi na sredi pota med Črnelcem in kočo na Menini in le dobro uro hoda do Nove Štife, ki ima tudi dobre pogoje za razvoj turizma. Ob že imenovanih perspektivah, ki čakajo kočo na Menini, ne bi bilo slabo, če bi Gorogranci začeli misliti na »travniško« kočo. Za Gorogrance je najbližji (ca. 3 ure) a strm dostop na Menino mimo Šentprimožnika in čez Prag h koči. Iz spodnje Zadrecke doline pa je najobičajnejša pot iz Smartnega skozi Mali Rovt ali iz Bočne ob potoku Bočnica do lovske kočee nad Ivjem, kjer se obe poti stikata, nato pa navzgor na Poljano in dalje čez Praprotno Laze h koči, ali pa daljša in tudi zelo zanimiva pot mimo kmetij v Velikem Rovtu do Slopnika in od tam navzgor na Šavnice in naprej čez Poljano do kočee; to je tudi pot od kočee, po kateri pridemo na Dobroveljsko planoto mimo Slopnika in po grabnu Vólašnice do kmetov Gregorca in Lukeža, od tam čez preval Lipo (721 m) k Sv. Joštu, nato pa mimo najvišjega kmeta na Dobrovlju Planinca (1020 m) k Čreti in dalje na partizansko pot.

Če bomo obiskali Menino, ne smemo spustiti dveh prirodnih zanimivosti: Jespe in jezercu Biba. Prva, ki je ca. 20 minut oddaljena od planinske kočee, leži malo stran od poti, ki pelje proti Črnelcu, in sicer ca. 300 m zahodno od staj na Ovčjem stanu, druga pa ob poti s planine Biba proti planinski koči malo južneje od stikališča s potjo, ki pelje po severnem robu planote od Šavnice h koči.

Jespa ali Ispa, kot ji tudi pravijo, je večje kraško brezno, ki je na vrhu ca. 20 m široko in prav toliko globoko. V dnu je zapolnjeno s podornim skalovitim materialom, ki je na južni strani svež in naložen v obliki stožca; nanj kaplja s previsnih sten nad njim voda, zato je kamenje spolzko in ni prijetno hoditi po njem. Apnenec, ki je razkrit v golih stenah, je močno natrt in zato podvržen kršenju in podorom. Podorno kršje je verjetno napolnilo ožje nadaljevanje brezna v globino. To je nakazano le na vzhodni strani v obliki krajšega položnejšega rova, ki se verjetno nadaljuje navzdol; v njem se običajno drži čez vse leto sneg (10. avgusta 1961 ga ni bilo). Toplotni obrat je v dnu brezna zelo izrazit, na kar nas opozori v vročih poletnih dneh prijeten hlad, ki nas objame, če se spustimo v brezno. Zgornji rob brezna je v višini okrog

Lepa in udobna, a slabo oskrbovana planinska kočea na Menini pod Vvodnišcom v višini 1460 m, imenovana tudi »Koča na Smrekovcu«

Foto: D. Meze

1420 m. Dostop v brezno ni nevaren, saj drži vanj dobra steza. Da bi bila živina varna, je brezno ograjeno z lesenim plotom.

Biba, ki jo opevajo tudi pravljice, v višini ca. 1380 m, je manjše jezerce, po navedbah Edvarda Čerčka 90 m dolgo, 50 m široko in 5 m globoko. Leži v manjši zakraseli globeli, miniaturni uvali, katere najnižje mesto je zapolnjeno z vodo. Jezerec, v katerega sili zlasti s severne in vzhodne strani obrežno bičevje, se polagoma krči. Da ga je manj, izpričuje tudi ravna obrežna ravnica. Po umazanordecčkasti barvi je mogoče soditi, da je zasnovano na krpi rdecčkastih rabeljskih peščenjakov in skrilavcev, ki vode ne propuščajo, medtem ko je druga okolica iz apnenca in zato intenzivno zakrasela, tako tudi ostali del globeli. Da more obstati, je vzrok kotanja v nepropustnih plasteh in domnevno skromni dotok podzemske kraške vode, ki sili na površje na stiku apnenca in nepropustnih plasti. Poletni je zgornja površinska plast vode topla, saj se majhna površina lahko hitro ogreje, medtem ko je pod njo voda hladna in se zaradi večje teže zato drži na dnu, plast na površju pa se lahko kar naprej segreva. Ob močnejšem deževju naraste nekoliko tudi gladina jezercja. Obstoj večjega jezera onemogoča apnenčasto obrobje, ki vodo požira. Kdor se ne plaši na oko umazane vode, se v toplem poletju v jezercu lahko prijetno osveži; z zamočvirjenega brega drži vanj skromen lesen pomol. Voda pa je umazana le na videz, ki ga daje barva kamenine, v resnici je čista, le dno je blatno.

V slabem vremenu nikar na Menino! Če vas na njej zaloti megla, boste lahko ure in ure tavalili okrog brezštevilnih vrtač, globeli in skozi ostanke gozdov, in se spet znašli na istem mestu. Tudi zato Menina močno spominja na razjedeno Komno. Za tak primer je markacij premalo in tudi preslabo se vidi. Tudi sicer se z njimi Menina ne more pohvaliti. Brez podrobne karte, višinomera in kompasa bi težko našel pot mimo gozdarske kože na Globačah naprej proti Črnelcu. In to v lepem vremenu. V megli bi gotovo krepko zašel. Več markacij, predvsem pa več kažipolov ne bi škodilo; predvsem ti so na razjednem kraškem svetu, kakršna je tudi Menina, neobhodno potrebni in to na prostranih pasovnikih na planoti kakor tudi v širnih gozdovih na zahodu.

Dobršnik

Stanko Klinar

Spisal Stanko, da bi svojim mladostnim tovarišem obudil spomin na Grzetičevega Joška in sebi krajšal vojaške urice.

Kadar se naključni, da me lep pomladni dan najde sredi host, ko so kurice že široko razprte in drenulja poskuša razpreti svojo rumeno krošnjo, a se za gostejšim grmovjem še skrivajo tanki otočki snega, mi vsa ta spočenjajoča in klijajoča narava sproži mučna domotožna občutja. Sončna pripeka plava nad zemljo in topi premrlo zimsko kri, da se kot težak svinec z muko preliva po žilah. Veter se lovi skozi veje in bega križcem čez plan, lahak kot razigrana, poskočna melodija, breztelesen, a tako nasilno poln nejasnih namigov. Nemir se naseli v prsi, človek bi hotel nekaj reči, vse ga tako spominja na nekaj ali nekam kliče. Toda to nerazložno noče in noče sestopiti iz svojega zastrtega veličastja, iz svoje meglene omamnosti, in nikjer ni poti, kako ga razorožiti skrivne draži.

Nazadnje, nepričakovano, čisto sam od sebe, kane v sredo neznamen, a tako odrešilen domislek ali spomin... Kot drobno zrno v težko pričakujočo zemljo... V hipu vsesa korenine v razgreto prst in požene zeleno krošnjo, ki se strastno razraste in razbohota do zadnjega kotička poprej tako pustega in praznega srca...

Ležali smo v strelskih rovih, mokrih od pomladne talne vode, in zraven nas je bodlo prvo zelenje iz tal. Čakali smo »sovražnika«. Nihče ni vedel, kje je in kdaj nas »napade«. Morda čez uro, dve, morda ga ves dan ne bo...

Sosed je začel sanjati o svojih volih in oranju, o svoji ženi in tujem človeku, ki mu seje polja. Jaz nimam zemlje, a hotelo se mi je o nečem razmišljati, o nečem, kar bi bilo

tako s soncem obsijano kot dežela pred nami. Zagledal sem se v bolešno skrivenčeno rjavo grmovje, ki mu je mehka sapa lizala gola stebelca in vejala visoko suho travo pod njim.

*

Nenadoma me je oblila moč nečesa daljnega in pozabljenega. Pred menoj je zavezala globoka grapa, zaprta in zastražena z visokimi čermi, skozi katere se v mnogoterih slapovih prebija peneci se potok... Dobršnik!

V tem letnem času smo šolarji gonili kože v Dobršnik, da so se sprchodile po belih razdrtih bregovih, ki se lepo vidijo daleč po Savski dolini, in da so obirale prvo zelenje z lešja in srobota; vse skupaj na veliko jczo hruščanskih kajzarjev, ki so menili, da je tod njihova paša. Nam pa je bil kraj krog vodnega zbiralnika, ki stoji na izteku soteske, le preveč všeč, da bi se dali pregnati. Tu, nekaj pičlih minut od železniškega naselja, je čisto drug svet, zaprt globoko vase in prepojen z dihom pomladi. Šele če smo na kaki strani zlezli ven ali če smo šli po soteski in izstopili nekje više, so se odprla širša obzorja.

Bila je tu, poleg drugih mnogih stvari, majhna plezalna šola, pravzaprav le skromni plezalni poskusi, ki pa so se razbili na prekrhkem pečevju. Očitno so bili porojeni iz prevnetega branja planinskih spisov. Pa kolikor po tej plati ni bilo posebnega veselja, toliko bolj smo se navduševali nad veličastnimi prizori in globinskimi pogledi. Vedno smo bili tod pomladi, ko rdeče vresje visi raz skale in golo skrivenčeno grmovje grabi za obleko in peha v prepad, a v strugi spodaj grme narasle vode in omotično buče na ušesa. Vlažne ilovnate ruše polze izpod nog, roke razgrebajo drobljivo mokovčevo listje, da se dokopljejo do drobne korenine, ki pomaga navzgor do roba, za katerim se razliva razkošno pomirljiva sončna luč.

Takoj nad drugim slapom se da priti iz tesni po zelenem žlebu, ki se na pomlad ozaljša s prgiščem šmarnic. Naprej se lahko prebiješ skozi divje zaraslo mokovčevo in bukovo hosto na pot, ki pelje s planine in visoko nad Dobršnikom ovija Češnjevčeve strmine. Vselej, kadar se nisem hotel vrniti k zbiralniku, sem moral tod ven, kajti pot naprej je porušena, a ob visokem pomladnem hudourniku se nisem mogel pretolči dalje. Večkrat mi je

kak obilen hlebec rjave prstene kamenine ostal v rokah in sem ga spoštljivo, skoraj po-božno izpustil v besnečo vodo. Gledal sem odurne krhke sklade, ki so vsenaokrog viseli nad glavo. Nekje visoko na robu je reven borovec stegoval svoje veje nad prepad in jih majal v vetru. Postajalo je tesno, zelo tesno. Raje sem se vrnil. Nisem mogel izzivati tega silnega prizora.

Večkrat sem mislil, da bi šel tja poleti, ko komaj tanek curek moči strugo. Toda nenadoma je legla med nas temna senca. Smrt je segla po prijatelju Jošku, najveselejšem in najbolj nepogrešljivem udeležencu pomladne kozje paše. Bil je tako zelo priljubljen zaradi svojega razigranega temperamenta. Vselej je bil na nogah, vselej je nekaj počel. Če drugega ne, je prav strastno in skoraj nasilno fantaziral. O čemerkoli. Hotel je nokoč najti čarobno palico ali zvariti magično čorbo, da bi z njo zacopral vse sovražnike domovine in naredil iz njih, karkoli bi hotel. Po ves dan ni imel miru pred tako mislijo, ki ga je obsedla. Nkega dne je prinesel s sabo zarjavel bajonet in ga z gromovitim vikom metal v debelo smrcko in dajal po vrsti drugim, da smo se preizkušali. Vsak uspeh je nagrajeval s huronskim aplavzom, pri čemer sebe niti najmanj ni izvzel. Imel je pač največ zadetkov in bil je po naravi popolnoma iskren. Ne da bi bil uporabljal malo širša ramena in močnejše roke, je že sam po sebi, s svojo prijateljsko pojavo kraljeval v kozarski družini. Popoldne tistega dne je odšel v sotesko, v oni zeleni žleb, kjer rasto šmarnice, a od njih se je vrnil na nosilih, v globoki omedlevici, in drugo jutro umrl.

Čas je zavejal prve vtise tega dogodka. Spet me je gnalo, da bi šel po soteski navzgor. Iznad zelenega žleba sem se više gori spet vračal k bučečemu potoku, kajti Češnjevčeva stran povečini ni skalovita. Porasla je z divje razraščeno hosto, skozi katero včasih kak val vetra zanese furmanov klic in donenje poskakujočih hlodov s poti zgoraj. Tu pa tam prereže grobno samoto oster jek, ko težki rtiči zavozijo na kamen. Človek ne zahaja semkaj. Večkrat so se nad menoj pojavili temni četveronožci, pretemni in po hoji preponosni, da bi bili srne. Bili so gamsi. Strastno ljubijo samotne in divje strmine. Brž ko me ugledajo, se izgube po nekih skrivnih stezicah. Zaman bi se mučil za njimi.

Prebil sem se spet v dno struge in po njej navzgor do velikega praga, ki kakor zavesa

zastira korito od enega brega do drugega. Čezenj pada krasen slap, največji in najlepši, kar jih je v Dobršniku. Visoški boki, ki se na vsej dolžini v grozljivih prepadih grezijo v sotesko, se tod še posebno razbesne in sežejo v vis ter na ta način tvorijo veličastno ozadje slapa. To pa je hkrati tudi zadnji Dobršnikov adut. Više gori, »Pod njivo«, se zemljišče položi in zanimivo sotesko zamenja komaj opazna zaraščena grapa. Tako sem se od tod vračal na vozniško pot, ki sem jo ves čas slutil nad sabo.

Mesto, kjer se pride na pot, se imenuje Prelesje. Tu približno se Češnjevčevu južno čelo prevesi v pohlevnejša zahodna pobočja. Nekateri vedo povedati o zanimivem dogodku s tega kraja.

V Prelesju je namreč stari Polka, ki je gospodaril na svoji kajži pred dvema rodovoma in je torcj že davno umrl, skusil drago šolo. Nekega zimskega dne je samotež peljal seno z rovtov, a v Prelesju, kjer gre pot nekaj časa po ravnem, se je ugnal s težkim bremenom, pa se je naslonil na sani in počival. Gledal je gladko zasnežene strmine, ki so se levo nad njim v lahni valovih trebušile po Češnjevcu navzgor, desno pod njim pa so drvele naravnost v Dobršnikovo brezno. Leto pa se s tega mesta zdi najbolj pošastno zaradi ogromnega rjavega čela, ki mrko srši z Visoške strani sem čez. Tedaj mu švigne porogljiva misel skozi hruščansko pamet. »Pravijo, da se z glasnim vikanjem lahko sproži plaz,« se domisli Polka. »Bi prav rad videl, če je kaj resnice na tem,« še doda izzivalno in zavriska glasno in predirno, tako kot se je bil naučil v dolgih letih pastirjevanja na Molžišču pod Rožco. Dvakrat ni bilo treba prositi poštene in dobrohotne narave. Poslala mu je plaz, ne posebno velik, a vendar dovolj, da je pred strmečimi Polkovimi očmi zasul pot in se v velikih grudah prekopical še naprej po bregu skozi redko hosto. Polka je morda čez čas pomislil o sreči v nesreči, gotovo pa je, ko si je opomogel od prehudega strahu, da je stisnjenih zob razvezal breme in na ramenih znosil vsako rjuho sena posebej čez plazovino in na kraju še sani, previdno oprezujoč navzgor, da mu ne bi prevesni sneg do zadnjega vinarja poplašal šale, ki si jo je bil privoščil. Spet je hitro natovoril in prevezal ter jo po lepo položni poti odkuril v vas, kjer se mu je jezik kmalu toliko otajal, da ni zamolčal svoje neumnosti. Tako vsaj pripovedujejo

stari, mladim »v poduk in zabavo«, kakor kdo hoče vzeti.

Kasneje, ko je že žito valovilo po polju in je trava zorela za prvo košnjo, ni bilo več časa za Dobršnikovo pašo. Nekaj ga je vzela naraščajoča hajka v šoli, nekaj razni opravki, vedno več pa so ga jemale visoke gore, ki smo jim začeli plačevati vse večje in težje davke. Dobršnik je v tem času izumiral. Skoraj suha struga in močna poletna pripeka, ki se upira v njegovo globoko, obczvetrno dno, ga mrtvita. Tu pa tam še odjekne zvek sekire med bregovi, največkrat pa človek ne more najti pravega opravila.

Nenadoma me je hladno streslo po vsem životu. Mokrota iz pomladne vlažne zemlje mi je premočila suktno na komolcih in kolenih. Saj sem res spal pri belem dnevu! Kje je puška? V rokah, seveda, na »sovražnika« čaka. (Ubogí sovražnik!) Hej, vetrce in sonce in ti, ljuba tuja zemljica, ki tako pusta in prazna ležiš pod menoj, ne pozabim vam zlepa tega zatišnega dopoldneva na »fronti«. Kaj bi umazana suktnja in blatna puška! V moji duši poje pomlad in sosed obljublja, da mi pošlje vina prigorca izpod Kalnika, brž ko pride domov, da objame ženo in spet poprime za plug.

BELEŽKA

DOBRŠNIKU:

V PV leta 1911 (str. 178), torej še pred prvo svetovno vojno, je že neki nepoznani avtor pisal o »Soteski Dovršnik«, ki jo še danes redkokdo pozna. Leži na karavanški strani za vasjo Hrušico in se preko Savske doline mrko spogleduje s severnim čelom Mežaklje. Stisnjena je med strme travnate vesine Češnjevca na vzhodu in podrte, izpodjedene rumeno-rjave stene Visokov na zapadu. Nastala je približno na zgornji ravni (ali malo iznad) nekdanjega ledcnika. Ta je pustil v pobočju strmo stopnjo, ki jo je voda zaradi strmejšega padca razdrla. Kot taka ni posebno dolga, manjka ji zlasti bistra, stalna voda, toda mikavna je zaradi svoje strmine in visokih krhkkih pečin, ki vise nad njo. Korito — če se zvijugano in komaj za tanek potočič ozko dno sme tako imenovati — je tako vse-skozi pretrgano s strmimi ali celo prevesnimi pragovi, čez katere se v šestih slikovitih slapovih poganja neurni potok.

Nekoč je držala skozi sotesko v kamen vsekana in zavarovana pot, po kateri se danes da priti samo še nad drugi slap. Avtor omejenega članka, ki je pravzaprav le informativna reportaža, je ob nadelavi poti opozoril na Dobršnik. To dejstvo samo po sebi je zelo značilno za tedanje naše planinsko začetništvo, ki se je rado navduševalo za priložnejše naravne lepote, a borbo za osvajitev domačih gora le preveč puščalo vneimar. Današnja zanemarjenost soteske pa na svoj način priča o naši hudi prezaposlenosti ravno z velikimi problemi, o naši akutni ambiciji, da ravno v gorah čim več dosežemo. Prečesto pozabljamo, kako tudi »male stvari« morejo biti hvaležne. Nepozabni reporter ravno govori o Dobršniku kot o stvari, ki je že sama zase vredna obiska, ne samo tako »mimogrede« ob povratku s karavanških vrhov. Žal je danes res, da razen nekaterih manjših ovir je zlasti »težka« ta, da se zdi Dobršnik sam po sebi preskromen cilj, kajti njegovo mesto v njegovem okolju je daleč od tistega pred dawnimi leti. Upati je vendar, da mu bo vsaj tedaj vrnjena privlačnost, ko se omilijo pogoji za karavanško planinčenje. Njegovo zaledje tvorijo nekoč toliko priljubljene Babe, Hruškovski vrh, Petelinjek, Golica...

LEOPOLD STANEK

Poslednji vzpon

*Zastave oblakov
zaplapolajo
v marčnem dihu,
stopala
spreleti drget.*

*Popotna misel,
oprta j
smer in cilj!*

*Čebeli
mojih oči
poletita na pašo
na gorski cvetnik.
Tam se telo
razgaljene skale
ponuja
strastnemu prijemu.*

*Gođalo
mojih globin
je vključeno
za sprejem
velike tišine.
Lovski tul
hrepenenj
je zorhano poln.*

*Zreloletje
vištn,
povabi me na
poslednji vzpon.*

Triglavski narodni park

Katja Potočnik

Triglavski narodni park je bil ustanovljen šele leta 1961. To je prvi narodni park v Sloveniji in se razprostira od Kanjavca do spodnjega dela Komarče in od gorske verige Tičarice — Zelnarice do Velikih Vrat, Škrila in Kala. Obsega okrog 2000 ha površine. V njegovem območju leži vsa Dolina sedmerih jezer in Gorenja Komna.

Pobuda za ustanovitev Triglavskega narodnega parka je že stara. Že leta 1908 so Slovenci predlagali, naj se proglasi za narodni park Dolina sedmerih jezer, ki se s Komarčo vred odlikuje pred vsemi drugimi našimi visokogorskimi dolinami po naravnih lepotah in znamenitostih. Tu je mnogo geoloških in geografskih posebnosti, sedem ledeniških jezer, ledenih jam, podzemeljskih vodnih tokov, veličastni slap Savice, drzna Komarča, izredno bogata planinska flora in favna. Mnogo se je takrat razpravljalo o Triglavskem narodnem parku, a do njegove ustanovitve ni prišlo, ker se bohinjski kmetje niso hoteli odpovedati paši na planinah Lopusnici in Pri Utah. Svet okoli 5. in 6. jezera so nekoč imeli v lasti baroni Zoisi, ki so jim Bohinjci tlačani in za pašo plačevali zakupnino. Bohinjci so zgradili okoli koč botanika Zoisa, ki jo je imel tam že od leta 1838, več planinskih stanov. Od Žige Zoisa je ta svet kupila Kranjska industrijska družba, ki Bohinjcem ni hotela dati paše v zakup. Bohinjci so proti družbi začeli pravdo, a so jo izgubili. Vendar se iz stanov vsceno niso hoteli umakniti. Pa so prišli orožniki in biriči ter stanov razdejali, Bohinjce pa pregnali. Leta 1895 je ta svet od Kranjske industrijske družbe kupila država za Kranjski verski zaklad. Še preden je bilo mogoče pobudo iz leta 1908 uresničiti, je izbruhnila 1. svetovna vojna, ki je ustanovitev parka preprečila. Šele leta 1924 se je sekciji za varstvo prirode in Slovenskemu planinskemu društvu posrečilo — sicer samo pogojno, za dobo 20 let — da je bila Dolina sedmerih jezer zaščitena in razglašena za »Alpski naravni park«. S tem se je preprečilo gospodarsko izkoriščanje Doline sedmerih jezer. Leta 1944 med drugo svetovno vojno je pogodba potekla.

Dvojno jezero, v ozadju Lepo špiče

Foto: prof. Janko Ravnik

Ko je bil po tej vojni ustanovljen v Ljubljani zavod za spomeniško varstvo, se je njegov oddelek za varstvo narave zavzel za ponovno zaščito te doline. Na predlog znanstvenih institutov in družbenih organizacij, ki jim je do zaščite narave, je izdelal načrt za širši narodni park, ki bi segal na vzhodu do Nomnja, na zahodu do Planine za skalo, na jugu do Matajurskega vrha in na severu do doline Vrat. Tako bi ta park oklepal na eni strani Dolino sedmerih jezer in Bohinjsko jezero, na drugi strani pa manj strogo zaščitene predele, kakor zgornjo in spodnjo Bohinjsko dolino do Bohinjske Bistrice in Nomnja. Nato je vso skrb za zavarovanje teh predelov prevzel Svet za kulturo in prosveto LRS, ki je imenoval posebno komisijo, da bi pripravila osnutek zakona ali odločbe o zavarovanju Bohinjske kotline in Doline sedmerih jezer.

Februarja 1959 je bil sprejet poseben republiški zakon o narodnih parkih. To je omogočilo, da se neposredno in sistematično začne s proučevanjem vprašanja posameznih narodnih parkov v Sloveniji. Po tem zakonu se kak pokrajinski predel, ki je zaradi svoje naravne lepote in številnih naravnih znamenitosti, zaradi znanstvenega ali drugega kulturnega pomena, razglasi za narodni park pod posebnim odlokom Ljudske skupščine LRS. Zakon predpisuje, da je v narodnem parku prepovedano gospodarsko izkoriščati gozdove, izvrševati lov, ribolov ter loviti, plašiti in preganjati živali, ki niso divjad, pasti živino, odnašati zarod in plodove, trgati in ruvati rastline ter izkopavati minerale, ka-

menine in okamenine. Posamezne izjeme lahko dovoljuje le komisija, ki upravlja narodni park. Za vsako gradnjo in rekonstrukcijo cest, mostov, stalnih vzpenjač, prostorov za parkiranje vozil, tovarn, energetskih naprav, daljnovodov, vodovodov, nameščanje zvočnikov in reklamnih naprav, športnih in turističnih objektov, za regulacije in melioracije ter za podiranje obstoječih objektov in naprav na območju narodnega parka je potrebno dovoljevanje organa, ki upravlja narodni park. Z odlokom, s katerim se razglasi določen pokrajinski predel za narodni park, se zaradi uspešnejšega varstva narodnega parka predpišejo lahko tudi še druge omejitve in ukrepi.

Ker je bilo vprašanje Triglavskega narodnega parka doslej najbolj proučeno in na široko obravnavano tudi z vsemi količkej prizadežimi interesi, je naravno, da je republiška komisija za narodne parke kot svoj prvi predlog pripravila odlok o proglasitvi Doline triglavskih jezer za narodni park. Tako je Ljudska skupščina LRS na seji Republiškega zbora dne 26. junija 1961 sprejela »Odlok o razglasitvi Doline sedmerih jezer za narodni park« pod imenom »Triglavski narodni park«.

Triglavsko pogorje je širom po svetu znano po svojih pestrih naravnih lepotah, ki so jih navdušeno opevali in opisovali ne samo domači (Mencinger, Finžgar, Jalen, Abram, Zupančič, Lovščin), ampak tudi znameniti tuji pisci (Baumbach, Kugy). Sloviti angleški alpinist in popotnik dr. Th. G. Longstaff je pisal dr. Kugyju: »Sprašujete me, kakšen vtis

so name naredili Julijci. Odgovor je težak. Resnica je, da so zame po štiridesetletnem čaščenju gorskega sveta ostali predmet največjega hrepenenja. Obiskati jih še enkrat, si bolj želim, kot ponovno videti katerokoli pokrajino Alp, bolj, kot si želim še enkrat videti ledeni Kavkaz, Himalajo ali gore Kanade in Aljaske, ali pa nepopisno nežnorumeno luč nizkostoječega sonca na fantastičnih vrhovih Arktike... In še eno presenečenje te pokrajine: če se spuščaš s Triglava v Velsko dolino, stopaš v tipično tibetansko puščavo. Mogočno obokana pobočja in votle konte te vodijo k golim pečinam pokrajine na mesecu: nobena drevesa, komaj kakšna roža — nikjer življenja. Potem pa čez Hribarice k Sedmerim jezerom, kjer se ti zdi, da se nahajaš v Skalnih gorah Kanade! Puščava in vendar kako lepa — valovita apneniška tla so posejana z redkimi iglavci. Kako bi kdo mogel pričakovati tak delček Zapadne Amerike tu v Evropi? ... Drevesa, cvetje, skale in sneg, vse prikazuje nekaj nerazložljivega, odkritje lepote. V primeri s tem učinkujejo Dolomiti enostavno. Prav gotovo nobene druge gorske pokrajine ni, ki bi bila tej enaka.«

V Triglavskem narodnem parku niso znana samo znamenita sedmera jezera, slap in potok Savica, okoliške gore s tipičnimi melišči ter kraške doline s samotnimi smrekami in macesni. V njegovem področju se vrše temeljita znanstvena raziskovanja. Kar je bilo v prejšnjem času storjenega pri nas na tem področju, so napravili večinoma tuji strokovnjaki, ki so našo domovino radi obiskovali in jo raziskovali. Ob tem so odnesli s seboj tudi mnogo dragocenega prirodopisnega gradiva, ki ga lahko vidiš v različnih muzejih v Gradcu, na Dunaju, v Berlinu, v Münchenu in kdo ve, kateri se še ponašajo z znamenitostmi iz Doline sedmerih jezer n. pr. tudi do pol metra velikimi glavonožci — amoniti, ponašajo se z metulji iz naših krajev, s kapniki, slepimi hrošči in človeškimi ribicami iz Postojske jame itd. ...

Vsekakor je primerneje, da vsa znanstvena raziskovanja napravimo sami in ostane vse to dragoceno gradivo doma. Tako s svojo lepoto in izrednostjo privablja potem strokovnjake vsega sveta in je propagandno sredstvo za turizem. Taki znanstveni opisi zemlje niso samo velike važnosti za splošno strokovno prirodoslovno literaturo, ampak so tudi izraz prizadevnosti in skrbi našega naroda za domače prirodno bogastvo. Zadnje čase so naši znanstveniki in raziskovalci razvili zelo živahno in bogato dejavnost in odkrili že premmoge posebnosti živalskega in rastlinskega življenja v Triglavskem narodnem parku.

Tako so znanstvena raziskovanja v Triglavskem parku odkrila tudi 625 vrst velikih in 490 vrst malih metuljev. Za tako majhno ozemlje je to število izredno veliko. V sami Dolini sedmerih jezer in okolici Bohinjskega jezera nastopa 85 vrst mehkužcev, kobilic, kač, kačjih pastirjev — med njimi vrsta, ki živi sicer samo še v Etiopiji in Mediteranu: velebitske kuščarice — plazilci, ki žive v Slo-

veniji samo še na Kaninu, vodne žuželke, rakci. Posebnost Črnega jezera je dvoživka — planinski pupek. V Dolini sedmerih jezer je veliko število življenjskih prostorov, ki nudijo ugodne pogoje zelo različnim vrstam polžev in školjk.

Botanično je poleg bujne flore, med katero so vse predstavnice redkih in zaščitene cvetic, posebno zanimiva samosvoja južnjaška termofilna flora v stenah Komarče.

Področje Triglavskega parka je pomembno tudi kot prezimovališče divjadi, ki ima tu več miru. Vendar je tu število divjadnih vrst precej skromno, zaradi slabih življenjskih razmer. Za to ozemlje sta značilna ruševca in gams. Ruševci živijo ob zgornji gozdni meji in v pasu ruševja. Divji petelin gnezdi okrog Bele skale. Po goljavih nad gozdno mejo se držijo v majhnih jatah snežni jerebi ter belke, v gozdovih in ruševju se skriva gozdna jerebica, v stenah Komarče čivka kotorna. Tudi planinski orel gnezdi na dveh mestih v parku. Planinskega krokarja in veliko uharico srečaš tu večkrat, prvega v višjih legah, drugega v nižjih. Prijazne planinske kavke krožijo v večjih jatah okoli gorskih vrhov, ki obdajajo park. Stalni prebivalci Triglavskega narodnega parka so gamsi. V nižjih legah se mude le mimogrede, ker jih vznemirjajo turisti, pozimi pa smučarji: pod Tičarico nasproti planinske kočje pa se stalno drži trop 5—7 gamsov. Trajni gost parka je tudi planinski zajec, redka je zlata kuna, lisca pa kroži po vsem ozemlju parka. Ribe zlatovčice, ki so jih skušali umetno gojiti v V. in VI. jezeru, so poginile, pač pa nekateri trdijo, da so se menda obdržale v Črnem jezeru. V nekaterih teh jezerih živi planinski pupek, drugače pa tu ni živali. Lov na katerokoli žival je prepovedan na vsem ozemlju parka. Dovoljen je le (izjemoma) odstrel zaradi zatiranja ali preprečevanja kužnih bolezni. Živali, ki niso divjad, je dovoljeno loviti le za znanstvene namene. Vse to pa samo z dovoljenjem pristojne komisije za upravljanje parka.

Gozd ima na tem terenu pretežno varovalni značaj in funkcijo pokrajinske estetike. Gozdarska stran je podrejenega pomena. Gospodarstvo z gozdovi si prizadeva, da se ustvari videz neizsekanega in čim bolj originalnega gozda, in da se drevesna površina čim bolj strne. Posamezna drevesa se smejo sekati le, če na njih ugotove gozdarski organi pojave epidemične bolezni. Drevesa, ki so jih podrle časovne ali vremenske razmere, se morajo pustiti tam, kamor so padla. Tudi viharniki, čeprav so že suhi, so nedotakljivi, ravno tako ostalo suho dračje, rušje, bilje itd. V Dolini sedmerih jezer je dve tretjini sveta nad gozdno mejo. Zaradi velikih posekov gozda pred in med prvo svetovno vojno in zaradi razdiralnih sil (zmrzal, plazovi, nalivi, pripeka), zakrasitev tega terena napreduje. Ob graditvi bohinjske železnice so nad Komarčo in na Komni izsekali gozdove, predvsem macesen, za železniške pragove in uničili mnogo gozda, ravno na drevesni meji. Drugo veliko uničevanje gozda je prinesla prva svetovna vojna,

ki je porabila mnogo lesa s Komne za soško fronto — za gradnjo frontnih postojank in za kurjavo. Drevesna meja se je zaradi tega pomaknila za 200 do 300 višinskih metrov navzdol, kar je imelo svoje posledice tudi na vodne in vremenske razmere. Še danes so vidni vrh Komarče zadnji sledovi in ostanki tovarne žičnice, ki je bila speljana za spravilo lesa iz Doline sedmerih jezer v Ukanc.

Vse to in stoletja neurejena planinska paša je potisnila gozdno mejo od 1800 m do 1500 m, mestoma še nižje. Nad Komarčo v spodnjem delu Doline sedmerih jezer do višine okoli 1400 m, je sklenjen smrekov gozd pomešan z bukvi, gorskim javorom, jerebiko in divjim bezgom, ki v višjih legah prehaja v macesnova področja, naprej pa se nahaja mnogo podrasti, rušja in sleča. Čim višje gremo, tem redkejša so drevesa. Navsezadnje so samo še majhne skupine dreves, smrek in macesnov ali širna polja rušja, kaka zelena jelša, kak žareč šop sleča in posamezna drevesa, po večini macesni. Neurje, viharji, snežni zameti in plazovi, mraz in žgoča pripeka ter najslabše talne razmere zavirajo rast teh dreves in njihov pravilni razvoj. Že od rojstva so v neprenehnem boju z vremenskimi silami za svoje najskromnejše življenje, za svoj obstoj. To je predstraža sklenjenega gozda, to so viharniki. Marsikak viharnik je podlegel, grčavo deblo je omahnilo. Med rušjem in skalovjem leže njihova mrtva telesa. Dr. Julius Kugy piše o viharnikih: »Krepko in zvesto izpolnjuje svoje poslanstvo. Ganjen sem, kadar jih gledam, in se navdušujem. Kakor nekoč tisti veliki vojskovođe starega veka hočejo umreti stoje. Nobena povest o junakih ne poroča o njih, nobena ne oznanja potomcem njihovih dejanj. Brezimi in brez slave, osamljeni v boju in pozabljeni v smrti, odhajajo v tisočletni gorski čas.«

Že narahlo usločeno vzhodno mejno gorovje z vrhovi Studor—Tičarica—Zelnarica—Vršaki je zanimiv in redek pojav, ogromen nariv, kjer so notranje gorotvorne sile dvignile in potisnile starejše triadne skale ob mlajše jurske naplavine. V zadnjih letih so bili v Dolini sedmerih jezer ugotovljeni razni kraški in zanimivi hidrološki in geološki pojavi. Raziskovalci so našli lepo število brezen, vdorov, jam, ledenih jam, prelomnic in podzemeljskih vodnih tokov. Močan podzemeljski tok prihaja na dan v ozkem kotu Komarče kot slap Savica in se meče 60 m globoko čez skalnati pomol: drugi taki tokovi in izviri polnijo kotanje v apnencu in ustvarjajo mlake in mična jezera, po katerih je dobila dolina ime.

Od severa proti jugu naštejemo sedem jezer, od katerih so nekatera prav majhna, druga pa kar poštena jezera. Vsa jezera med letom zelo menjajo obseg in globino vode, kar je odvisno od kopnenja snega in od vremenskih razmer. Govorimo o prvem, drugem, tretjem jezeru, in jih označujemo z zaporednimi rimskimi številkami. Vsako jezero pa ima vsaj še po eno domače ime.

Obe jezera, prvo in drugo (I. in II.), sta majhni, skromni. I leži v bolj plitvi, II v bolj globoki kotanji. — I. jezero leži pod Vodnikovim Vršcem v višini 2000 m, II. pa pod Kanjavcem. II. jezeru pravijo domačini »Rjava mlaka«. Vmes med I. in II. jezerom je še »Jezero v Laštah«, ki ga pa ne štejejo med sedmoro. Obe sta ginljivi v svoji zapuščenosti, izročeni samovolji in pritisku snežnih gnot dolgotrajne zime, zaradi katere tako pozno in s tolikim naporom odpirata svoja modra očesca. III. triglavsko jezero ali »Zeleno jezero« ni dosti večje, a je lepo — smaragdno zeleno. V njegovi kovinsko bleščči gladini se lepo zrcali Zelnarica, Lepo špičje in sosedna melišča. IV. jezero je globoko položeno v belo skalnato kotanjo pod prostranimi melišči in domačini mu pravijo zaradi njegove oblike »Ledvica«. »Nepozaben je naravni prizor«, piše dr. J. Kugy, »ko se zreali v vodi potujoč oblak, ali ko planinska ptica zafrfota nad njegovo gladino.« To so bežne sence, redki odsevi, ki edini dajejo življenje tako samotnemu in tihotnemu jezeru. Ob V. jezeru je pokrajina kar prijetno razgibana, čudoviti so barvni kontrasti, modra voda, zeleno rastje in belorjava skalovje. V neposredni bližini jezera ždi znana planinska koča »Koča pri sedmerih triglavskih jezerih« in zato pravijo temu jezeru tudi »Jezero pri koči«. Za planinsko kočo leži še eno jezero, imenovano »Močivec«, ki se pa ravno tako ne šteje med ostala jezera, kot se ne šteje jezero v Laštah.

Na tem mestu je nekoč stala v 18. stoletju koča iz macesnovih brun, last botanika Karla Zoisa, pozneje pa koča nemško avstrijskega planinskega društva. Ko so jo 1887 leta odprli, je slovenski odpadnik Dežman po nemško vzkliknil: »In ti, oče Triglav, drži svojo roko varujoče nad to našo nemško (!) zemljo!« VI. jezero je morda še bolj privlačno kot V. ker tako skromno in tiho ždi za veliko skalo, tik za V. bratom. Ob visoki vodi, posebno spomladi, ko kopni sneg, sta V. in VI. jezero združena v eno samo, v jezerski dvojček. Ob zelo visoki vodi pa je čisto dvojno jezero spojeno z Močivcem po ozkem pretoku. VII. jezero imajo mnogi za najlepše, to je globok tolmun s temno zeleno, zaradi temnih smrek, ki rasto na gosto ob jezerski obali, skoraj črno v romantični legi sredi skal, smrek in macesnov. Na eni strani jezera se tik nad njim dvigujejo visoke in navpične stene, čisto gladke in črne barve. Tudi od teh sten, ki odsevajo in se zrcalijo v vodi, ima voda značilno črno barvo in zato imenujemo to jezero Črno jezero. Zelo lep je pogled na to jezero v jeseni, ko se v črni in temno zeleni vodi zrcalijo in ogledujejo jesensko rumeni in od slane ožgani okoliški macesni, v pestrih barvah in v vseh odtinkih. Čudovita je Dolina sedmerih jezer tudi pozimi. Takrat pokriva zemljo, če je količkaj dobra zima, 2—3 m debela snežna odeja. V njej se skrrijejo vse luknje, kotanje, rušje, skale, pokrajina spremeni videz. Jezera zamrznejo in sneg jih tako pokrije, da nevesče

oko sploh ne opazi, da tu kdaj obstaja kaka voda. Gore se odenejo v led in sneg, z njihovih vrhov strme v dolino ostre opasti, pod njimi se pa razprostira v daljavo pokrajina mehkih, ovalnih oblik. Tam v daljavi se vidijo spodnje Bohinjske gore, na severu pa se širi dolga veriga Lepega Spičja. Pozimi so gore kot kupi smetane in sladkorja, zametene in zasnežene do skrajnosti, vse obsijane od sonca ali pa zavite v mrzle snežne viharje in zamete. Kako lep je pogled v vetrovnem vremenu na Tičarico, Kopico in Zelnarice, ko jim z vrhov in grebenov vihrajo v vetru snežne zastave in se jim veter v divjih sunkih in vrtincih zaletava v široke in prepadne stene! V soncu se iz vseh gora blešči led, da te ščeme oči, povsod pa vlada tišina, ki jo kdaj pa kdaj zmotijo le tihe stopinje planinskega zajca, gamsa, kak plaz, ki v daljavi zropota v dolino, veter, ali pa tiho drsenje smučarja in morda še kak glasen juhuhu prešernega smučarja. Vsak snežni kristal posebej se blešči kot dragulj in drevesa so visoko naložena s kopicami snega. Če pa je nevihta, vse postane temnosivo in od gorskih sten odmeva rjoventje viharja.

Da, Sedmera jezera in Komna sta pozimi in spomladi raj smučarjev. Sem prihajajo smučarji iz vse Jugoslavije, da tu v miru in lepoti uživajo svoje proste dni, ob smučanju na prostranih terenih. Vse planinske ugod-

nosti in pravo domačnost jim nudi ponosni Dom na Komni, Dom na Planini na Kraju, in ljubka Koča pri sedmerih jezerih. Če so vremenske razmere dobre, se lahko v enem samem smuku spustiš z vrha Kanjavca čez Hribarice pod Prehodavce, mimo vseh zgornjih jezer do Koče pri sedmerih jezerih.»

Konec maja meseca nastopi tudi v Triglavskem parku težko pričakovana pomlad. Snežna odeja se stopi, gore se počasi znebijo ledenega oklepa, ki v plazovih odropota v dolino, jezera pokukajo iz ledu, rastlinstvo oživi in živali se zopet lahko prosto gibljejo. Ostanec le še obširna snežišča, ki čez leto počasi kopne in izginjajo.

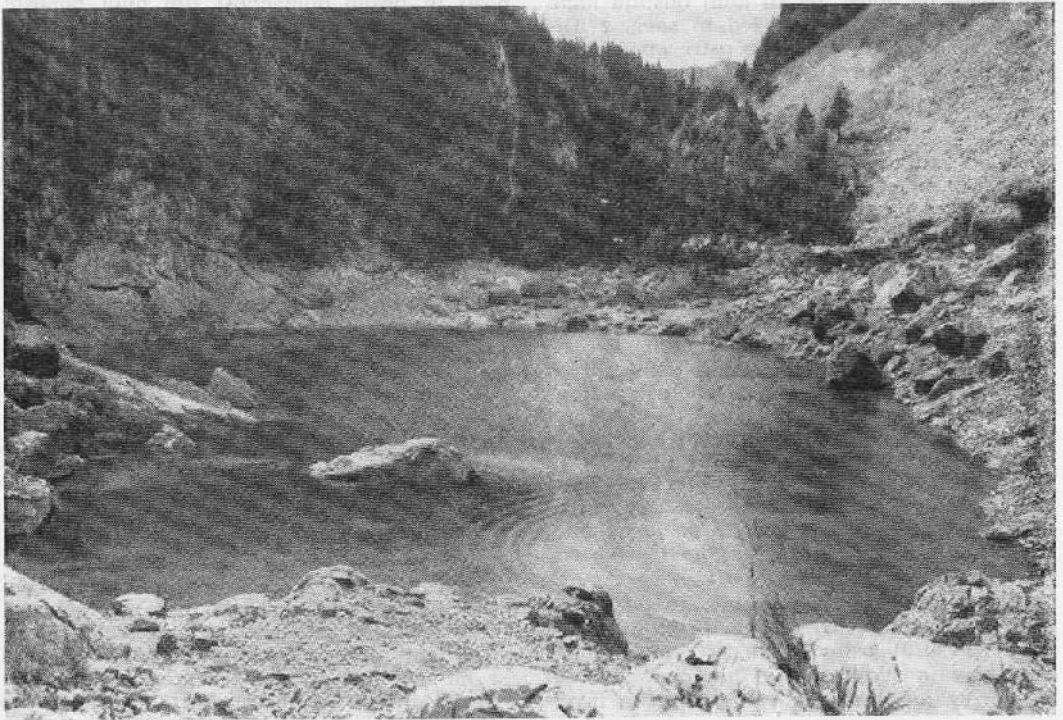
Izredna pestra je flora Triglavskega parka: lepi jeglič (avrikelj), očnice, murke, lilije, raptonike, ješčarice, Zoisove zvončnice, triglavski svišč, triglavska roža, bel planinski mak... vse se menja v čudovitih barvah. Ko greš čez skalne planjave in melišča, se ti zdi, da so vsi ti kotički in doline prekrite z raznobarnimi preprogami, ko rože iste vrste cveto v večjih skupinah.

Zaradi paše je v Dolini sedmerih jezer marsikatera rastlina skoraj izginila. V narodnem parku, kjer se živina sedaj ne sme več pasti in kjer ljudje rastlin ne smejo trgati, si bo flora lahko kmalu opomogla. Zanimivo je, da se na tem ozkem prostoru srečujejo mediteranski, ilirski in alpski florni elementi. Po

Četrto jezero - Ledvica

Foto: prof. Janko Ravnik

Crno jezero (VII.)

Foto: prof. Janko Ravnik

sončnih in prisojnih stenah Komarče rastejo zastopniki sredozemske in ilirske flore, tako imenovani termofilni elementi, kakor mali jesen, črni gaber in ruj. Tem se pridružujejo še druge toplotoljubne rastline, med njimi tudi perunika in rumeni planinski glavinec. Osnovne vegetacijske enote Julijskih Alp se v višji floristični sestavi razlikujejo od osnovnih vegetacijskih enot, ki so bile doslej popisane v drugih Alpah. Vsa flora in vegetacija parka nosita pečat burne geološke preteklosti v ledeni in polledeni dobi, ko so se napredujoči in nazadujoči florni elementi v hudi tekmi in boju medsebojno spodrivali in se na ugodnih mestih ohranili kot zanimivi ostanki, relikti.

Triglavski narodni park sedaj upravlja posebna komisija občinskega ljudskega odbora v Radovljici. Vrhovno strokovno nadzorstvo nad Triglavskim parkom pa ima komisija Izvršnega sveta LRS za narodne parke. Izvrševanje vseh odločb o Triglavskem narodnem parku bodo nadzirali uslužbenci LM, pa tudi posebej pooblaščen logarji, gozdarji, posamezni člani GRS pri Planinski zvezi Slovenije, markacisti planinskih društev in člani komisije za planinska pota ter člani taborniške Gorske straže. Brez učinkovitega nadzorstva namreč ni učinkovite zaščite.

Triglavska pokrajina je bila že od nekdaj slovenski narodni simbol, k njemu so se Slovenci zatekali ob najrazličnejših prilikah. V starih časih so Triglav molili celo kot boga: okrog njega je ljudska domišljija spletla celo vrsto najlepših pravljic in povesti (Zlatorog, Kekec itd.) Med NOB je bil triglavski vrh znamenje odpora in znamenje boja za narodno in socialno osvoboditev Slovencev. Tudi grb naše republike ga je povzel.

S tem, da smo ustvarili ta narodni park, smo izpolnili svojo kulturno dolžnost, ker le na ta način bo mogoče ohraniti to edinstveno ozemlje, ki je v svoji celoti, kakor tudi v vseh svojih živih in neživih delih, pravi spomenik lepote in naravnih zanimivosti.

Ni pa malo ljudi in ljubiteljev narave pri nas, ki mislijo, da bi moralo biti območje Triglavskega narodnega parka razširjeno vsaj še na Velo polje, na južne obronke Triglava in na Bohinjsko jezero z ožjo okolico. Razprave o načrtih za izgradnjo triglavskega turističnega visokogorskega središča, posebno še o cestah in drugih umetnih dostopih na Velo polje, kažejo, da bomo v bodoče varstvu naših naravnih lepote vsekakor morali posvečati še večjo in natančnejšo skrb, kajti glasovi, ki zahtevajo večje varstvo, niso neutemeljeni.

Logarjeva — Logarska dolina

Jože Vršnik

Zaradi imena Logarske doline je pred kakimi tridesetimi leti nastal spor. Logarski so trdili, da je pravo ime Logarjeva dolina, ljudje iz planinskega društva pa, da je pravo ime Logarska. Zadeva je že potlačena nekam v ozadje, nanjo me je pa spomnil upravnik Planinskega doma v Logarski, ki je gostom razlagal, da je pravo ime Logarska zavoljo tega, ker so tu imeli Celjski grofje svoje logarje.

Kolikor je meni mogoče to zadevo videti in presoditi, je moja sodba taka, da nimajo popolnoma prav ne prvi, ne drugi. To pa želim obrazložiti takole:

V gornjegrajskem urbarju iz l. 1426 je zapisano Jakob Im pliest — Jakob v Plesti, to je Plesnik. Zapisan je tudi Paul Im lag, to je Pavel v Logu — Logar. Zapisan pa je tudi Nicola vnderm chrenez, to je Nikolaj pod bregom — Podbrežnik. Iz tega je razvidno, da so bile že takrat v Logarski tri kmetije, ter da je bila Logarska le delno Logarjeva. Tako je tudi še zdaj. Če Logarski ljudje trdijo, da je dolina Logarjeva, je to čisto razumljivo, v celoti pa to ne drži.

Tudi trditvi, da izhaja ime Logarska od logarjev Celjskih grofov ne morem prirediti, ker je treba upoštevati še naslednje: V omenjenem urbarju so tam vpisanim kmetom zapisane tudi predpisane dajatve. Kakor drugim tako Logarju. Iz tega je razvidno, da je bil Logar pač kmet Logar, ne pa kak samostanski ali grajski logar. Svojim uslužbencem takrat pač še niso predpisovali raznih dajatev, gotovo pa ne takih kakor kmetom. Vprašanje je, če je beseda logar v sedanjem pomenu takrat že obstajala. In če je, so prav gotovo tudi Nemci za ta pojem imeli svojo besedo. Če bi imeli Celjski grofje ali gornjegrajski samostan v Logu svojega logarja, bi

ga prav gotovo zapisali z nemško besedo, saj se iz vseh starih spisov vidi, kako radi so prevajali slovenska imena v nemščino ali pa so jim dali vsaj nemško obliko.

Če mi kdo prinese zgodovinske dokaze, da so v Logu kdaj živeli logarji, jih bom rad priznal, dokler pa teh ne vidim, bom pa prepričan, da so se Celjski grofje na lovu v Solčavi radi pomudili pri kmetu Logarju, pri svojih logarjih pa kje drugje.

Če pogledamo Logarske njive, vidimo, da so v ravnini pod hribom. Tu je bil pred naselitvijo prav gotovo gozd in vse kaže na to, da so take gozdove v ravnini pod hribom nekdanj radi imenovali log. Ko so se v logu naselili prvi naseljenci, prav gotovo niso posckali vsega gozda — loga naenkrat, zato so živeli v logu. Tako pa je zapisano tudi v že omenjenem urbarju, tako govorimo v Solčavi še zdaj. Lastnik Loga se je pa imenoval Logar. Pred vhomom v sotesko proti Logarski dolini je na desni strani Savinje v strmem bregu Icmankova kmetija, pod bregom je pa majhna ravnina. To je Icmankov log. Tu prestopimo potok Suhelj, pa smo na Smetnikovem logu. Od tu naprej sta še Marovski in Paludnikov log. Povsod je zgoraj breg, spodaj raven ali ravnica. V Klobaši je majhna domačija Ložič. Pod hribom ravnica. Na Robanovih njivah je tik ob Beli njiva, ki se imenuje Ložič. Zgoraj strmina, spodaj ravnica. V Lučah je kmetija v Logu. Njen lastnik se — kakor solčavski — imenuje Logar. In za lučko vasjo je farovski Log. Povsod je ista slika in oblika.

Prepričan sem, da je povsod oblika kraja, ki je pred naselitvijo pokrival gozd — log, vplivala na ime. Da bi pa na vseh teh logih in ložičih kdaj bivali grajski ali samostanski logarji, pa upam, da ne bo nihče trdil, še manj pa dokazal.

Sicer pa, ali je že kdo ugotovil, kdo je bil prej, Logar in drugi solčavski kmetje ali prvi grof Celjski?

Znano je, da so stari Slovani imeli svoje svete loge, kjer so pred nastopom krščanstva molili svoja božanstva. Morda so se jim za to zdele primerne skrite in zatišne dolinice — ravnice v vznožju bregov. Morda iz teh časov izhajajo imena Logov in Ložičev. Morda tudi Ložekov, solčavskega in lučkega.

Stari Slovani so poleg svetih imeli tudi mrliške loge. Tudi tu je verjetno, da so te, ki so te loge oskrbovali ali se za stalno v njih naselili, imenovali logarje.

Če je resnica, da je bila Solčava naseljena že v enajstem stoletju, torej v času, ko celjskih grofov še ni bilo, pa odpade vsaka debata o logarjih celjskih grofov v Logu in Logarski dolini.

Zakaj postaja

Soča

hudournik

ing. Viktor Klanjšek

Pod tem naslovom je v 10. številki Planinskega Vestnika 1962 izšel članek, v katerem poskuša avtor na neobičajen način dokazati, da je tega pojava kriva nenasična eksploatacija gozdov. Ta trditvev enostavno ni resnična, ker avtor ne more navesti niti enega primera erozije v Trenti, ki bi ga povzročila eksploatacija. V članku se nizajo neosnovane trditve, ki čitatelja nehotе spravljajo do nepravilnih zaključkov. Ker je Planinski vestnik zelo razširjena in ugledna revija, štejeemo za potrebno, da se stvari prikažejo v pravilni luči.

Že prvi stavek članka je v nesoglasju z naslovom, kajti če je ugotovljeno, da je Soča nepobošljivi hudournik, potem Soča ne »postaja« hudournik, ampak »je« hudournik že od nekdaj*. Gozdarji torej ne povzročajo nekega novega zaskrbljujočega procesa, kot bi se to sklepalo iz naslova, temveč to hudourniško stanje traja od prej, kar je tudi točno. To hudourniško stanje je primarno s strmimi gorami apnenca. Vegetacijska odeja je sekundarnega pomena in to vse reke v južnih Alpah hudourniške (Tagliamento, Bela, Ter, Soča, Sava, Belca, Kamniška Bistrica itd.) Meteorne vode se ob nalivih zbirajo v žlebeh v strmih stenah iznad vegetacijske meje in gozd le deloma lahko ublaži ta pritisk. Pred 12 leti, ko še ni bilo eksploatacije v Trenti, so hudourniki na petih mestih s prodrom zatrpali cesto med Sočo in Trento, da je bil promet zaprt za en teden.

Popolnoma depasirana je trditvev, da se neusmiljeno s sekiro uničujejo trentarski gozdovi v težnji za devizami in dobičkom. Gozdovi Gozdnega obrata Bovec, kamor spada tudi Trenta, so obremenjeni z letnim posekom 1,1 m³ po 1 ha, seka se samo 1/2 prirastka. Gozdovi Gozdnega obrata Ajdovščina pa so obremenjeni z letnim posekom 5,5 m³ po 1 ha, torej so petkrat bolj obremenjeni. Gozdarji so v vseh državah konservatorji narave in njeni prvi zaščitniki in tudi v tem

* Gl. popravek v PV 1962/12. Opomba ured.

primeru se popolnoma zavedajo svojih dolžnosti, kot je razvidno iz gornje primerjave. Gozdno gospodarjenje se preišljeno usmerja z dolgoletnimi perspektivnimi ureditvenimi elaborati in se pri tem delu ne počenajajo nobene brezglave neumnosti, kot se to v članku insinuira. Če pa se eksploatacija v Trenti izvrši, je to samo gozdu v korist. Avtorju članka bi lahko na nešteto primerih v Trenti pokazali, da povsod, kjer se je v pravem času in v pravilnem obsegu izvršil posek prezrelih razredčenih sestojev, je v petih, šestih letih sledila bujna prirodna pomladitev s smrekco in bukviyo.

Res je, da imajo stari, dobro gojeni bukovi sestoji na neeksploiranem terenu veliko retenzijsko sposobnost vode ob nalivih. Nikakor pa to ne velja za stare redke bukove sestoje na strmih pobožjih v Trenti, ki nudijo terenu zelo slabotno zaščito. Ker so preredki in prestrmi, veter odnese vse listje, tla so prodnata brez humusa, sposobnost retenzije vode ob nalivih je malenkostna, sposobnost zadrževanja erozije in odnašanja materiala pa še manjša. Lahko bi pokazali vrsto primerov, kjer grejo skozi take površine erozijski jarki in bukve ne zadržujejo ničesar. Situacija na dobro pomlajenih površinah pa je mnogo ugodnejša. Tla pokriva preproga mladih smrek in bukvic. Tlo je preprečeno s koreninicami. Vse listje ostaja na tlu in ga veter ne more odpihniti. Tvori se humus. Znatno večja je sposobnost zadrževanja meteornih vod in prav tako je takšen teren bolj odporen proti nastajanju erozijskih jarkov in odplavljanju terena. Eksploatacija in postopna zamenjava starih razredčenih bukovih in smrekovih sestojev z mladimi dobro pomlajenimi površinami je torej v Trenti gospodarska nujnost, je v interesu izboljšanja vodnega režima in v interesu elektrogospodarstva. Avtor članka pa je to zadevo prikazoval točno narobe.

V članku sledi naštevanje sečišč in ugotavljanje dejstev kar s ceste. Če bi se avtor potrudil na Golobar, bi videl, da so tam velike pomlajene površine, ki so zaradi gostega mlaja skoraj neprehodne, da tam zaradi eksploatacije ni nobenega hudournika, da ob nalivih voda z Golobarja ne prinaša nobenega proda. Zakaj potem neupravičena sveta jeza?

Prav tako je depasirano porogljivo obravnavanje problematike žičnic. V preteklosti so dejansko zaradi eksploatacije nastajali novi hudourniki, ker se je les spravljaj po tleh, po žlebeh in se je pri tem ranilo tlo. Z uporabo žičnic se tlo ne ruši več, erozija se zaradi eksploatacije ne pojavlja več in je posmehovanje zaradi uporabe te sodobne transportne naprave neumestno. Res je, da se zaradi žičnic seka na posameznem sečišču procentualno več, vendar to v klimatskih razmerah Trente ne škodi. Na rahlo prereditvenje v Trenti gozd ne reagira s pomladitviyo, izkušnje kažejo, da je potrebno močnejše prereditvenje, ker je zaradi grobih mikroklimatskih razmer potrebno, da pride na tlo več

svetlobe in več toplote, da se tlo dobro pomladi.

Če je pobočje med Koritnico in Sočo golo, ni krivo brezglavo človekovo početje, temveč preprosto naravne uime. Iz zgodovine Gornje Soške doline izvemo, da je pred 400 leti velik požar uničil gozdove na desnem bregu Soče pod Svinjakom in Grintavcem, gozdove po grebenih Lepene pa je požar uničil pred 14 leti. Italijanska soldateska in ranjki duce torej pri tej stvari nista nič kriva.

Laiku se bo mogoče res zdelo, da je gozd okrog drevesnice v Mojstrovki »potolčen do nogu«, vendar pa je posek v močnejšem obsegu bil potreben, če smo hoteli doseči uspešno pomladitev. Naj pride avtor članka ogledat ta teren čez šest let in se bo lahko na lastne oči prepričal o točnosti teh trditvev. Avtor se posmehuje pogozdovanju s sadikami, ki ga je na Vršiču izvršil Zavod za pogozdovanje Krasa. Naj se ne pozabi pri tem, da leži Vršič na gornji vegetacijski meji, da tam odraslega gozda ni bilo, da je teren prodat, hudourniški in da je ravno zaradi nadaljnjega preprečevanja erozije bil ta ukrep potreben. V takih pogojih ne more biti uspeh pogozdovanja že prvo leto frapanten, veseli moramo biti, če se bo ta vegetacija obdržala. Sicer pa ima Zavod za pogozdovanje Krasa v bližini Soče lepe uspehe s pogozdovanjem na suhih prodnatih površinah. Z ozelenitvijo teh pustih prodnatih površin bo Soška dolina pridobila na lepoti in lahko Zavodu za pogozdovanje Krasa čestitamo za njegov trud in uspeh.

Stavek, da je edina rešitev »stari gozd, ki razpada v vode vezoči humus«, prav tako izpričuje nepoznavanje problematike. Stara debla imajo mnogo lignina in se razkrajajo v humus zelo počasi in procentualno je to zelo majhen delež. Glavna surovina za tvorbo humusa je listje in drobne vejice, torej mlade organske sestavine.

Res je, da se v Trenti trenutno eksploatirajo pretežno drva zato, ker se v preteklosti trentarski gozdovi niso nikdar sistematično gojili. Lahko pa smo prepričani, da bo sedanje delo v gozdarstvu polagoma bistveno popravilo vegetacijske razmere v Trenti, tako da bodo zanamci našli v Trenti boljše gozdove, da se bo erozija v Trenti zaradi tega zmanjšala in da bo to v korist tudi elektrogospodarstvu. Uspehi v gozdarstvu pa niso vidni v nekaj dneh, temveč v nekaj desetletjih.

Ni brez pomena tudi pribiti, da je v Soči in Trenti zaposleno pri gozdarstvu 70 delavcev (polovica hišnih števil), da se v te kraje mesečno odliva ca. 2,5 milijona din mesečnih dohodkov, da je potrebno to vprašanje obravnavati tudi s stališča možnosti zaposlitve in preživljanja Trentarjev. Samo prebivalstvo nima od turizma skoraj nobenega dohodka, kruh pa se ne da zamenjati z romantiko. Dejavnost trentarskih gozdnih delavcev bi bilo treba omejiti, če bi družbi povzročali škodo, kar pa ne drži. Prepričani smo, da bo družba od tega dela imela v prihodnosti samo koristi.

Zasavski

izlet

in še kaj

Vitko Jurko

Zaradi deževno-kislega vremena lanski majnik ni bil naklonjen izletnikom. V začetku junija se je vreme čez noč ubrisalo. Vstopil sem na hrastniški postaji v jutranji vlak proti Zidanemu mostu.

Smola! Voz je poln dijakov. Majniški izlet? Slišim, da se njihov cilj krije z mojim: Lisca! Nisem prijatelj živčava in že premisslujem, če ne bi izstopil v Radčeah ter zavil ob Sopotu na Kum. Prislunhem. Starejši profesor pripoveduje dijakom o hrastniški steklarni. Naroča, naj ga opomni na Lisci, da jim pokaže rojstni kraj steklarnic. »V Zidanem mostu bomo čakali polno uro zagrebčana,« povzame profesor, »torej časa dovolj, da si ogledamo njegove zanimivosti.« Tako dolgočasnega kraja, kot je Zidani most, ne poznam,« se nasmehe dijakinja svoji sosedici.

Zadeva me zanima in sklenem: Od daleč jim bom sledil. Zidani most! Izstopimo. Profesor pelje svojo družino čez tirnice k zidni ograji nad Savo. Prične nekako takole: »Znano je, da je bil Zidani most, pa čeprav pod drugim imenom, že za časa Rimljanov važna rečna postaja med Panonijo in Emono. Volovske vprege so vlačile z blagom natovorjene čolne po desni strani Save v Emono. Prav v tej ograji so vzdane plošče, ki so bile posvečene povodnim nimfam, predvsem boginji Savus. V rimski dobi je vezal most prav tukaj obe savski obrežji. Drugega je na tem mestu postavil v XIII. stoletju (1224) babenberški vojvoda Leopold VI. Vendar je bil most v vojni med Habsburžani in Celjskimi grofi v XV. stoletju (1442) porušen in prav tako tudi stražni stolp Klauenstein. Poglejte! Stal je točno nad današnjim postajnim poslopjem, strmo v skalah.«

Skoz izhodna vrata pelje vodja svoje izletnike k izteku Savinje v Savo. Že nadaljuje: »Masivno izklesani kvadri tvorijo most za pešce, ki veže bregova Savinje. Ta je dal, tako se pravi, kraju svoje ime. Dovršen je bil v XIX. stoletju (1826). Nekaj let poprej pa je bila speljana današnja cesta Laško—Zidani most. Most čez Savinjo, za železniško zvezo proti

Celju, je bil dograjen istočasno z železniško progo l. 1849. Železniški most za progo proti Zagrebu zgrajen leta 1930, porušen od zavezniških čet 1944 leta, je bil leta 1946 znova pozidan. Poglejte naselje strmo nad Savinjo! Imenuje se še danes Majland, in to zaradi italijanskih delavcev, ki so bili zaposleni pri gradnji železnice. Levo od Majlanda opazite markantno odsekano steno. To je zaradi svoje redke alpske flore sloveč Veliko Kozje. Opozoril bi vas še na zgradbo desno ob cesti. Po zunanosti vidite, da je to cementarna, ki obratuje z manjšimi presledki že čez sto let. Nismo si še dobro poiskali sedežev v vlaku, že zavira lokomotiva na radeški postaji. »Tov, profesor! Nad Radečami vidimo razvaline starega gradu!« se oglasi več dijakov. »Povedali vam moram, da prihajamo v dolino gradov,« povzame profesor. Poleg številnih razvalin, več ali manj porušenih gradov, so v Spodnjem Posavju tudi ohranjeni gradovi z arhitektonskimi zanimivostmi in dragoceni freskami. So to ostanki iz rimske in fevdalne dobe. Ob ta zidovja so butali viharji turških vpadov in kmečkih puntov. Po vsej okolici se je našlo mnogo spomenikov, plošč, okraskov, denarja, orožja, in to ne samo iz rimske, temveč tudi iz keltske dobe. Zato skorajda ni cerkve, kjer ne bi bila vzdana plošča, spomin na rimske čase. Prav pri Radečah so našli v neki jami, poleg kosti jamskega medveda, v grobi obliki izdelano orodje. Orodje naj bi bili rabili jamski prebivalci v paleolitski dobi.

Sredi Radeč stoji veličasten spomenik, posvečen padlim borcem in talcem iz NOB. Vlak se že pomika s postaje Loka. Komaj še utegne pokazati vodja na cerkev iz XII. stoletja, z redkimi stenskiimi zgodovinskimi slikami. »Ali ni tukaj župnikoval Primož Trubar,« vpraša nekdo. »Točno! In sicer leta 1540. Ker se z njim začenja slovenska književnost, so mu v Loki vzdali spominsko ploščo na pročelju stare šole.«

Na postaji Breg izstopimo. »Lisca, Lisca!« kličejo dijaki, ko ugledajo 947 m visoko, čokato glavo Lisce. Istočasno pokaže profesor na zaselje Gradišča, ki se blešči v umitem jutru, desno nad nami. »Tam so še vidni znaki prazgodovinskega gradišča Slovenov. Omenil sem že,« nadaljuje profesor, »da je bila v tukajšnji okolici, kot tudi na desnem bregu Save pri Gomilcah, izkopana obilica spomenikov in predmetov iz keltske in rimske dobe. Precej grobov so odkrili domačini, mnogo avstrijski arheologi, največ pa v drugi polovici devetnajstega stoletja Jernej Pečnik, ki je bil bolj trgovec s starinami kakor učenjak.

Zmerno se vzpenjamo po lepi senčni cesti. Nekaj dijakov se ustavi pri drevesu z nenavadnimi listi. »To je zelo staro drevo murve, saj je minilo že več kot sto let, odkar so na posestvu graščine, katere pogorišče vidimo pred nami, gojili sviloprejk,« doda profesor.

Se nekaj korakov in sprejmejo nas obokana vhodna vrata rudskega gradu z vzdano pozdravno ploščo: »Salve!« Stojimo pred po-

goriščem gradu Ruda. Da se ne bi v drugi svetovni vojni vanj vselil okupator, so ga partizani zažgali. Skupina dijakov bere s štiristranega visokega obeliska, ki stoji pred nekdanjim glavnim vhomod: Marco Ulpio Rutiliano, Mallaei F praefecto suo auspiciis d Alexandri imp in Persia feliciter pugnanti, cohors Tauriscorum haec posuit. Profesor pojasni, da je spomenik postavila tavriska kohorta svojemu prefektu Marku Ulpju Rutilianu, ki se je pod vodstvom imperatorja vojskoval srečno in junaško v Perziji. Profesor nadaljuje, da so na kraju današnje vasi Polje, ki leži malo nad nami in kjer je bilo rimsko pokopališče, našli spomenik, ki ima v latinščini besedilo tega spomenika. Ker so Avstrijci svoječasnno odpeljali originalni spomenik v Joaneum v Gradec, spominja nanj ta obelisk. V zidani plošči nad vrati bero dijaki: »Tristis domus sine liberis!« (Zalosten dom brez sinov). In že pripoveduje profesor: »Pred tisoč leti so kopali tukaj Rimljani rudo. Kraj, kjer vidite hišo, desno od nas, se imenuje Podjame. Tam so bili zemeljski rovi. Medtem ko so slovenski znanstveniki mnenja, da je dobila Ruda svoje ime po rudi, so trdili Avstrijci, da je ime izpeljano od Rutilianusa, ker so pisali Avstrijci Ruth za Rudo.

Skozi vas Lisce, ki jo je požgal okupator, spemo po rimski cesti okrog Gradca. In zopet se oglasi profesor: »Enostavno! To cesto so gradili Rimljani; na vrhu hriba nad nami, pa je bil stražni rimski stolp, kjer je rimska centurija stražila prehod iz Savske doline v Celjsko kotlino. Desno od nas vidite že omenjeno Polje, kjer je bilo rimsko pokopališče. Tako pod razvalinami Vrh gradca kot na Polju so našli arheologi obilico rimskega denarja, spomenikov, orodja, okrasnih in drugih predmetov.«

»Neverjetno, koliko potočkov in studenčkov izvira iz Lisce,« pripomni nekdo. »To dokazuje, da tvori liško gmoto apnenec, ki prepušča vodo.« »Tov, profesor, kako se imenuje vas levo pod nami na sončnem obronku, pod katerim se vijejo sami vinogradi z vinskimi hrami?« »Okroglice.« »Barva zemlje je malo rdečkasta, torej ne bo sam apnenec,« ugovarjajo dijaki. »Apnenec je tam pomešan s skriljcem, glino in laporjem. Zato so tla bolj prodnata in ugodnejša za vinogradništvo,« pojasni profesor.

Zapustili smo rimsko cesto in usmerjamo svoje korake po gozdni bukovki senci in slabem kolovozu navzgor. »Ramšela, ramšela, dišča trava,« kličejo dijakinje, ko si zatikajo cvetke. »Ali niso to pomladne cvetice?« »Točno! Vendar rastejo tukaj v osojah,« doda profesor. Skupina dijakov sklonjeno opazuje nepoznane živalske sledi in mesto, kjer je bilo blato popolnoma povaljano. Ker v bližini ni naselij, so uganili, da so to sledovi divjih svinj.

Ob požgani mežnariji pri Joštovi cerkvi trgajo dijakinje spominčice, dijaki pa opozorijo profesorja na markacijski planinski znak, ki ima čez sredo zarisano belo tiskano črko Z.

Vodja jim pojasni, da je to markacijski znak zasavske planinske poti, ki pelje po vseh vrhovih od Kumrovca do Kuma.

Se nekaj korakov in planinski dom stoji pred nami. Dijaki trdijo, da tako obsežnih travnikov ne bi pričakovali na vrhu Liscec. »Bajna smuka pozimi,« ugotavlja dijakinja.

Na Lisci mrgoli mladeži, ki je izkoristila današnje lepo vreme.

Naši izletniki se ustavijo pred domom. Levo jih pozdravlja skromna Jurkova koča. Na pročelju prijaznega Tončkovega doma bero: Na tem mestu je bilo poleti 1938 prvo posvečevanje Politbiroja CKKPJ, potem ko je tovariš Tito prevzel vodstvo.

»Kar naprej,« pozdravlja oskrbnik Pavle, ki je bil o prihodu pismeno obveščen. »Enolončnica se že hladi!« Profesor se pozdravlja s tovarišema in tovarišico, ki so pripeljali prav tako svoje dijake na izlet.

Po počitku zbira profesor svoje izletnike. Ko slišijo ostali trije učitelji, da misli profesor razkazati z vrha panoramo Lisce, prosijo, da se mu pridružijo s svojimi dijaki. In tako se pomika dolga kolona proti vrhu.

»Zaradi sončnih meglic ne bo razgled tako čist, kot bi bil zgodaj zjutraj, vendar bo dovolj dober.«

Obrnjen proti severu kaže na zeleno Pohorje, iz čigar osrčja se dviga Črni vrh, tesno ob njem pa Velika Kopa. Ob zadnjem izteku Pohorja pozdravlja Koroška Golica. Profesor ugotovi, da se pri zgodnjem zimskem razgledu ponujajo našim očem zgornještajerski vrhovi Hochschwab in Dachstein in že nadaljuje: »V severo-zapadni smeri opazimo Kamniške Alpe z markantno Ojstrico in veličastnim Grintovcem. V jasnem zimskem jutru se nam v njegovem ozadju sveti snežni vrh Velikega Venedigerja in vzhodno od njega Veliki Klek. Na zahodni strani zlahka razločimo Julijce s Triglavom. V jasnih zimskih dneh opazimo na skrajnem zahodu Mangrt. V južno-zapadni smeri leži Nanos, levo od njega pa Snežnik. Njegov vzhodni sosed je Kočevski Rog, slaven iz NOB. Poglejte na jugovzhodu dolgi hrbet Gorjancev s Trdinovim vrhom in za njim Velebit! Za Bohorjem se robijo na vzhodu Zagrebške gore s Sljemenom. Levo proti severovzhodu opazite markantno Donačko goro z Bočem. Od tukaj proti severu zaključuje Konjiška gora krog našega razgleda.«

»In kaj je s steklarno,« slišim vprašanje. »Da, zelo zanimivo! Ker je imela tukajšnja okolica precej surovin za steklarstvo, je obratovala prva steklarna točno 20 minut od tukaj; severno pod nami. Kraj se še danes imenuje Stara Glažuta. Ker domačini niso poznali steklarskega dela, je takratni tovarnar poklical steklarje iz Bavarskega, a delavce za kuhanje pepelike iz Italije. Pozneje se je steklarna premestila v Jurklošter, ki leži v kotlini desno pod nami. Ko je leta 1849 stekla Južna železnica, se je steklarna preselila v Hrastnik. Nekaj Bavarcev in Italijanov se je tukaj udomačilo in poslovenilo. Imena: Biderman, Hercog, Šmid, Funkl, Stigl še spominjajo na prve, imena Kapelari, Vedon,

Pompe, Delameja, Desani, Bartakoli pa na druge tujce. Za vasjo Poljana vidite malo zaselje. Imenuje se še vedno Vencdika, po italijanskih delavcih. Prav tako opazite cesto pod nami, ki pelje v Jurklošter skozi Lahov graben.« »Kaj je z zasavske planinske potjo?« In že odgovarja profesor: »Prvo tretjino poti od Kumrovca nam zakriva Bohor, pač pa jo sledimo preko Bohorja na Mrzlo polje, Zabukovje, kjer se nam zopet pokaže na Lisci. Od tukaj jo razločno vidimo, kako se vzpenja na Predole, Lovrenc, Veliko Kozje, od koder pade v Rimske toplice in se ponovno vzpne na Kopitnik, Gore, Kal, Mrzlico, Partizanski vrh, Čemšeniško planino, Sv. Goro, Jančje in Kum. Predzadnjih dveh vrhov ne vidimo od tukaj.«

»V Rimskih toplicah je plavalni bazen, kako daleč je od tukaj?« »Ako računamo še sedaj nekaj ur oddiha ne bo danes več časa za bazen,« razmišlja glasno profesor. »Nočemo oddiha, kar naprej v Rimske,« kličejo dijaki. »Ura je enajst. Uro hoda je do ceste ob Gračnici in potem še po cesti debelo uro,« ugotavlja profesor. »Naprej v bazen, v bazen,« se vmešajo veseli klici.

Professor-dobričina se ni mogel upirati želji svojih dijakov, ki so ga razigrani okrožili. Nasmejan je še z roko oddzdravljal ostalim tovarišem in že je tonila vsa skupina v gozdno pot proti Rimskim toplicam.

ANDREJ BEG

Hrepenenje

*Spet, hrepenenje,
zvesti tvoj oproda
na poti sem,
ki vodi v goro*

*v srce vsajena
svela je usoda,
kot bil oblak bi,
ki želi v nebo.*

*Iz leta v leto
znova se oglašajš
me kličeš, vabiš,
nosiš kakor val —*

*leta teko —
a ti, ne ugašaš,
ki vodiš me
v naročje belih skal —*

Staro se umika novemu

Uroš Župančič

Še preden so se oglasili kravji zvonci v Velški dolini in v Mišljskem koncu, sem zapustil prijazni novi Vodnikov dom. Prijazno, bogato in prostrano Polje je prekrivala srebrna meglena tančica, ki je stegala svoje prste proti Hribaricam, Ledinam, Konjski planini, Prevalam in silila za menoj, ki sem se skokoma gnal proti Vratcem.

Na Bohinjskih vratcih mi je udaril v obraz val mrzlega severnega zraka, pod menoj se je risala v vsem bogastvu terasasta, romantična Krma, prav tja do razcepa pred Mežaklo v Gornji Radovini, kjer se na levo, proti severu pot prevesi preko Tnala v Gornjesavsko dolino, na desno pa se dolina dalje tesni skozi Radovno in Krnico proti Bledu. Ročno sem pritelovalil skozi »Sod brez dna«. Prepodil sem trop divjih koz, ki se je sončil v jutranjem soncu.

Na prijetnem, razglednem počivalu, vrhu Tosca, ki so mi ga pogreli in pokazali gamsi, sem tudi jaz užival veličastno jutro. Bilo mi je lepo in prijetno. Predal sem se razgledu, ki se prav tu s Tosca (2275 m), pred jugovzhodnimi vrati Triglava, bohohi v vsej edinstveni lepoti in veličini.

Tik pred menoj kot na dlani mogočni očak Triglav v vsem svojem veličastju. Gledati Triglavu tako neposredno iz oči v oči je ugodje prve vrste, je razkošje, ki si ga ljubitelji in obiskovalec gora ne more privoščiti vsak dan in na vsakem počivalu. Gotovo je pogled v severno steno Triglava v vrha Stearnja mogočnejši in grozljivejši, toda pogled s Tosca v obličje Triglava je klasičen in se kaže v resnični podobi triglavskega boga starih prebivalcev Bohinja.

Čas se je ta dan ustavil. Na tej razgledni točki sem pozabil na čas množičnega planinstva in vrhunskega, ekstremnega himalajskega alpinizma, na komponento VI+.

Zasanjal in poglobil sem se nazaj v pradavne čase. Nihče me ni motil v teh sanjah.

Nad menoj je bilo jasno nebo, Triglav je žarel in kipel.

Gotovo je, da so z bohinjske južne strani pristopali k Velemu polju že zdavnaj pred Scopolijem, Hacquetom in drugimi razumniki bohinjski domačini, ki so v Mišljskem koncu in v Velški dolini planšarili in sirarili; tod tudi ni prvi botaniziral Karel Zois, kajti pastirju in lovcu nikoli sla ni mirovala prej, dokler se ni povzpel na vrh gore. Vsi ti pastirji, lovci in iskalci rudnih bogastev in zeli so močnejše utirili stečine divjadi, ki so kazale prehode iz Bohinja, dalje preko Doliča in Komarja v Zadnjico in Trento. Z Velega polja ni bil težak ali nevaren pristop na Bohinjska vrata ali na Konjsko planino, odkoder ni več daleč v Gornjo Krmo, kjer so se srečavali bohinjski, blejski in dolinski ter trentarski pastirji, lovci, pozneje za njimi tudi razumniki, znanstveniki domačega in tujega imena.

Velo polje je bilo v zgodovini našega ljudskega planinstva prva baza za prehode z juga na vzhod, sever in preko Hribaric na zahod. Od tedaj dalje je igralo Velo polje vedno bolj pomembno in vidno vlogo v naglem razvoju in vzponu našega planinstva vse do današnjih dni in tako pomembno vlogo Velemu polju pripisujemo tudi v bližnji in daljni bodočnosti.

Naše planinstvo hiti z naglimi koraki v množičnost, planinstvu se že pozna razvoj motorizacije. Modernizacija in mehanizacija naglo in nezadržano prodira tudi v gore. Pred to resnico si ne moremo in ne smemo zapirati oči.

Tako je v svetu, tako bo tudi pri nas.

Namen velikih načrtov okoli Velega polja je, da v prvi vrsti izberejo najbližji, najcenejši in najlažji pristop k slovenskemu in jugoslovanskemu planinskemu smučarskemu in turističnemu centru.

Že leta 1909, ko so že zgradili bohinjsko železnico, so hoteli zgraditi avtomobilsko cesto iz Bohinjske Bistrice mimo Jezera skozi Staro Fužino, preko Hudičevega mosta v zatrep doline Voje. Od tu dalje zobato železnico na Velo polje in celo na vrh Triglava. Od tega fantastičnega načrta ni ostalo nič. Tako je slovenska planinska javnost tudi preprečila pred leti gradnjo observatorija na vrhu Triglava.

Načrt iz leta 1909 poskušajmo razumeti. Saj je bil tedaj Bohinj naše prvo zimskošportno središče z najširšim zaledjem (Gorico, Trstom in Benetkami) in z izredno močno razvitimi zimskimi športnimi panogami (drsanje, sankanje in prvimi začetki smučarskega športa). V bodoče bo Bohinj zavzemal v našem turizmu vidno mesto. V bližnji bodočnosti bo zgrajena gondolska žičnica na skalaški Vogel, tam bodo postavili prostoren in sodobno urejen turistični objekt. V Bohinju je tudi Komna, je Zajezerska dolina in druge mikavnosti, ki dajejo idealne prednosti za celoletni domači in inozemski turizem. Avtomobilska cesta do konca doline Voje ni težak tehnični problem, cesta bi bila varna pred plazovi. Na koncu avtomobilske ceste v višini

1000 m bi bilo treba vzpetino do Velega polja 1700 m premostiti z ustrezno sodobno gondolsko žičnico.

Treba pa bi bilo urediti k Velemu polju tudi severni pristop.

Severni pristop zagovarjajo planinci iz Javornika in Koroške Bele, ki upravljajo Kovinarsko kočo v Krmi, na Zasipski planini. To marljivo planinsko društvo se je tudi odločilo, da bo za 15-letnico plodonosnega dela obnovilo, povečalo in moderniziralo najstarejšo planinsko postojanko v triglavskem pogorju Staničevo kočo (2332 m). Za ta najbližji, najcenejši in istočasno najboljši načrt, ki naj povezuje Triglav z Velim poljem, se navdušujejo najboljši poznavalci smučkega sveta na tej strani Triglava. Za ta načrt se navdušujejo tudi pomembna zimskošportna središča v dolini od Jesenic do Rateč.

Prednost severnega pristopa k Velemu polju je brez dvoma velika. Gornjesavska dolina je najtesneje povezana s tremi štirimi obmejnimi bloki, preko katerih prihajajo v našo državo smučarji, planinci in turisti iz Srednje in Zapadne Evrope. Mojstrana je turistični kraj na stiku treh triglavskih dolin (Vrata, Kot in Krma). Zavod za izgradnjo športnih in turističnih objektov v Gornjesavski dolini bi moral z vsemi sredstvi podpreti dolgoletne želje planincev iz Javornika in Koroške Bele. Poleg turističnih in zimskošportnih centrov v Dolini govore za to severno varianto tudi Jesenice, izrazit delavski center.

Mednarodna cesta prvega reda, ki povezuje obmejne bloke v Gornjesavski dolini z notranjostjo države, je trasirana in zakoličena iz Mojstrane preko Tnala v Gornjo Radovno in dalje na Bled, izognila se bo zadimljenim Jesenicam in se močno približala Krmi. Od Gornje Radovne torej ni več daleč do konca doline Krme, kjer se končuje proga tradicionalnega triglavskega smuka.

Tako bo s to novo mednarodno avtomobilsko cesto prvega reda Krma in spodnja postaja gondolske žičnice na višini 1100 m najbližje povezana z gornjesavskimi obmejnimi bloki, turističnimi in zimskošportnimi centri ter kovinarskimi Jesenicami in istočasno preko Radovne in Krnice s Bledom, Bohinjem in ostalim zaledjem Radovljice, Kranjem in Ljubljano.

Na koncu doline Krme, kjer je na pretek prostora za parkirne prostore vseh mogočih vozil, kjer se lahko uredi letališče in še vrsta drugih športnih in turističnih ali smučarskih objektov, kjer je cilj Triglavskega smuka, naj bi bil konec avtomobilske ceste, prav tam naj bi bila na višini 1100 m tudi spodnja postaja sodobne gondolske žičnice z večjo zmogljivostjo.

O tej varianti sem napisal članek v TT že 30. julija leta 1959. O tej misli so se za tem razpisali številni drugi časopisi.

Gondolska žičnica naj bi skrajšala peturno naporno in enolično hojo iz Spodnje mimo

Gornje Krme v čudoviti smučki svet na Ržkih prodih, potegnili naj bi planince, turiste in smučarje v višino 2100 m na zgornji del Triglavskega smuka, nad Apnenico. Gornja postaja triglavske žičnice naj bi bila na vrhu Pršivca. Tehnična naprava ne bi prav nič kvarila planinske narave na južni strani Rjavine, žičnica bi bila speljana skozi skalno tesen Za Voglom med Pršivcem in Temenom. Z gornje postaje triglavske žičnice ne bi bilo več daleč k vsem triglavskim planinskim postojankam.

S to pridobitvijo bi se povezali s Triglavskim ledenikom, kjer je smuka ugodna preko vsega leta na edinstvenih smučiščih v neposredni bližini Staničeve koče, s progo Triglavskega smuka, s Konjsko planino, od koder je lahak pristop na Velo polje.

Alpski smučarji bi s to pridobitvijo lahko nemoteno vadili na progi Triglavskega smuka, pripeljali bi se tik do spodnje postaje in bi se z žičnico vračali na cilj ali na sredo proge.

S to triglavsko žičnico, s tem severnim pristopom k Velemu polju in Triglavu bi rešili več problemov istočasno. Lažje, hitreje in ceneje bi oskrbovali vse triglavske planinske postojanke Vodnikov dom na Velem polju, planinsko postojanko na Dolču, Planiko, Triglavski dom na Kredarici in hitreje bi povečali Staničevo kočo.

Triglav in ves planinskosmučarski svet v Triglavu bi približali vsem ljubiteljem tega sveta.

Alpskim smučarjem bi omogočili reden trening na naši najtežji in najdaljši progi. Koristno bi bilo združiti severni pristop z južnim.

Velo polje je prav gotovo najbolj primerno ne samo za planinkoturistični in smučarski center št. 1, temveč tudi kot rekreacijski center za najširše plasti.

Na Velo polje in na Triglav le ne avtomobilov!

O vseh ostalih in načinih, o gradnji avtomobilske ceste z Bleda preko Pokljuke, Rudnega polja, preko Čiprja in skozi Trstje ter dalje preko Tosca, o letališču na Velem polju in o drugih športnih telesno vzgojnih in turističnih objektih in o seriji žičnic pa bomo govorili pozneje, ko bodo stvari dozorele in bodo pri roki mnenja strokovnjakov. O gradnji ceste Bled-Velo polje ne govorimo, ker bi bila predraga in tvegana.

Pred več kot peldesetimi leti smo ovrgli gradnjo zobate železice na vrh Triglava, nato gradnjo observatorija na vrhu Triglava, odklonili smo fantastično varianto, da bi okoli Triglava zgradili krožno cesto. Danes odklonimo zamisel, da bi zgradili transalpsko cesto od Bleda preko Velega polja, preko Hribaric v Zajezersko dolino ter jo na Komni, Planini na Kraju povezali z ono, ki bi držala preko Bogatinskega sedla na Krn in dalje v Tolmin in Kobarid.

Beležka
ob dvestoletnici
registracije
favne žuželk
v slovenskih gorah
(1763)

Boštjan Kiaula

Splošno znani, danes že prislovični sloves o bogastvu in pestrosti flore in entomo-favne slovenskih gora, se je pričel širiti med strokovnimi krogi in ljubitelji naravoslovja že v drugi polovici 18. stoletja. Vse zasluge za to ima *I. A. Scopoli* (1723—1788), italijanski Tirolec iz Fleimsthala, ki je bil leta 1754 imenovan na mesto mestnega fizika v Idriji in je podal kmalu po svojem prihodu v Slovenijo kot prvi najprej popis flore takratne Kranjske, leta 1763 pa svoje klasično, latinsko pisano delo *Entomologia carniolica*, ki obsega med drugim prvi poizkus registracije favne žuželk v našem alpskem in subalpskem svetu — zlasti v Julijskih Alpah in predgorjih, delno pa tudi v Kamniških planinah in Karavankah. Knjiga, ki je eno prvih tovrstnih del v svetovni literaturi sploh, je prva opozorila na izredno favnistično bogastvo slovenskih gora, ki ima svoj vzrok v geografski legi na križišču velikih evropskih favnističnih arealov, kjer se mešajo alpski, srednjeevropski in mediteranski favnistični elementi ter nastopajo celo že vzhodnjaške pontsko-sarmatske oblike. Scopolijevo delo je še danes, ko smo prvič pričeli s sistematičnimi monografskimi raziskavami in registracijami entomo-favne Julijskih Alp v Triglavskem narodnem parku in okolici, dragocen pripomoček in osnova za delo modernih raziskovalcev. Seznam približno 1300 vrst, ki jih je Scopoli opisal iz ozemlja nekdanje vojvodine Kranjske — domala polovica od teh je bila zbrana v gorah in sredogorjih Gorenjske, Notranj-

ske in Primorske — ni le dragocen prikaz domače favne iz klasične dobe evropske zoologije, temveč v mnogočem predstavlja tudi pomemben in še neizkoriščen vir za študij zgodovine prvih začetkov alpskih raziskovanj na slovenskih tleh v letih 1759—1762, ko je avtor zbiral material za svoje delo.

Čeprav Scopoli, po navadi svojega časa, ni opremil živalskih opisov dosledno s podatki o datumih najdb in točnih najdbiščih — pretežno se je zadovoljil le s splošnimi ekološkimi navedbami — vendar lahko iz opisov, kjer so le-ti navedeni, delno rekonstruiramo njegove ekskurzije po naših gorah in sodelavce, ki so ga na njih spremljali.

Razen za njegov splošno znani pristop na Grintovec (gl. Rčzek: Stene in grebeni) je mogoče izluščiti iz dela še številne druge drobne podatke o Scopolijevih ekskurzijah po slovenskih gorah v tem času. Zivali je zbiral na Grintovcu, Grebenu, v Kokrski dolini, v okolici Tržiča, dalje izvemo, da se je mudil 20. julija 1761 v bohinjskih gorah, kjer je nabiral hrošča »*Scarabeus alpinus*«, isto leto je bil na Gorjušah, s tržaškim zdravnikom dr. Karlom Kropfom je bil isto leto na Nanosu, od koder je opisal obliko »*Phalaena crategata*«, leta 1762 je bil ponovno v Alpah, kjer je med drugim ujel hrošča »*Coccinella rufipes*« itd.

Pri zbiranju gradiva na terenu je sodeloval tudi mineralog in biolog *F. X. Wulffen* (1728—1805), v letih 1762 in 1763 profesor matematike in fizike na jezuitskem kolegiju v Ljubljani.

Ni namen te beležke podati podroben pregled vseh za alpinistično zgodovino uporabljivih podatkov v Scopolijevi Entomologiji. Z njo želimo le opozoriti ob dvestoletnici izida knjige na še neraziskane pa vsekakor za zgodovino prvih pričetkov raziskovanja naših gora pomembne notice v Scopolijevih publikacijah. Njih sistematično raziskovanje bi brez dvoma odkrilo marsikako doslej še neznano podrobnost o znanstveni dejavnosti v naših gorah v petdesetih in šestdesetih letih 18. stoletja.

Scopoli je prvi in dokaj sistematični raziskovalec naših Alp; pač njih flore in favne. Njegov sodobnik in stanovski tovariš Baltezar Hacquet je prišel na Kranjsko prav zaradi njenega naravoslovnega slovesa, ki se je razširil takoj po objavi Scopolijevih florističnih in favnističnih del. Na lastno željo in proti volji odgovornih oblastev se je naselil v letih 1766—1773 prav v Idriji — po Scopolijevi zaslugi takrat središču naravoslovnih raziskovanj na slovenskih tleh — ter razširil študij slovenskega gorskega sveta s florističnega in favnističnega področja še na geomorfologijo, geologijo in mineralogijo.

društvene novice

SMRT POD ČAVNOM

Spominu Rudolfa Brajnika

V Čavnu se je školj utrgal in zgrmel v Dolino, kot da je strela udarila pod Otllico, je silen odmev odjeknil med gorami. V Ajdovščini je umrl Rudolf Brajnik, planinec, starosta, omahnil je v globoki prepad večnosti. Prijatelji smo obstali, našтели mu nad 80 let in šli po njegovih sledovih nazaj za celo obdobje, za celo zgodovino bogate planinske kulturne preteklosti. Ozrli smo se. Velika senca je kot žalni trak obvisela na njegovi življenjski gori. Kadar nam umrje tovariš s tolikih planinskih poti, se šče zavemo, da smo zamudili njegovo nenapovedano odhodnico. Z Rudolfom Brajnikom bi imeli si še mnogokaj povedati, pa še pobrskati po njegovih analih, albumih, spisih in mu kaj izmakniti za Planinski Vestnik, obrniti naš ostri pogled proti Čavnu, Golakom, znova snovali zgradbo koč na Čavnu...

Usodni petek, 14. septembra lani, ko se je z uradnega dneva pri društvu upokojujencev vrnil domov, se odpočival v naslanjaču, je sladko zadremal in se ni več zbudil. Lahka smrt, a težka brez slovesa.

Plemenita osebnost Rudolfa Brajnika se zrcali v neoporečnem javnem udejstvovanju, v čistem značaju, da je bil danes vedno to, kar je bil včeraj, zlasti v lepem okviru Planinskega društva v Ajdovščini, še popreje v podružnici SPD, ko se je iskra planinstva na Vipavskem komaj vžgala.

Rojak iz Štandreža pri Gorici (roj. 17. 1. 1882) je študiral v Gorici, še pod Avstrijo (s pesnikom Gradnikom sta si bila sošolca), kmalu si je izbral poklic pri davkarji in se 1. 1907 nastanil s svojo zakonsko družico v Ajdovščini, postal je upravitelj davčnega urada. To je bilo v tistih letih največjega političnega in kulturnega razvoja goriških Slovencev pred prvo vojno, ko so v ajdovskem trgu že zavcvela razna narodna društva. Kulturi in planinstvu se je Brajnik zapisal z vsem doživljanjem, ki ga sedanji mladci ne morejo doumeti. Leta 1903 je Ajdovska podružnica SPD že bila na pohodu in 1907 je mladi Rudolf Brajnik že bil pravoverni član.

Sprva je delovala Ajdovska — Vipavska podružnica, pozneje 1913 se je Ajdovska osamosvojila. V januarju 1908 je Brajnik bil odbornik, obenem blagajnik, kmalu tudi markacist — »merkač« in je prinesel v društvo toliko zagona, da je Trnovski les odmeval mimo Čavna in Golakov in je živahni iniciator zarisal, pečatil planinska belo rdeča znamenja v zeleno bukovje in smrečje. Spogledali so se državni logarji in udje lovske zelene bratovščine, vendar so se vsi ti trije lekmeči pobotali in sprijaznili. Nadučitelj Edmund Čibej, ki je zbiral razne trofeje, prirodne, narodopisne zanimivosti v svoj muzejček na Predmeji in pri Slokarjih, je pomirjal jezne duhove in se pobratil s planinskim društvom do svoje smrti v 92. letu starosti. V letu 1911 je pridni odbornik prevzel še posle tajnika. Podružnica je razširila svoj delokrog v vzhodne predele Trnovske planote, ki po gozdu prehaja v Idrijsko hribovje in v Nanoško planoto, snovala je prve postojanke in polagala že temelje za gradnjo koč. Rudolf Brajnik sam je ta čas obhodil vse Juljske in Kamniške planine in si s tem razširil planinsko obzorje v vseh smereh in nabral potrebnih izkušenj.

V petnajstletju pred prvo vojno je tudi Brajnika zajel val kipečih kulturnih struj po narobrazbi, napredku goriškega ljudstva in si je dajal duška v pevskih, izobraževalnih društvih, v dramatikih, športu, največ pa v planinstvu. Brajnik se je uveljavljal kot odlični telovadelec pri Sokolu, dober dramski igralec, športni trener v roketetu, tudi kot smučar (tedaj ni bilo še organiziranih smučarskih klubov). Kjerkoli, povsod je bil pobudnik in pospeševatelj vsega lepega in plemenitega. Izbruh vojne z Italijo 24. 5. 1915 je vse te cvetoče grde pohodil, zasedba je pokosila plodna polja.

Med vojnama, ko je tudi Ajdovščina delila usodo z Goriško pod italijansko vladavino, je podružnica mirovala, a tlela kot iskra pod pepelom. Brajnik ni pustil, da ta iskra ugasne in je obdržal zvezo med društvi in člani in varoval tradicijo. Italijanska uprava ga je 1. 1923 vpokojila kot upravitelja davčnega urada, ker ji ni ustrežal v njenih načrtih. Hotela ga je premestiti v Buje v Istri, a se je možakar uprl tej nakani in komaj 40-leten raje stopil v pokoj. Tedaj je bilo zaželeno, da se naš živelj, predvsem pa inteligenca izseli. Brajnik je ostal. V prizadevanju, da se prepreči izseljevanje kmetov in da se zajezi raznarodovanje in koloniziranje prišlekov, so na njegovo pobudo ustanovili Kmečko posojilnico v Ajdovščini, ki je marsikatero kmete rešila pred davčno izterjevalnico in dražbo. Brajnik Rudolf je dve leti hodil po deželi in reševal posestva, ki bi drugače prešle v zakup ital. naseljencev. Ni čudo, da ga ital. oblast ni gledala z lepim očesom, preganjala ga je in je moral kar 8-krat sedeti po zaporih. Kljub vsemu je še prepeval v društvu, postavil oder (takrat redkost), režiral v Ajdovščini dobro vpeljano dramsko skupino, sam je večkrat nastopil, pel kuplete in razve-

seljeval rojake. Brajnika so v tem času brez izjeme zelo cenili vsi njegovi rojaki. Obračali so se nanj po nasvete, informacije v vseh zadevah. Bil je pravi mentor v trgu.

Ko je v letu 1941 završalo tudi po naši deželi, se je Brajnik takoj znašel in začel organizirati OF odbore. Po odhodu Italijanov 1943, so ga Nemci odpeljali v goriške zapore in odposlali s transportom namenjenim za Dachau, vendar na srečo v nesreči so ta transport ustavili v Avstriji, v Salzbugu, prevzeli iz vagonov dve sto delavcev, med temi tudi Brajnika — da so naši interniranci v snegu in mrazu gradili cesto preko 1300 m visokega prelaza Katschberg. 1. maja 1945 so interniranci pobegnili proti domovini in je Brajnik že po nekaj dneh objel svoje drage v Ajdovščini. Tiste prve majske dni 1945 se je že ustanovila prva slovenska vlada v Ajdovščini. Zopet je Brajnik razumel prihod novega časa in je s hčerko Nado začel z organiziranjem na vseh področjih.

Zarja svobode je zasijala tudi izza Čavna. Brajnik je že 5. 8. 1945 sklical sestanek starejših in mlajših planincev in kmalu nato še občni zbor oživljenega planinskega društva — PD Ajdovščina, ki ga je soglasno izvolil za predsednika. V letu 1948, ko je bilo občutiti tako pomanjkanje po delovnih ljudeh, je Brajnik zagrabil takorekoč vse funkcije, predsednik društva je bil takrat Nussdorfer. Od 1950 do 1953 blagajnik, nato zopet tajnik in tako se je vrstilo, a leta 1954 ga je bolezen zaustavila na njegovem pohodu. Kratek odmor, kajti 1955 je že prejel odlikovanje častnega predsednika, bolje rečeno poslovodečega predsednika.

Pokojnikova največja želja je bila gradnja planinske koče na Čavnu, ki ga je obiskoval skoraj vsako nedeljo. Že izdelanih načrtov ni mogel uresničiti, je pa posvečal Čavnu vso skrb, tako da so 4. 8. 1946 odkrili spominsko ploščo talcu planincu Tonetu Bavčarju na logarjevem domu na Čavnu. Dne 22. 6. 1947 pa so v istem domu odprli Bavčarjevo zavetišče. V povojnih letih so tabori zbirali in budili planince k novim planinskim zarjam. Brajnik je 4. 9. 1945 sklical prvi planinski tabor na Sinjem vrhu ali Vrhu padlih borcev, in 18. 5. 1947 je že govoril na planinskem taboru na Kuclju združenim goriškim planincem iz tedanje cone A in cone B pred narodno priključitvijo. Tedaj je bil na Kuclju prvi množični izlet mladih in starejših planincev iz Ajdovščine. Leta 1950 ugotavljamo kot največji Brajnikov doprinos, da so pod Golaki odprli Izlokovo kočo, leta 1952 pa kočo pri Hublju, v divje romantični kotlini, komaj $\frac{3}{4}$ ure oddaljene od Ajdovščine, kjer še zija 250 m globoka še ne docela raziskana Luknja, iz katere se večkrat izlije velik slap. Še teden dni pred smrtjo se je po naročilu Planinske zveze sestal z društvenimi člani zaradi pregleda planinske transverzale. Kdo izmeri Brajnikovo delo, njegov polet? V 72. letu je še preplezal Mangrt, po jugosl. poti 2-krat do 3-krat po vojni še Triglav in bogve

še kod in kam, ko sta s hčerko Nado »divjala« čez dol in hrib, čez drn in strn?

Rudolfu Brajniku je Planinska zveza pripela zlati častni znak za planinske zasluge. Biti zlatoporočenec (praznoval je 1956 s še živo soprogo Viktorijo in hčerkama, Nado in Vando), postati še zlati planinec, učakati nad 80 častiljivih let, biti idealist, od vseh spoštovan, je redkost, je sreča. Na njegovi zadnji poti pod Čavnom se je zgrnila velika množica pogrebcev med jesenskimi rožami in vencji. Tovariši iz Planinskega društva Ajdovščina, Društva upokojencev, Zveze borcev in drugih organizacij so mu oddali častno slovo. Vsi ti dokazi, vsa žalna pisma (tudi onih internirancev v Katschbergu) tolažijo svojce, so nam v bodrilo, kako je treba služiti narodu in planinstvu.

Ozrli smo se v Trnovski les in zaslutiti Brajnikovo kočo na Čavnu, njegov najlepši neminljivi planinski spomenik.

Ludvik Zorzut

PROF. DR.

JOSIP POLJAK

20. avgusta 1962 je umrl v Zagrebu v 80-tem letu življenja znani geološki strokovnjak in planinec prof. dr. Josip Poljak. Pokojnikova osebnost ima poseben pomen za razvoj našega planinstva, posebno pa za raziskovanje dinarskega Krasa. Zaradi visokih let se je prof. Poljak zadnji čas umaknil iz aktivnega planinskega življenja, tako da ga današnja mlajša generacija planincev slabše pozna. Zato bo koristno, če v kratkih črtah pokažemo življenje in delo tega pomembnega prirodoslovca.

Prof. Poljak se je rodil 15. febr. 1882 v Slav. Orahovici. Prirodoslovje je študiral na univerzi v Pragi in Zagrebu, potem pa je skoro 50 let preživel pri delu v Geološko-paleološkem muzeju v Zagrebu. V tem času je kot geološki strokovnjak prepotoval in raziskoval mnoga naša gorstva in tako postal eden od naših najboljših strokovnjakov za geološko-tektonsko problematiko Dinaridov. Ko se je spoznal z dr. Simonovičem (1912), je posvetil posebno pozornost Velebitu. V nizu skupnih ekskurzij po Velebitu je prof. Poljak postal pravi specialist za geomorfologijo kraških terenov. S svojim peresom je omogočil, da je Velebit, nekoč pust in skrit, postal našim planincem posebno drag in mikaven. L. 1929 je izdal »Planinarski vodič po Velebitu« na 277 straneh, delo, ki po vsebini in opremi prekaša obseg navadnega vodiča.

Obilno književno-znanstveno delo (okoli 150 del) s svojo solidnostjo in širino pogleda na probleme obrtava ves lik prof. Poljaka kot prirodoslovca. Med njegovimi pisanimi deli

so na čelu vsekakor znanstvene razprave o geologiji Velebita, Kapele, Kalnika, Krndije itd. Nič manj pomembno ni njegovo planinsko delo. Vidno je bilo njegovo delo v upravi Hrvatskega planinskega društva in Hrvatskega prirodoslovnega društva, posebno pa je zaslužen kot dolgoletni urednik »Hrvatskega planinarja«. Kot sodelavec tega lista od 1914 do 1940 leta je napisal na desetine potopisov, v katerih je na preprost in neposreden način opisoval svoja opazovanja in vtise v gorah. Bil je pionir v raziskovanju kraškega podzemlja, vitki špiki, kuki in škraplje velebitskega krasa pa so imeli v njem neutrudnega raziskovalca. Nad 3000 njegovih posnetkov z ekskurzij kaže poseben smisel, ki ga je dr. Poljak imel za proučevanje kraške morfologije. Lahko rečemo, da je bil med najvidnejšimi predstavniki tistega rodu naših planincev, ki so dali planinstvu njegov smisel in vsebino.

Zivljenje in delo prof. Poljaka sta bila posvečena splošni koristi. Zaradi redke nesebičnosti pri delu in zaradi velike ljubezni do naših planin bomo lik prof. dr. Josipa Poljaka ohranili v trajnem spominu.

Mirko Marković

PET LET OBSTOJA MLADINSKEGA ODSEKA PD OBRTRNIK MARIBOR

10 let teče, odkar je bilo ustanovljeno Planinsko društvo Obrtnik. Upravni odbor si je zastavil nalogo, da bo zgradil primeren planinski dom nekje na skrajni severni meji naše domovine. Vzporedno s tem smo mislili tudi na ustanovitev alpinističnega in mladinskega odseka, iz katerega bi črpali vodniški kader, ki bi služil pionirjem omenjenega društva. Pred petimi leti smo ustanovili mladinski odsek, ki je v tem razdobju žel mnogo uspehov.

V Mariboru so razne mladinske in športne organizacije, v katerih se udeležuje osnovnošolska in dijaška mladina, medtem ko je bila vajenska mladina prepuščena sama sebi. Posrečilo se nam je, da smo zbrali majhno skupino mladincev in jih popeljali na prvi izlet k Mariborski koči, koči nad Šumikom, Črno jezero, kočo pri Treh kraljih ter se na povratku zopet ustavili pri izhodišni točki. Vzbudili smo jim zanimanje tako pri njih kakor pri drugih. Že 4. junija 1957 smo imeli ustanovni občni zbor in tedaj je tudi ta mladinski odsek dobil svoj odbor.

Odsek je zaživel, začeli smo prirejati izlete za izletom. Obiskali smo naš Kozjak, Zasavje, Koroške hribe, Julijske Alpe z očakom Triglavom, obiskali smo Kamniške Alpe, Pohorje in druge znane in neznane hribe.

Odsek je sklenil pridobiti nove člane in pričel z veliko akcijo. Premagali smo težave in šli

naprej ter dosegli svoj cilj. Tu je petletnica plodnega dela mladinskega odseka. Navezali smo stike s sosednimi mladinskimi odseki, ki so že dalj časa uspešno delovali. Tako smo se že v prvem letu obstoja na koroškem mladinskem taboru na Uršlji gori zblížali s tamkajšnjimi odseki.

V svojem odseku smo pričeli s predavanji, seznanili smo mladino z lepotami naših gora in jih poučevali o vsem potrebnem, da bi postali izurjeni planinci. Prirejali smo vsakih 14 dni po en izlet, s tem povečali članstvo, sodelovali smo pri izgradnji doma, markirali poti itd.

Naše delo ni ostalo brez priznanja. Na razpis MKPZS za enoletno tekmovanje Gore in mladina v počastitev Dneva mladosti smo se odzvali in zasedli v republiškem merilu 4. mesto. Tega uspeha smo bili neizmerno veseli, saj je bil pomemben, če upoštevamo, da smo odsek ustanovili šele junija, drugi odseki pa so tekmovali že od maja in bili ustanovljeni že dosti prej. To nas je navdalo z novim elanom in dalo novih moči. Svoje delovno področje smo razširili tudi na osemletke.

Prve vodnike smo dobili iz republiškega seminarja 1957 in 1958. Začeli smo skupno s člani AO prirejati predavanja po šolah. Ustanovljena je bila planinska skupina na osemletki v Kamnici. Tisto leto smo tudi prvič izdali glasilo našega MO Gozdovi in stene. V zimskem času smo organizirali 4 dnevni smučarski tečaj, v maju naslednjega leta pa prvi mladinski planinski tabor, ki so se ga udeležili skoraj vsi odseki ob severni meji domovine. Število izletov smo povečali na 52 na leto.

Po nalogu MKPZS smo decembra 1958 sklicali predstavnike mladinskih odsekov planinskih društev Stajerske in Koroške v Mariborski koči, kjer se je izoblikoval tudi naš mariborski KO. Ta se je redno sestajal vse do lanskega leta. Maja 1959 je prišel čas, ko se je končalo enoletno tekmovanje, kmalu na to, 22. julija, pa so razglasili uspehe. Nad razglasitvijo uspehov smo bili razočarani, splahnela je volja, in dokler nismo dobili od MKPZS zadoščanja, smo odstopili od vseh nadaljnjih tekmovanj. Delo v odseku pa je ves ta čas teklo nemotno naprej. Poleg raznih akcij, kot so mladinski tabori, mladinsko planinsko glasilo, 54 izletov, samostojno markiranje poti na našem območju prstovoljno delo pri urejanju okolja planinskega doma in predavanja po šolah, smo ustanovili še mladinsko planinsko skupino na osemletki Boris Kidrič in na učiteljišču.

Da bi agilneje delali tudi pozimi, smo ustanovili smučarski odsek, ki dela v okviru MO. V stiku s sosednimi društvi smo še bolj okrepili dejavnost, kar velja še posebno za KO Koroške, ki nam je bil vselej vodnik in vzornik. Skupne akcije smo izvedli tudi z MO Celje. V letu 1960 je pričel naš odsek organizirati tudi pomladanska in jesenska srečanja. To sta poleg tabora še dve obliki zbora mladih planincev na našem Kozjaku.

Ne utegnemo natanko omenjati vseh uspehov, ki smo ga dosegli pri zbiranju mladine v naš odsek. Odsek je bil popolnoma samostojen, shajal je le z malo dotacijo finančnih sredstev, ki mu jih je društvo dalo, saj je bil upravni odbor v glavnem zaposlen z dograditvijo planinske koče.

Ob koncu se moramo spomniti naših načelnikov, ki so agilno in vztrajno vodili mladinski odsek:

Hinko Alegro in Ivan Štrumpf (vsak po pol leta), Danilo Skerbinek, Milan Kovač, ing. Joža Marn, Mirko Jus.

Seznam vodnikov MO PD Obrtnik:

Anton Stern — zvezni seminar 1957, Danilo Skerbinek — zvezni seminar 1957, Marica Krumpak — zvezni seminar 1958, Jože Kropce — zvezni seminar 1959, Gert Živc — zvezni seminar 1959, Slavko Kojc — smučarski seminar 1959, Ivan Štrumpf — koroški seminar 1960, Vili Peršak — koroški seminar 1961, Milena Kerle — koroški seminar 1961, Emil Veler — koroški seminar 1961, Kurt Drexler — štajerski seminar 1962, Franc Lajnsic — štajerski seminar 1962, Marička Stancer — štajerski seminar 1962, Franc Vogelnic — štajerski seminar 1962, Slavica Želj — štajerski seminar 1962.

TEČAJ ZA PLANINSKE VODIČE V GORSKEM KOTARU

Petehovac je lahko dostopen vrh nad Delnicami na začetku prostrane planote, ki se razprostira proti Mrkopolju s slikovitimi vrtačami, bukovimi gozdovi in travniki. Tu stoji dom delniških planincev, ki je ob koncu oktobra z otvoritvijo žičnice in novega objekta še pridobil na pomenu. Planinska zveza Hrvatske je letos od 21. X. do 28. X. v tem delu Gorskega kotara organizirala tečaj za planinske vodiče. Udeležilo se ga je 28 mladih planincev iz Hrvatske, Bosne in Hercegovine in iz Slovenije. Tečaj je vodil podpolkovnik Božo Škerl, načelnik komisije za vodiče PZ Hrvatske, instruktorji pa so bili Franc Jamnik, Božidar Kanajet in Nikola Aleksić, ki so že večkrat uspešno vodili zimske in poletne tečaje za planinske vodiče. Omejen čas in želja, da bi se v tem času čimveč naučili, sta zahtevala od tečajnikov resnost in zbranost na predavanjih in praktičnih vajah.

Začeli smo z orientacijo, spoznavanjem kart in topografskih znakov in še isti dan popoldne v naravi preverili, kaj smo se na predavanjih naučili. Tov. Aleksić, član GRS, nam je govoril o opremlitvi za planince, alpiniste in gorske reševalce, o nezgodah, prvi pomoči in elementih alpinistične tehnike. Ture smo pripravljali tečajniki sami. Na Bitoraj smo se vzpenjali po poti transverzale od postaje

Vrata. Na vrhu nas je sprejelo sonce. Nudil se nam je pogled na megleno morje, iz katerega so se kot otoki dvigali le najvišji vrhovi: Belolasica (1530 m), Kozji vrh (1222 m) in Peršova Kosa (1318 m). Nazaj grede smo si v Fužinah ogledali akumulacijsko jezero Bajer, ki je nastalo z izgradnjo jezua v koritu reke Ličanke. Površina jezera je pol km², zadržuje pa 1 300 000 m³ vode. V Bajer doteka tudi voda iz jezera pri Lokvah, od tod teče po kanalu, ki drži preko Ličkega polja do Razromira, od tam pa se strmo spušča po tunelu do elektrarne v Vinodolu.

Kakšno bo vreme, kako merimo temperaturo, padavine in tlak, nam je povedal tov. Kanajet. Na Platku smo si ogledali meteorološko postajo, ko smo se vračali z Risnjaka. Masiv Risnjaka je najlepše, kar nudi narava Gorskega kotara. Vrh z razgledom na sosednje vrhove in na Kvarnerski zaliv z otoki je najmarkantnejši v tem delu Hrvatske. Narava nam je ohranila mnogo nedotaknjene, veličastne lepote. Na Risnjak smo se vzpenjali po gozdni cesti in gorski poti iz Gornjega Jelenja. Na travnati Šloscrovi livadi na višini 1410 m, pod steno najvišjega vrha med Velikim in Malim Risnjakom, stoji dom. Od tod je le ¼ ure strmega vzpona na skalnati vrh. Spustili smo se do vzhodja Risnjaka in se nato vzpeli na Snježnik. Na skalnatem vrhu smo vadili vzpone, spuščanje in pomoč pri nesrečah v gorah.

Nismo mogli do vseh lepot Gorskega kotara, zato smo ob barvnih diapozitivih uživali divjeromantično lepoto nepristopnih kamenitih stolpov in kipov Samarskih in Bijelih sten. Prevzela nas je krasota nazobčanih navpičnih snežnobelih do 100 m visokih sten. Tu so še vedno neraziskani predeli, ki nudijo planincem poseben čar. Zaradi svoje navpične dvesto metrov visoke jugozahodne stenc je Klek priljubljen alpinistom. Ljudje pa so splekli celo vrsto bajk o Klekovih skrivnostih, o okamenelem Kraljeviču Marku i. p.

Tečajniki smo se pomerili tudi v orientacijskem teku v območju kote 1098 (Petehovac). Zaključni izpit so opravili vsi tečajniki, nekateri z boljšim, drugi s slabšim uspehom. Ocenjevali so odgovore na teoretična vprašanja in uspehe pri vajah v naravi. Pri tem smo se Slovenci (bilo nas je 6) zelo dobro odrezali.

Večeri v domu so nam minili v vedrem razpoloženju, krajšali smo si jih s šalami, družabnimi igrami in raznimi spretnostmi — v primeru slabega vremena mora vodič znati zaposliti in zabavati svojo skupino.

V teh dneh, ko smo živeli pod skupno streho, smo postali ena družina. Iskreno prijateljstvo in tovarištvo se je spletlo med nami. Ob koncu tečaja smo sklenili, da bomo še okrepili medsebojne vezi, da bomo skupno organizirali pohode, izlete, predavanja in bili vedno na razpolago prijateljem iz sosednjih republik kot vodiči po naših planinah.

Ljubica Skočir

Mladinska komisija pri PZS v Ljubljani in sekretariat koordinacijskega odbora mladinskih odsekov PD za Gorenjsko je organiziral 1. in 2. decembra za mlade planinke in planince tečaj Gorske Straže, in sicer v domu na Lubniku. Organizacijsko je delo prevzel mladinski odsek Šk. Loka.

V soboto se je tako zbralo 29 tečajnikov iz MO Jesenice 4, Radovljica 2, Gorje 5, Kranj 1, Škofja Loka 6, Železniki 5, Martuljek 4, Kranjska gora 2.

Po pozdravnih besedah Lojzeta Hafnerja je tečaj ob 18. uri prišel z delom. Božo Lavrič je zbranim pojasnil zgodovino in pomen GS. Nanizal je v besedi in barvnih diapozitivih, kaj je pri nas v naravi zaščitenege. Mlade planinke in planince so z zanimanjem sledili predavatelju. Kot posebnost je bil tu obisk študenta iz Indonezije, ki je preživel praznike na Lubniku in se zelo pohvalno izrazil o kraju in postrežbi. Imel pa je žal že pri prihodu smolo, zvil si je namreč nogo in ga je na povratku v dolino morala pospremiti GRS, katere član je bil tudi na seminarju.

Zjutraj je vesela mladež ob 7.30 uri še enkrat sledila diapozitivom zaščiteneh rož. Seznanila se je z njimi tudi po herbariju in priložnostni literaturi. Potem pa so se pričeli izpiti. Z več ali manj znanja so ga uspešno opravili vsi. Gorenjska je tako dobila nov naraščaj za očuvanje lepote naših gora. V sezoni cvetja bodo ti gorski stražarji na svojih področjih pazili in opozarjali izletnike in turiste, naj ne trgajo gorske flore.

Pametno bi bilo tudi, da društva oskrbijo uprave kinodvoran z barvnimi diapozitivi. Morda bi tu priskočila na pomoč tudi Planinska zveza in posamezni občinski ljudski odbori ter ostale kulturne ustanove. S tako široko in nenehno propagando bomo vcepili v ljudeh odnos do narave in rešili tisto, kar je še ostalo v naših planinah.

Po kosilu so škrtnile še fotografske kamere in mladi rod se je vračal nasmejan nazaj v Škofjo Loko in matična društva.

Lojze Hafner

MI SE PA GREMO TURIZEM ...

Mariborski dnevnik »Večer« je priobčil v svoji 199. številki z dne 25. avgusta 1962 prispevek pod gornjim naslovom. V prispevku piše pisec Z. S. o določenih razmerah v planinskem domu v Logarski dolini, ki ga upravlja z veliko dobre volje in požrtvovalno Planinsko društvo Celje. Zadnje besede nisem napisal z namenom, prvo pohvali, nato pa udari. Pisec namreč graja, da so izletnike med bivanjem preseljevali iz sobe v sobo, da so

bili privilegirani stalni gosti, prehodni gosti so uživali manjšo gostoljubnost in tako naprej. Moj namen ni grajati planinske razmere v planinskem domu v Logarski dolini, saj je vprašanje, če tudi navedbe odgovarjajo dejanskemu stanju. Moj namen je sprožiti pismeno in ustno razpravo o sedanjem položaju planinskih domov na območju socialistične republike Slovenije. Če omenjam planinske domove, mislim predvsem one, ki so pravzaprav manj planinski, pa več gostinstvo-turistični objekti. Na občnih zborih Planinske zveze Slovenije, v Ravnah na Koroškem in Novi Gorici, sem opozarjal na ta problem in priporočal skupščinam in upravnem odboru PZS, da dokončno in precizno rešimo ta problem, oziroma zavzamemo tako stališče, ki ga nam vsiljuje nadaljnji razvoj slovenskega planinstva. Resumé je bil navadno tak: Planinstvo je predstraža turizma, planinstvo dopolnjuje turizem in obratno, potrebno je iskreno sodelovanje in podobno. Osnovne planinske naloge pa ne bi smele trpeti zaradi te formulacije oziroma zaradi take politike. Kazno je, da se planinski domovi (Mariborska koča, Ribniška koča, Celjska koča, Dom v Logarski dolini, Dom v Kamniški Bistrici, Komna, Kekec, Erjavčeva koča na Vršču in še kaki drugi) iz dneva v dan bolj oddaljujejo od svojega planinskega poslanstva. Prizadeta društva jih z največjimi težavami upravljajo in mogoče celo hromijo osnovno planinsko dejavnost. Tako sem gledal na ta težavni problem še pred decembrom 1961 in sem se celo energično zavzemal, da PDM proda Mariborsko kočo in se pomakne v mirnejše področje Pohorja. Žal sem naltel na odpor in tudi vrhovni slovenski planinski organ ni dovolj energično podprl take iniciative. Ni moj namen uprizarjati neko planinsko puritanstvo, ker pa že nekaj let silim na reševanje tega prečega vprašanja, se mi zdi primerno, da najprej planinci sami zavzamemo stališče do tega vprašanja, potem pa šele angažiramo slovensko javnost. Tako sem zabil tudi urednika Planinskega Vestnika, da objavi ta prispevek. Bojim se namreč, da nas bo prehitel čas in da bomo zelo težko rešili ta problem. Menim, da se je treba pogovoriti, ali prepustimo upravljanje takih domov v sedanji obliki oziroma, da prepustimo nadaljnji razvoj stihiji, ali da prepustimo take domove gostinstvo-turističnim gospodarskim organizacijam — seveda proti odškodnini in se pomaknimo v planinske rezervate ali pa spremenimo sedanji način upravljanja. V glavnem upravljamo te domove v amaterski obliki in to v bodoče ne bo več mogoče, ker so zahteve turistov iz dneva v dan večje. Osebnost se zavzemam za drugo rešitev, to je, da tovrstne domove prodamo gostinstvo-turistični mreži in da zgradimo planinske domove tam, kjer bodo res ostali planinski.

Že pred leti sem trdil, da bo moralo PDM Ribniško kočo odstopiti gostinstvu in si poiskati lokacijo za nov dom v istem delu Pohorja.

Želim, da bi ta prispevek sprožil razpravo, v obeh možnih oblikah, in da bi čimprej rešili to vprašanje tako, da bomo ohranili osnove planinske naloge v planinski organizaciji, vsekakor pa se ne izolirali od turizma, s katerimi se na določenih mestih stikamo.

ing. Friderik Degen

PREDAVANJE O LEFOTAH NAŠEGA MORJA IN NAŠIH GORA, s katerim je dr. ing. France Avčín v novembru 1. 1962 potoval po Zahodni Nemčiji, je pomenilo izredno učinkovito propagando za našo domovino in za naš turizem, saj je po vsej južni Nemčiji predaval 30-krat. Pri roki imam poročilo v »Schwäbische Zeitung« z dne 16. nov. 1962. Ing. Avčín je predaval v športnem sanatoriju v Isnyju dvakrat: »Bilo je to eno najlepših in najboljših predavanj, kar jih je kdaj bilo tu o tuji deželi... Dr. Avčínu so se vsi zahvaljevali za vsebino, za simpatično obliko in za človeški takt... Znal je najti vezno snov od človeka do človeka... Jadranska obala je od nekdaj počitniško področje za Nemce in Avstrijce, Slovenija lovišče. Slovenija je izhodišče za Jadran in domovina prijaznih ljudi, ki vroče ljubijo svojo deželo. Na to naj turist ne pozablja, Nemec pa naj bo tu bolj kot kjerkoli drugod — sel dobre volje, drugače mostov ni mogoče zgraditi.« Tako nemško poročilo.

»Amberger Zeitung« z dne 19. III. 1962 piše med drugim: »...v čudoviti harmoniji je v dr. Avčínu združen prodoren duh, nenasitljiva ljubezen do narave, obzirnost do človeka in narodni ponos Slovenca... Njegovi posnetki so zaradi svojih barvnih kvalitet, kompozicije, arhitektonike in občutja najboljše, kar se je v tem zahtevnem krogu kdaj kazalo, in so želi odkriti, navdušeno občudovanje. Dr. Avčín je ognjevit slavitelj svoje domovine.« — Dr. ing. Avčín je bil tudi gost Club Alpin Français v iserski in grenobelski sekciji. Tu so ga publikli predstavili kot strokovnjaka za alpinistično opremo, iznajditelja derez in eksperta za vrvi, športnika, poeta in znanstvenika. Lokalni grenobelski list je pisal: »Lepe slike je spremljala beseda polna humorja, mehka in preprosta. ... Lepoto bomo našli povsod, če jo le hočemo videti. Morda jo bo kdo od številnih Grenobelčanov, ki so dr. Avčína poslušali, šel iskat na dalmatinske otoke ali v Trento...« Gmünder Tagespost z dne 22. XI. 1962: »Dobra slika pove več kot tisoč besed... V njegovih slikah ni samo plamenelo jesensko listje, skoraj v vseh njegovih besedah je gorela tudi strastna ljubezen do domovine. Plošče s slovenskimi narodnimi pesmimi so še podčrtale občutje odličnih posnetkov...« Podobno pišejo še »Die neuesten Nachrichten« z dne 19. XII. 1962, »Remszeitung« z dne 22. XI. 1962 in drugi časopisi.

T. O.

alpinistične novice

5-LETNICA AO OBRTNIK MARIBOR. 8. decembra 1962 se je v planinskem domu Kozjak zbralo blizu 40 gostov — med njimi podpredsednik PZS Tone Bučér. Zvečer je v klubski sobi, kjer je bila improvizirana foto razstava iz življenja odseka, začel slovesnost Lojze Petelinšek, o dejavnosti AO, ki je moral v začetku prebroditi precej težav, v 5. letu obstoja pa je zabeležil že nad 100 vzponov, pa je govoril Janko Legat. Za njim je povzel besedo Tone Bučér, ki je nakazal, med drugim, nekaj nalog planinskih društev v zvezi s spremembami statuta PZS. Za njim je spregovoril predsednik PD Obrtnik Alojz de Corti, ki je v imenu društva obljubil AO vso pomoč. F. V.

STARA GARDA jeseniških plezalcev še vedno ne miruje. Janez Krušič, Janko Silar in Maks Dimnik so v družbi svojih boljših polovic lani prekržarili Dolomite in skupino Ortler po dolgem in počez. Pri tem so obiskali številne vrhove in občudovali moderne smeri zadnjega časa. Tudi Cirila Pračka srečamo skoraj sleherno nedeljo v gorah s smučmi ali vrvjo. Letos je med drugim plezal v Triglavski steni, obiskal Dolomite in Grossglockner.

BELAK STANE IN ZORKO JANEZ (oba AO Ljubljana matica) sta lansko poletje v Dolomitih opravila naslednje vzpone: Preusovo poč, Rumeni raz, Dibonov raz in smer Comici-Dimai v Veliki Cini.

LANSKA PLEZALNA SEZONA je bila izredno plodna. Ob številnih odličnih vzponih doma in v tujini so zapustili tabor zakrknjenih samcev odlični alpinisti Peter Jamnik, Metod Humar, Peter Ščetin, Barbka Lipovšek, Tone Škarja, Jožica Trobevšek in ing. Franček Mulej. Cestitamo!

SPREJEM PRIPRAVNIKOV v članstvo Akademskega AO je bil letos 16. decembra 1962 v Tamarju. Letošnja prireditev je bila nadvse slovesna. Formalno se izbirajo pripravniki za člane že na sestanku AO vsako jesen, kjer o sprejemu odločajo vsi člani. Uradno pa jih sprejmejo na slovesnosti, kjer morajo pred posebno komisijo dokazati, da so vredni zupanja članov. Letošnja zelo stroga komisija, ki so jo sestavljali Lojze Šteblaj, dr. Ivo Valič in Andrej Aplenc-Bob, je imela nalogo preveriti znanje Poldeta Potočnika, dr. Uroša Tršana in Jošta Razingerja. Vprašanja so bila iz alpinistične tehnike in aktualne politike PZS. Vsi kandidati so sicer s težavo, vendar zadovoljivo opravili sprejem. Ob tej priložnosti so tov. Mirana Marusiga sprejeli za častnega člana Akademskega AO zaradi njegovega duhovitega literarnega udejstvovanja v Planinskem Vestniku. lj

Iz planinske literature

ROGER FRISON — ROCHE, RETOUR À LA MONTAGNE. Avtor je z romanom »La grande crovasse« začel delo, ki ga je bilo treba dokončati. Tega v imenovanem romanu ni dosegel, saj je ostalo preveč vprašanj, na katera bralec ni dobil odgovora. Skratka — snov je kar sama vabila k nadaljevanju. Rezultat je »Retour à la montagne«.

Smrt, še posebej tragična smrt, ni nikoli brez posledice za bližnjo okolico tistega, ki zapušča svet življenja. Brigitte, komaj poročena, pa že mlada vdova, spozna, da je njeno mesto v gorah. Vrne se v Zianov svet, v njegovo rojstno hišo. Že zato, da bi v njej dala življenje Zianovemu otroku, ki ga pričakuje.

Okolica ji je z redkimi izjemami sovražna. V njej vidijo vzrok prežgodnje Zianove smrti; zopni so ji njeni starši in okolje s ponarejenimi obrazi, iz katerega prihaja. Le počasi, počasi se ji tu in tam odpre kako srce. Redke so duše, na katere se lahko zanese.

Še pomlad je vsa divja, polna snega in neugodnih vremenskih preobratov. Plazovi si utirajo pota tam, koder že stoletja ni pustopil njihov piš. V eni izmed takih noči privčka na svet mali Zian.

Brigitte si s težavo poišče zaposlitev, za nekaj časa je rešena skrbi, kako bo preživljala sebe in sina. Hudo je le to, da je v najlepšem poletju zaprta med štiri stene.

Za vzpon na samotne vrhe pa ni potreben le čas. Brigitte rabi vodnika, tovariša. Vodniki ji neprijateljsko odklonijo pomoč, izjalovi se ji poskus z zapitim alpinistom Cyrillom. Vsemu na kljub se sama povzpne na Aiguille de Belvédère in sestopa po grebenih proti Pointe Favre na Col de Bérard. Sestop je težaven, neprevidnost po snežišču jo skoro stane življenje.

V gorah srečamo tudi človeško tovarno žival — nosača. Večini njih je gora edino, čeprav nevarno orodje, s katerim si služijo vsakdanji kruh. So pa tudi taki, ki gore časte in ljubijo tudi kot svet, kateremu je vredno posvetiti še svoj prosti čas.

Tak je čudaski Parižan, delavec Peau d'Ane. Kot alpinista ga poznamo, ko se kot samohodec poda na Grépon. Silaka se drži smola. Daleč od ljudi si v težki nihalni prečnici zlomi pišal in izgubi vso opremo; ostane mu le vrh, s katero v izpostavljenem ostenju mukoma sestopa. Žejen in premražen prebije noč v neudobnih skalah, drugi dan se skozi kamine spusti do neoskrbovane koč.

Rešijo ga reševalci — vodniki, med njimi je tudi Brigitte. Tovarištvo in pogum ji dajeta notranje zadovoljstvo, med trdimi možmi se počasi prične krhati odpor.

Na jesen je Brigitte ponovno brez dela, zato ji je prihodnje leto nadvse dobrodošlo mesto

oskrbnice v zapuščenem, od nikogar obiskanem zavetišču Refuge de Leschaux. Kdo naj tudi hodi tja gor, v preddverje nedostopne stene Grandes Jorasses. Tiste čase je veljala za nezavzeto in še danes je Pointe Walker oslovski most za vse tiste, ki hočejo v alpinizmu videti zapisana svoja imena z velikimi črkami.

Brigitte je sama, misli na redke prijatelje in na otroka ji še bolj grene samoto. Poredkoma ji Peau d'Ane prinese brašna, prek njega se scznani z bratovščino nosačev. Preproste in zveste duše jo sprejemajo v svojo — takisto samotarsko — družino kot bitje z drugega sveta.

Pisatelju ne uidejo dogodivščine vaških paglavcev. Uvrsti jih v tok dogajanja, razmišlja o njihovih neumnostih in razčlenjuje drobno filozofijo Ziana, najmlajšega od njih. Malemu nepridipravu se zahoče izleta med vrhove. Izgubljenca išče vsa soseska, vodniki, alpinistična šola. Po dveh dneh in nočeh v gori je paglavec zopet na varnem. Brigitte se vrne v svoje samotno zavetišče.

Končno dobi stena obisk in Brigitte svoja prva dva gosta.

V zgodnjem večeru se sreča s prvima obiskovalcema. To sta dva mlada fanta, Martin in Josef. Bavarca iz Münchena. Zanesenjaška naskakovalca proslule severne stene, ki jima pomeni bojišče, s katerega brez zmage ni povratka. Nacizem in ideje o nemškem nadčloveku sta njun evangelij, s katerim naslednjega jutra odrineta v steno.

Frison-Roche je bil aktiven borec proti fašizmu in tudi aktiven alpinist. Zato nam je njegova ocena in nevsiljiva obsodba grandmanije tretjega rajha razumljiva. Ljubezen in pogum v planinah nimata ničesar skupnega z brezumnim tveganjem. Le tako moremo razumeti pisateljev odnos do mladeničev, ki, čeprav nacista, odpirata vrata v steno Evrope. Brigitte služi nesrečo, zajema jo nemir, ko z daljnogledom spremlja počasno napredovanje plezalcev in opazuje njune priprave za prvi bivak.

Drugega dne se vzpon nadaljuje. Na večer pred bivakom v gorah zabobni. V steni gospodari vihar. Tesnobe je reši prihod tovariša. Peau d'Ane ji pomaga ugrabiti, kaj bo stena namenila vsiljivcema. Zjutraj o njiju ni sledu; strmine so negibne in neznana sila vleče tovariša iz zavetišča k njegovemu podnožju. Tam ju potegne v dogajanje. Prekorajta robno poč in splezata nekaj raztežajev. Ko se prebijeta prek gladne ključne stene v dnu, se odločita, da gresta naprej.

Na njune klice se iz višin oglase pozivi na pomoč. Po steni, ki je tako rekoč še topla od naporov prvoprstopnikov, se vzpenjata že njuna reševalca. Zvečer odrešita preživelega Josefa iz mučne vese in s težavo pripravita bivak v odprti steni. Sovražni noči ob ponesrečencu sledi negotov dan. Rešitev je samo ena. Peau d'Ane mora v dolino po pomoč. Brigitte ostane ob Josefu, da ga teši v njegovem boju za obstoj.

Zvečer se zopet razbesni nevihta. Brigitte jo ob ugašajočem tovarišu komaj čuti. Stena pa se odeva v požled, svež sneg prekriva redke stopinje.

Jutro vzame Josefa, Brigitte je obupno sama, lačna in izčrpana. Prijatelji jo po nečloveških naporih jedva spravijo na trdna tla.

Stena je premagala Bavarca, premagala pa je tudi odpor do Brigitte. V zavetišču Leschiaux je tisti večer zbrana družba iskrenih prijateljev in gorskih tovarišev. Eden teh je tudi Brigitte.

Roman je izdala založba Arthaud. V štirih delih nam v 44 poglavjih na 312 straneh posreduje bogastvo pisateljevega poznavanja gora in sveta okrog njih — živega in mrtvega.

ing. P. Š.

GORSKI BISERI

(Nekaj misli ob Čopovem
»Svetu med vrhovi«)

Pred menoj leži dolgo pričakovana zbirka fotografij Jaka Čopa »Svet med vrhovi« (naslov me je spomnil na Režkov »Svet med Grintovci« — pa bo menda podobnost samo slučajna). Knjiga je izšla po dolgi negotovosti in čakanju (celo bridka pravda je bila vmes, preden je našla zbirka pot do sedanje založbe), kar pa ni bilo v škodo njeni vsebini. Listam po knjigi, občudujem, zbujam spomine in premišljujem.

Kar nehote primerjamo knjigo, kakršna je ta, s Kugyjevo »Die Julischen Alpen im Bilde« (»Julijske Alpe v sliki«). Kugyjeva ni prva in edina knjiga te vrste, nam pa je najbližja in najbolj pri srcu. Zaradi gorskega sveta, ki je našel v njej svojo, mnogim do takrat malo znano ali celo neznano podobo, in zaradi Kugyjeve visoko umetniške besede. Kugy je le predobro vedel, da je odvisna vrednost take knjige ne samo od fotografov, ki so pripravili slike zanjo, ampak tudi od tiskarne, ki jih je odtisnila. Zato ni varčeval z besedami pohvale založbi in tiskarni Leykam, ki je posredovala njegovo knjigo tisočem in desetisočem prijateljev in občudovalcev gora. Bila je v resnici na višku reprodukcijske tehnike tistega časa.

Jaka Čop (včasih smo ga klicali Jakec, kar pa se ne sliši več prav in se tudi ne spodobi za moža, ki se je že srečal z Abrahamom) je prehodil menda več kakor kateri drugi slovenski planince uhojenih in neuhojenih poti po naših gorah, sredogorju in predgorju, pa tudi številne tuje gore mu niso tujke. V sebi združuje živo in neugnano željo po uživanju gorskega sveta kot planinec — to mu je že v rodu po lani umrlem očetu in po stricih, od katerih je najbolj slaven Čopov Joža — in morda še močnejšo željo, da odkriva tudi najbolj skrite in prislečne lepote gora, jih zajame v fotografsko sliko in prikaže drugim,

ki hodijo dostikrat mimo njih, ne da bi se jih zavedali. Tisto, kar je napisano o avtorju knjige, na njenem zaščitnem ovitku, bi sodilo po vsej pravici v knjigo samo in še precej drugega.

Povedati bi bilo treba, kako je Jaka zaradi enega samega motiva, ki ga je hotel dobiti v pravi svetlobi in zračnostnem okolju, opravil tudi po 16 do 18 dolgih napornih poti in na kraju še ni bil zadovoljen. In srečali ga bomo, ko bo šel že dvajsetič ali tridesetič po istem opravku. Takšen je in mu gre prav gotovo priznanje, da je umetnik, ki hoče zajeti in drugim posredovati lepoto, čeprav samo s fotografsko sliko.

Le bolj na redke čase se je zgodilo, da mu je kakor v plačilo za njegov trud kanilo nekaj sreče v njegovo delo in se mu je razodela po zimski turi na Prisojnik lepota »Gorske pravljice« nad Vrščicem, ki je ni pričakoval, ali je ujel na film razigrani »Ples oblakov« in še kaj drugega, kar se prikaže posamezniku samo enkrat in nikoli več.

Niso bile njegove poti po naših gorah vedno lagodni sprehodi ampak dostikrat težke, že skoraj plezalne ture po zasneženih grebenih ali strmih vesinah. Ni bilo samo enkrat, da je čakal na pravo »luč« in se vračal v dolino v času in razmerah, ki bi komu drugemu vzele korajžo in veselje do čakanja.

Najzlahtnejši plod njegovih tisočerihih poti v vseh letnih časih, v soncu in v megli, dežju snegu so 104 slike v njegovi knjigi, ki zajemajo prostor od koroške Osojščice do Baške grape pa od Kanina in tromeje do Stola in Ratitovca, izbrane iz mnogih, katere je doslej posnela njegova kamera.

Vsaka teh 104 slik zase je po svoje biser, ki vzbuja spomine na opojno lepoto gorske prirode in odpira vrata živemu hrepenenju, da bi jo ponovno doživeli.

Naš avtor ni modernist, najmanj v smeri »grafičnosti« najnovejše fotografske »umetnosti«, razen kolikor je narava sama nedosegljiv »grafik«, toda drugačne sorte (»Osamelci«). Tudi ne dela z najvišjimi dosežki in pripomočki moderne fotografske tehnike. Njegovo »orožje« je refleksna kamera, ki ga je dolga leta spremljala na vseh njegovih potih.

Jakova pota so zvečine samotna. Zato so le redke »štafaže« sopotnikov na njegovih slikah. Srečuje se bolj s stvarmi, ki so mu prirasle k srcu: okleščenimi viharniki, cvetjem in živalmi, zlasti ovcmi, če tako nanese, pa tudi s kakšnim »Modrijanom«.

Knjiga nam odkriva mnogo tihih koticov, katere malokdo pozna. Koliko planincev je že hodilo skozi Javorco in videlo Kuk pa Tolminski Migovec tako, kakor nam ga je pokazal Čop v »Gorskem zavetju«. Malo jih pozna planino Kuhinjo pod Krnom, nekaj več Drežnico, toda kdo jo je videl ali celo upodobil tako, kakor jo je Čop v »Sončni Primorski«.

Čopov svet in predmet njegove ljubezni in fotografije so gore: gorski vrhovi, skladne linije grebenov in sten, tiha jezera in šumeči

slapovi, vasi in zaselki pod gorami, planšarske bajte, odročne planine, cvetoče poljane in kar je še lepote raztresene po našem planinskem svetu.

V upodabljanju tega je Čop mojster. Mojster, ker dela z ljubeznijo. Rekdokdo zna tako dovršeno podati veličino razpoloženja in občutja... igro sonca in oblakov, sijaj luči nad samotnimi in tihiimi gorami...

Samo kot ima oko pristno čutečega umetnika, bo videl razkošni odblesek sončnih žarkov in oblakov in jih zajel tako, kakor jih je Čop v »Odsevih«, bo videl v skromni zaledeneli veji »Ledeno pošast«, kakor je morda še nihče pred njim ni videl tako ali pa bo s sliko »Pod špiki zori klasje« zapel mogočno hvalnico naši zemlji pod gorami.

Tehniških fotografskih težav Čop ne pozna. To velja na sploh, posebej pa je to moč videti na slikah slapov ali deročih voda v soteskah, kakor so tiste slapa Boke »Sredi samotnih sten«, »Pojoča voda« v Martuljku, »Živi pajčolan« Savice, »Šumeča soteska« Vintgarja, »Divja voda« Soče in druge.

Čop zna poiskati pravi čas in svetlobo. Menda bi bolj prav povedal: se z brezprimerno potrpežljivostjo in vztrajnostjo potrudi, da jo najde. Ne vem, kolikokrat sem poskušal dobiti uporabljiv posnetek zapadne Kanjavčeve stene, pa brez uspeha, čeprav sem bil v vseh letnih časih v Zapadni Trenti. Ali je bila stena v čadu, kadar je bila osvetljenost pravšna, ali pa ni bilo prave svetlobe, kadar (in kako redko) je bila stena jasna. Čopovi »Gorski skladi« so mi zato še posebej slikovno razodetje preljubje Trente.

Ali pa »Trentarska idila« z zapotoške planine! Čreda ovac, dva pastirja in zadaj mogočni Prisojnik. Sam ljubi zagorski mir diha iz te čudovito skladne slike. Tisti mir, ki smo ga tako potrebni — mnogo bolj kakor avtomobilskih cest, ropota motorjev in bencinskega smradu v gorah. Dejal bi še, da tudi bolj kakor novih nepotrebnih planinskih potov, pa raje ne bom, da me ne bi zopet obžirali naši hrumni »planinski cestarji«, da jih sovražim, kar še daleč ni res.

Čop najde lepoto tudi, kadar ne sije sonce, morda takrat še bolj. Prepričajmo se o tem ob sliki »Ni vedno sončen dan« ali ob drugi »Nevihta se kuha« ali pa ob lepi kompoziciji megla in oblakov v »Jeseni«.

Niso samo fotografska veščina in izkušnje, je tudi nekaj umetnosti, najti pravi zorni kot. Koliko jih je že videlo vasico Studor z vrha Studorja, kakor je upodobljena v »Vaški arhitekturi« in kdo drugi je že naslikal Staro fužino z mogočnim ozadjem bohinjskih gora, kakor Čop v »Zimi pod gorami«.

Ali naj naštevam še naprej, saj bi moral domala vse. Kažem samo še na »Bleščeči dan« na Planini na Kraju, pokrajino Zajezeram s šestim jezerom, na razgibano tiho »Pomlad v Baški grapi« in veličastno »Dolino plazov«, pomladno Krmo z Debele peči.

Nekam ustavlja se mi beseda o »tiskarniškem« delu, ker ne bi želel jemati knjigi vso njeno tehtnost in vrednost. Povedati pa jo je

treba, že zaradi bodoče nove knjige, ki naj bi obsegala dela vseh naših najboljših planinskih fotografov in zajela ves naš gorski svet, ne samo Julijcev in del Karavank.

Knjiga ni poceni. Menim pa, da bi smela in morala biti še dražja. Takšne slike zaslužijo, da bi bile odtisnjene na najboljšem papirju, pa naj stane, kar stane. Slika na zaščitnem ovitku kaže, kakšna bi morala biti vsaka slika v knjigi.

Nisem toliko strokovnjak v reprodukcijski tehniki, da bi smel izreči več kakor (morda neupravičeno) domnevo, da se je tu pa tam razmazala po nepotrebem, morda ne najbolj natančno odtehtana, še barva na papirju, kakršen pač je.

Morda je smola, da sem videl precej Čopovih originalnih fotografij in me je to speljalo na misel, da reprodukcija nekaterih slik ni bila izvršena z največjo možno skrbnostjo, čeprav se zavedam, da odtis ne more vedno doseči izrazne moči originala.

Naj mi zato oprostijo tisti, ki so si nedvomno prizadevali mnogo truda z reprodukcijo slik, če je zmotna moja domneva, da so utonile »Jesenske scenice« v preobilici barve, da so tudi le-te zastrle bleščobo zlasti nekaterih zimskih slik, npr. »Jutranji žar« pod Stenarjem s skoraj črnim snegom na spodnjem robu slike in »zapršenim« nebom, ali nežno prosojnost »Poznih luči«. Žal mi je sijaja »Ceste viharjev« pa blišča »Ivja v Pišnici« in posebej še »Čudežnega bogastva«, čigar ga ivje je bilo na izvirni sliki takšno, da se je kar iskrilo in se ti je zdelo, da te bo zazeblo, če se ga dotakneš. Morda je nekaj preveč barve vzelo tudi »Zakladu v razpoki« več vrednosti, kakor bi bilo treba. Podobna bo najbrže stvar z »Gorskimi otoki«, na katerih je Prisojnik velik črn madež, v katerem je utonil pramen megle, ki je udrl čez njegov greben.

Če končam te neprijetno potrebne pripombe z ugotovitvijo, da je Čopova knjiga kljub temu ena sama visoka pesem lepotam naših planin in da jo mora imeti v svoji knjižnici vsak planinec, ki mu imajo gore kaj povedati in ki to zmore, pa tudi drugi ljubitelji pristne prirode, naj bo to najvišja pohvala njegovemu delu!

Da se povrnem h Kugyju. V predgovoru svoje »slikovne« knjige je napisal, da je dobra slika vredna več kakor tisoč natisnjenih besed in da mora biti spretna beseda skromna. Čopova knjiga nima spremnih tekstov. Vsaj zame je najboljši način ta, ki je izbran v Čopovi knjigi. Z dvema ali tremi jedrnatimi besedami je izraženo občutje, kakršno naj vzbudi slika. Ne vem točno, kdo je napisal »tekste« k slikam, menda Čop sam. Kdor koli je bil — napisal jih je mojstrsko.

Na kratko še enkrat: Čopova knjiga je »puščelj« kakor so »Zapeljivke« — očnice, ki niso ustvarjene zato, da jih trgaš in raztrgaš, ampak zato, da jih gledaš in uživaš o njih. H kraju še tole: Naj mi kot odgovornemu uredniku Planinskega Vestnika založba ne zameri nekolikanj hudomušno pripombo.

Enako kakor druge slovenske založbe, ki so izdale doslej knjige s planinsko ali alpinistično vsebino, DZS ob izdaji te knjige ni štela za potrebno, da jo pošlje v oceno tudi Planinskemu Vestniku. Morda menijo založbe, da bo ocenil PV take knjige tudi brez tega. Copovo je že in tudi še katero drugo, vendar bi presodil tak odnos založb do PV tako kakor tisti bohinjski fajmošter: Greh ni, lepo pa tudi ne!

Stanko Hribar

TRAIL AND TIMBERLINE, glasilo Koloradskega planinskega društva (CMC — The Colorado Mountain Club), prinaša v avgustovi številki 1962 poleg krajših manj pomembnih člankov tudi dvojje daljših. »Sangre de Cristo Saga« izpod peres L. A. Michela in W. F. Arnolda je prvi del preprostega, a zanimivega opisa devetdnevne grebenske ture v 125 milj dolgem gorovju Sangre de Cristo v Coloradu. S planinsko — tehničnega vidika opis ture sicer ne pomeni nič, zato pa so toliko bolj zanimiva srečanja z visokogorsko naravo: z živalstvom, muhastim vremenom, krasnimi prizori — v opisu je kanez resnične ljubezni do gora. Glede hrane trojica sicer ni bila v zadregi, saj so si še pred turo na šestih sedlih v gorovju (!) pripravili skrbne zaloge hrane — pač pa jih je vso pot mučila huda žeja...

Drugi daljši članek je kratko poročilo o zgodnji zgodovini boulderske skupine koloradskega planinskega društva. Ta skupina je letos (1962) obhajala svojo petdesetletnico — petdeset let je namreč minilo, odkar je prof. Frank E. Thompson vodil skupino planincev na Arapahoeske vrhove. S svojo veliko ljubeznijo do »čudovite narave« jih je tako navdušil, da so še isto leto ustanovili bouldersko skupino (v grofiji Boulder) CMC, njega pa izvolili za prvega predsednika. Skupina se je izkazala za izredno aktivno in pomembno: odločilno je sodelovala pri uvažanju reda v nomenklaturi gorskih vrhov in skupin (pri tem je zelo simpatično, da so k temu delu pritegnili tudi indijanski rod Arapahoe), njena zasluga je, da se je razvil alpinizem v taki meri tudi na koloradski univerzi, sodelovala je pri neštetih znanstvenih raziskavah, boulderska skupina je l. 1923 sprožila vprašanje zaščite redkih cvetlic v tej zvezni državi itd. Izpod peresa članov skupine je izšlo več pomembnih naravoslovnih del (n. pr. Geologija boulderske pokrajine).

Od krajših prispevkov je zanimiv »protest« Allena W. Greena, profesorja denverske univerze, zoper poročilo, da je sprejel mesto na harvardski univerzi. »Nekaj večjega (!) kot Harvard bi moralo biti, da bi me zvabilo proč od koloradskih gora«, pravi prof. Greene. Kako globoke in trdne so vezi, s katerimi nas gore priklepajo nase!

Dušan Čop

V reviji MOUNTAIN CRAFT (št. 57 — jesen 1962), ki jo spet poživljajo lepe fotografije, je to pot močno poudarjeno domače, britan-

sko okolje. Skoraj vsi članki se namreč tikajo »domačih britanskih problemov«. V uvodnem članku »Perspektive« se urednik revije dotika smrti enajst izkušenih alpinistov — Angležev, Nemecev in Švicarjev — v Alpah, Karakorumu in Himalaji v času do 31. julija letos ter poizkuša dokazati, kako zelo važno je, da se alpinist nauči pravilno presojati sebe in sile narave ter se, ne nečastno, obrne, čeprav pod samim vrhom, če tako zahteva ohranitev življenja.

V članku »Cordillera Carabaya« govori M. S. Binnie o odpravi petčlanske britanske ekspedicije v eno najoddaljenejših področij Andov v Peruju v juliju in avgustu 1960. Pisec opisuje vzpon na najvišji vrh Allincapac (1900 čevljev) ter omenja še osem drugih nekoliko nižjih vrhov. Vsi vzponi so uspeli — saj so imeli plezalci ves čas lepo vreme. Pisec govori z navdušenjem o Andih ter poizkuša dokazati, da tak »plezalni izlet, ne ekspedicija« v Ande le ni predrag in da zato ni čuda, če so odprave v južno Ameriko kljub dolgem popotovanju vse številnejše; kajti Andi tudi ne nudijo težav kakor Himalaja, glede vremena (lepo vreme je v omenjenem predelu v Peruju zajamčeno od maja do srede avgusta!) pa se najbrž nobeno gorstvo ne more s njimi primerjati. Tudi razvaženemu plezalcu nudijo dovolj užitka: stene, kakršna je Eigerjeva, obstajajo tudi v Andih! V naslednjem članku »Dva neizkušena v Alpah« (Two Innocents in the Alps), govori pisec R. A. Astley o lastnih izkušnjah ali boljše razočanjih v Dauphinejskih Alpah. Hoteli, a posebno še vodniki res niso za vsakogar, zlasti ne za take, ki jim ni vseeno, koliko odštejejo iz mošnje. Pa čeprav so Dauphinejske Alpe lepe, nadvse vabljive.

Colin Greenhow opisuje v članku The Cairngorms« (Severna Škotska) svoj velikonočni izlet z dvema prijateljskima v gore »Arktične Škotske«, in sicer na Carn Toul in Braeriach. Lepo opisuje pot iz Derry Lodgea preko Larig Ghruja in reke Dee do Corrou Bothy, kjer stoji zavetišče cairngornskega planinskega društva. Od tam so se vzpeli na Devil's Point, Carn Toul in Braeriach. Pa je pisca vendarle sredi zimske samote, ko je sedel nekaj časa sam na tej najvišji in največji gorski planoti v Britaniji, pretresla prečudna ogromnost in osamljenost gora...

»The Permanent School Idea« (zamisli stalne šole) — pisec J. E. B. Wright — je prvi izmed štirih člankov, ki naj bi poročali o napredku »velikega planinskega načrta« o stalni šoli za treniranje plezalcev. Pisec tega članka izredno lepo opisuje Lake District ter njegove doline in gore, ki so kakor pravi, posebno lepe in mikavne v prvi polovici leta, torej tudi pozimi. V dolini Borrowdale so bili prvi tečaji britanske Mountaineering Association in tu nekje naj bi tudi stal bodoči dom Stalne šole.

»Lakeland v februarju« je naslov naslednjega članka, ki ga je napisal Stuart W. Mil-

ler, mlad angleški plezalec. V njem opisuje plezalna vzpona na Helvellyn in Great End v izredno lepem vremenu v februarju.

Problema alpinističnih knjig in težav založnikov z njimi v današnjem času se loteva Robin Collomb. Od ugotovitve, da današnja alpinistična knjiga predvsem predstavlja »himalajsko epiko«, torej opise »ekspedicij« — in te knjige, po njegovem mnenju, še daleč ne dosegajo po svoji vrednosti klasičnih planinskih del, kakršne so n. pr. knjige Whymperja, G. W. Younga Mummeryja, G. Rébuffata itd. Iz teh in še drugih razlogov se današnja planinska knjiga slabo prodaja, pravi pisec ter poskuša z golimi številkami pokazati, kako težko je prodati knjigo, ki stane 30 ali 35 angleških šilingov. Tudi ponovne izdaje uspešnih del ne bi mogle ponoviti uspeha. Zaključuje kratko in jedrnat: planinska literatura potrebuje impulza novega življenja. Pri rastočih knjižnih cenah je za te vrste knjig le ena rešitev in to je, da postanejo boljše!

W. Unsworth poroča v notici »Pontesford Revisited« o novem vodiču za plezalne vzpone v tem predelu Anglije (Shrewsbury). Sleda še kratka poročila o novih knjigah, o Rébuffatovem obisku v Londonu, ter o obiskuruskih plezalcev v Lake Districtu (Lakerland).

Dušan Čop

Sam?

O ne!

V orkester gora

ubran

z vezenino brezčasja

pretkan

med življenje in smrt

ujet

na rokah mesečine

niham —

V živo skalo

uklet

po zvezdnatih morjih

brodim

in v durih viharjev

in v molih dežja

pojem,

kadar se mi hoče

živeti —

in soncu se puščam

do dna,

do dna

objeti —

Sam?

O ne!

V tisoč stvari

ubran,

s tisoč vzmi

pretkan

enkrat: srečni Prometej

z vetrovi

o samotnih ljudeh

šepetam ...

DARINKA

PETKOVŠEK

Viharnik

SEVEROVZHODNA STENA PIZ BADILE je po Buhlu malo iz mode. Lani je bilo v njej več požleda kot ponavadi, zato je bila še manj vabljava. Le štiri naveze so se prerinile skozi to najtežjo smer v Bregagli: Trije Avstrijci s tremi Francozi, Švicarji Etter in Allmen ter Wittek in Belina. 28. avgusta je iz zgornjega dela smeri sestopila francoska naveza in je to v snegu odlično izvedla. V višini 1906 m je SAC, sekcija Bregaglia, postavil kočo nalašč kot izhodišče za znani raz Badile. Od koče do vstopa je poldrugo uro, iz Bondonja pa je koča dosegljiva v poltretji uri. Tudi ta stena spada med tiste ugledne plezalske »playgrounds«, v katerih so se po vojni preizkušali najboljši plezalci. Mi tu še nismo nastopili.

TAIVAN (Formoza), subtropski otok, danes v središču svetovne hladne vojne, ima zanimiv relief, ki ga znameniti švicarski geolog Arnold Heim primerja z Alpami. L. 1958 ga je povabila »svobodna kitajska vlada«, da bi nadaljeval delo japonskih geologov pri iskanju nafte. Kot geolog je imel prost pristop na vse vrhove, tudi na najvišjega, ki je bil na starih kartah imenovan Mt. Morrison (3950 m), na novih pa Yušan (3997 m). Za vodnika mu je CPC (Chinese Petrol Corporation) dal mladega inženirja Cen-Tung-Cunga, ki je znal tudi japonsko. Japonščino stari Tajvanci še znajo. Z ozkotirno železnico sta se pripeljala do Ališana (2247 m), zdravišče, a brez hotelov. Vas so postavili na noge Japonci zaradi eksploatacije širih in bogatih gozdov. Do višine 2500 m so Japonci pogozdili svet z japonsko kriptomerijo, na robu gozda pa postavili meteorološko postajo in ogradili botanični vrt, kjer rastejo ostanki pragozda. V Ališanu je bilo težko dobiti nosače, računali pa so 8 šv. frankov na dan. Prvo počivališče je bilo na Tatakii (2550 m), velikem gozdnem delovišču, kjer so vse opravljali z motornimi žagami, od tu pa je bila zgrajena nova cesta za nov napad na višje gozdne sestoje. V višini 2800 m raste bambus kot podrast, sicer pa sestoji gozd iz borovcev, bele in rdeče jelke (Pinus, Abies, Picea). Vmes je še pacifiška tsuga in hrastje (Quercus gilva). Heim ugotavlja historično geološko sorodstvo z Alpami in ga utemeljuje tudi z rastlinstvom. V višini 3000 m je največ cipres, med katerimi najvišje zraste Red Cypress (Chaemacyparis formosensis). Doseže 60 m višine in do 20 m obsega. Podobna vrsta ciprese, nekaj manjša, se zato imenuje »taivanensis« in ima najboljši les. V višini 3100 m so zadeli na opuščeno strazharnico iz japonske okupacije. Tu so jih dohiteli Čangkajškovi oficirji. Iskali so poti

praprebivalcev, ki so v predhistorični dobi prišli z malajskih otokov in so se pred Kitajci umikali v gore ter njihovi ostanke še danes žive.

Gozd sega še do 3800 m, na osojni strani še nekaj višje, Heim je tudi tu ugotovil alpsko rastlinstvo, predvsem sleč, ki je tako košat, da spominja na rušje, na prvi pogled. Tu je Heim slišal peti kraljička (Troglodytes), najmanjšega in najpogumnejšega alpskega ptička. Nad gozdom je sledil gruh vse do vrha. 100 m pod vrhom Yušana (3997 m) je observatorij, kjer so prespali. Temperatura je znašala -4°C .

Naslednji dan so šli še enkrat na vrh, edinstven zaradi svojega krožnega razgleda. Svetovno znani geolog, ki je delal na vseh kontinentih, je užival srečo tega razgleda pri 76. letu, želel pa je to doseči več kot trideset let, ko je v Kantonu dociral geologijo na Sunyatsenovi univerzi. Od l. 1909, ko je na Grönlandiji iskal premog in grafit, do l. 1961, ko je prav tja vodil akademike, je prekrižaril kot geolog, botanik, biolog in zoolog skoraj ves svet: Iskal je nafto na Malajskem polotoku, v Južni Kitajski, na Japonskem, na Havajih, v ZDA od enega konca do drugega, v Mexici, na Poljskem, v Franciji, v Arabiji, Romuniji, prepotoval je Afriko od Aleksandrije do Capetowna, Tibet, Siam, Indonezijo, Južno Ameriko. Bil je vodja prve znanstvene himalajske ekspedicije z Gansserjem in dveh ekspediciij v Patagonijo. Med zadnjo vojno je delal večji del v Argentini in Čilu. Po vojni je v Peruiju svaril pred ledeniški vodami in jezerci. Tudi v teh letih je delal po vsej Afriki, v Prednji Aziji, v Nepalju in Indiji, na Spitzbergih, Islandiji, Alaski in na Japonskem. Vse svetovne petrolejske družbe so ga klicale, po vojni pa tudi mlajše, »nacionalne«. Nehru ga je klical na posvet, Iran Oil Corporation ga je ob 50-letnici obstoja povabil na slovesnost v znamenju hvaležnosti. Tudi v SZ je bil na geološkem kongresu l. 1937, skratka, v 50 letih je spoznal ves svet.

ZERMATT 1961/62 bo zapisan v zgodovini zaradi zimskega vzpona preko severne stene Matterhorna. Kljub slabemu poletju je bila plezalska bera vendarle obilna. 17. marca 1961 je s severno steno Matterhorna na tistem poskusil Bonatti. Prišel je do 3800 m, pa ga je pognalo slabo vreme. Sledili so prvi poljski, češki, italijanski in angleški vzpon. 19. vzpon preko te stene je zabeležila švicarska vojaška naveza. Konec l. 1961 sta vstopila v steno Švicarja Etter in Allmen, v prvih dneh januarja Hiebelerjeva mednarodna naveza, v drugi polovici januarja oba Hubra, 3. februarja pa so vstopile kar tri naveze: Švicarja Allmen in Etter, trije Nemci Siegert, Kauschke in Bittner in dva Avstrijca Schlömmer in Krempke. 4. februarja 1962 ob 15,30 sta bila oba Švicarja kot prva na vrhu. Pri sestopu sta morala še enkrat bivakirati. Imeli so slabo vreme, -25° do -30°C . Ostale naveze so prišle na vrh 5. februarja ob

11 h. 21. in 22. vzpon preko zimske severne stene Matterhorna je eno največjih alpinističnih dejanj zadnjega časa.

GRŠKO PLANINSTVO je ob 30-letnici obstoja ugotovilo, da je v vseh dejavnostih močno napredovalo. CAH (Club Alpin Héliénique) goji popotovanje, plezanje, jamarstvo in smučanje. L. 1940 je znašala površina planinskih koč 380 m², l. 1960 748 m². Iz tega se vidi, da imajo majhne koč. L. 1959 so odprli na Ziriji v severnem Peloponezu kočo z 18 ležišči v višini 1750 m. Najvišjo kočjo imajo na Olimpu na platoju Profitis Ilias 2650 m, poleg te še pet manjših planinskih koč, raztresenih po vsej Grčiji. Na Olimpu je tudi vojaški smučarski center. CAH gradi tudi smučarske vzpenjače in sedočnice, na Vermionu in Ziriji obratujeta žičnici vso zimo. Od l. 1959 dela plezalna sola na Olimpu, imajo dva francoska inštruktorja po imenu René Pillas in Jacques Nestgen. Sola je v taboru pod steno Stefani in Profitis Ilias in ima do 30 slušateljev. Ponovili so nekaj italijanskih smeri do IV. Poleg Olimpa je za plezavce zanimiv Ghiona, ki ima 1200 m visoko NW steno (vrh Piramide). Tu je grška naveza Michailidis in Leondiadis v 25 urah naredila prvenstveno smer V. in V+. Ista naveza je preplezala 700 m visoko vzhodno steno Neradorahi, stopnja IV. V pogorju Helmos so grške naveze našle še več smeri te stopnje. Tudi smučanja jih uče Francozi. Vsako leto CAH prireja smučarski šampionat na Olimpu, Parnasu, Vermionu, Pelionu ali Ziriji.

KAVKAZ je od l. 1958 spet odprt za zapadne alpiniste. Zapad je to gesto SZ z veseljem pozdravil in se pri tem spomnil na pionirsko delo, ki so ga zapadni alpinisti opravili na Kavkazu v 30 letih tega stoletja.

Kavkaz je 1215 km dolg, je pa ožji, kot so Alpe in po konfiguraciji precej drugačen, na severu in na jugu. Doline v tej geosinklinali drugače potekajo, tudi ledena doba je imela druge karakteristike. Ker ni prečnih dolin, je hoja po Kavkazu zamudna; ker ni takšne poledenitve, je pogled nanj slikovit. To velja vsaj za vzhodni Kavkaz, vzhodno od glavne diagonalne ceste. Zahodno od Kazbeka (5043 m), ugaslega vulkana, je Kavkaz pod udarom suhega stepskega vetra iz Srednje Azije. Pozimi je okoli Kazbeka silen mraz, v juliju pa je v višini 1800 m povprečna temperatura 10°C , torej povprečno precej višja kot v Alpah. Gozdna meja je pri 2100 m. Vsi ledeniki leže na severni strani. Severozahodni Kavkaz je pod vplivom črnomorske klime z milo zimo in vročimi poletji, zato Rusi tu nameščajo svoje alpinistične »lagerje«. Sovjetska alpinistika je še vedno usmerjena v množičnost. V »tabore« sprejemajo sindikati ali vodstvo tabora samo — po natančnem zdravniškem pregledu in po nizki pristojbini. Kurz traja štiri tedne. Za nizko pristojbino dobi tečajnik vso opremo (čevlje,

dereze, cepin, vetrovno obleko, nahrbtnik in drugo).

Vsak inštruktor vodi štiri tečajnike. Vsi vzponi so kategorizirani. Višje kategorizirani vzponi sme tečajnik nastopiti šele, če je prej opravil dva vzpona nižje kategorije. Vodja naveze mora pred vzponom izbojevati pravo »papirnato vojsko«: Izpolniti formularje, narkar dobi zvezek opisov, popisanih z roko. Tiskanih vodičev ni. Od Elbrusa do Kazbeka ni nobene kočice, nobenega »bivacco fisso«. Tečajniki zato zastoj dobe šotor in proviant in to v obilni meri. Povprečno je na težjih vrhovih Kavkaza po 300 ruskih alpinistov. To pomeni, da za zapadne alpiniste v Kavkazu ni več mnogo neodkritega ostalo. Nekateri deli Kavkaza niso pristopni, češ, da se tam gradi cesta, da se še niso vrnili med vojno evakuirani prebivalci i. p.

Nesreč je zelo malo, ker so ukrepi za varnost zelo strogi. Vsaka naveza mora imeti najmanj štiri može, če pa je »lager« daleč, mora iti na pot vsaj 12 oseb. Turo morajo obvezno javiti, opazujejo jih pa tudi iz doline. Inozemci dobe za spremstvo ruskega inštruktorja, včasih tudi ženskega spola. Inštruktor ima s seboj kratkovalovni oddajnik, po katerem je stalno zvezan s taborom. Gorsko reševalno službo v zapadnem Kavkazu je organiziral Gradčan Kropf, vendar nima veliko dela, kakih 20 akcij na leto.

Vsi tabori so pod upravo CTEU (Centralnoje turistsko ekskurzionnoje upravlenije), kamor se prijavljajo tudi vsi inozemci. Tu dobe pregled nad vsemi tabori in vzponi, ki jih ti tabori omogočajo. CTEU poskrbi za brezhiben prevoz v Kavkaz in za oskrbo na vsej poti, obisk Moskve in Kijeva CTEU ponavadi vključuje. Tabori razpolagajo z lesenimi hišicami. Ločijo tabor za turiste in alpiniste, vzponi za prve so lažji.

BEZENGI — LAGER na Kavkazu je eden od najbolj znanih. Leži v višini 2100 m in ima samo šotore. Je izhodišče za najlepše pettisočake. Pred njim se dviga ponosni tetraeder vrhov Koštan — Tau (5145 m) in 4860 m visoka Gistola na zahodnem koncu 12 km dolge ledene trdnjave — stene Bezengi, ki spominja po svojem obsegu in veličastju na Himalajo. Poleg Koštan-Tauja je danes zelo cenjen Dych-Tau (5198 m), prava moda za zapadne alpiniste in sovjetske. Toliko je ponovitev, da so vzpone, ocenjene na 5, znižali na oceno 4a. Tehnično skala ni težavnejša od 3, toda tura je dolga, tudi po pet dni, in računati je treba tudi z višino. Prvi je bil na Dych-Tauu Mummery l. 1888 po jugozahodni strani. Danes največ pristopajo po severni strani, smer je plazovita. Manj je nevarna smer na Koštan Tau, odkoder je lep pogled na Škaro (5201 m), drugi najvišji vrh v Kavkazu. So pa v tem delu Kavkaza tudi lažje ture: Na 4300 m visoki Tin-tin-Baši, 4452 m visoki Baša-az-Baši, na Salyan-Tan (4348 m), s katerega je lep pogled na zeleno Svanetijo. In seveda še cela vrsta srednje težkih vzponov. Bezengi — lager bo v kratkem dobil

dovozno cesto ob reki Čerek, ki jo pozna Evropa najbolj iz Tolstojevih Kavkaških novel. Iz Pjatigorskoka do tabora je 200 km, zadnja vas je Bezengi, cesta pa gre že danes še dalje od vasi. Neruski prebivalci tu so Balkarci. Peš hoje do tabora je tri ure.

DOLINA BAKSAN je drugo središče Kavkaza, ki postaja tudi za zapadne turiste vedno bolj modna. V njegovem zatrepu so 4000 m visoke stene, prelazi drže v legendarno Svanetijo. V bližini so alpinistični tabori za več sto oseb, urejeni hotelsko. Iz tabora v Adylu se odpira pogled na Skeldo. Klimatično je dolina ugodna in ker je tu najvišja gora Evrope 5633 m visoki Elbrus, ni čuda, da je vedno več obiskovalcev. Izurjeni alpinisti se spoprijemajo z Užbo (4710 m), s severnimi stolpi Škelde (4320 m) in kilometre dolgo severno steno Ilu-Tau-Čana (4303 m).

Tudi za manj sposobne je vrsta vzponov na razpolago: Kurmyči (4058 m), Sullukol — Baši (4260 m), Bžeduh-Tau (4271 m) in Dongus — Orun (Svinjska planina 4432 m). Elbrus je perzijsko ime, je andezitni vulkan, ima v višini 4200 m hotel za 200 oseb, iz Bakšana se gradi velika žičnica, prva na Kavkazu. Rusi Elbrusa ne štejejo več med gore. Vendar je vzpon na vrh še vedno trda enodnevna tura.

BELALA — KAJA (1630 m) je tretji kavkaški tabor, ki ga cenijo predvsem Rusi. Leži v zatrepu doline reke Teberda, ki se izliva v Kuban. Hotelsko urejen tabor je dobil ime po kavkaškem Matterhornu, lepi Bellala-Kaji. Tudi sem grade cesto, vendar so zaščiteni ukrepi zelo strogi, saj gre za največjo redkost v Evropi, za pragozd z izredno visokimi in gosto podrastjo in orjaškimi sestoji bukev in macesnov. Vrhovi so tu individualizirani, primerjajo jih Alpam v Oisansu, zato so tu »šole poguma« za Ruse najbolj privlačne. Črno morje je 50 km daleč in je vidno iz vsega 25 km dolgega masiva Dongus-Oruna.

Dombai Ulgan (= veliko volovsko oko) ima severno steno 4a, so pa tu tudi lažje ture: Mali Dombai — Ulgen, Ptyš (3520 m). Težji je masiv Džuguturljutšat (3921 m). Pik Inje (3400 m) je povsem podoben Aiguille Noire v Mt. Blancu in ni težak (2b). Najrazglednejši je vrh Sofrudžu (Lepotica 3785 m), po težavah komaj 1b. Bellala — Kaja (Opasana, 3852 m) pa spada med težke vzpone, 3—4, in je simbol doline Dombai.

Blizu tam je ledenik Alibek. Ne dosti pod njim je alpinistični tabor s plavalnim bazenom. Odtod so dosegljivi vrhovi Alibek-Baši (3600 m), Erzog (3867 m), Sulahat (3400 m), Semjonov-Baši (3630 m), Karakaja (3893 m) in Aksaut (3910 m), vse od 1b do 4a. Lepe plezalne ture imajo Čoča (3638 m), Gran Bu-Ulgen (3915 m) in Dottach-Kaja (3800 m). Stara vojaška cesta omogoča lažji pristop do vstopa, sicer pa se povsod opaža, da SZ Kavkaz odpira turizmu. V taboru Bellala-Kaja so l. 1960 že imeli tudi tiskane opise vzponov.

Pri najboljši organizaciji potrebuje turist do Kavkaza štiri dni, v SZ je najboljšo potovanje z letalom, kavkaško letališče je v Mineralnih Vodah in v Mestjah v Svanetiji. Sem prispe letalo le iz Kutaissija. Obstaja »Turistskaja maršrutnaja karta« 1:250 000. Mörbacherjeva turistična karta iz začetka tega stoletja je torej še vedno uporabna (1:140 000). Vodič Atanasjev iz l. 1912 je zastarel. Centralni Kavkaz je l. 1935 popisal Levin in knjigo izdal v Moskvi. V knjigarnah te literature v SZ ni. Spričo športne orientacije sovjetskega planinstva morda niti ni potrebna. Z razvojem turističnega Kavkaza pa bo to potrebno.

Spričo tega, da je v l. 1962 naša komisija za alpinizem pri PZS usmerila pogled na Kavkaz, morda niso odveč zgornje navedbe. Upoštevati je treba, da pride zazdaj v poštev samo zamenjava ekip. Toda tudi to je treba organizirati preko CTEU Moskva ali Pjati-gorsk. Samo začeti je treba na pravem koncu.

SEVERNO STENO FLETSCHHORN, ki jo od daleč pozna ali vsaj opazi na tisoče in tisoče potnikov, ki se vozijo skozi Simplonski predor, je prvi preplezal R. Blanchet z vodnikoma Supersaxo in Mooserjem. Pet ur in pol so rabili za 800 m visoko steno, šest ur za dostop iz vasi Simplon do vstopa v steno. Vzpon je ponovil šele l. 1948 dr. Oertli z vodnikom Taugwalderjem iz Zermatta. Za steno sta rabila 7 ur, za vso turo 20. Tretji so bili v steni Dunajčani l. 1961, Erich Vanis s 7 možmi ÖTK.

Da je stena tako malo popularna, je krivo to, da v bližini ni koč in zavetišč. Poleg tega je Fletschhorn po novi meritvi iz »Pierre de Niton« v ženevskem zalivu izrinjen iz družine štiritisočakov obenem s Piz Zupo (4002 m). Nova meritev je namreč vse švicarske vrhove ponižala za 3,26 m. Nova deželna karta prisoja Fletschhornu komaj 3996 m. Stena ni ravno težka, naklonina za moderne čase mila, ima pa smer zelo kočljivo prečnico, ki jo Vanis imenuje živčno prečnico, prečnico v snežni vertikali, ki je res ni podcenjevati.

ZAKOPANE, poljski smuški center, je prvič po vojni dobil svetovno ime, ne samo zaradi tekem, ki so se pozimi l. 1962 tu vršile, ampak tudi zaradi sijajne ureditve kraja samega. Poljaki se ponašajo z izrednim občutkom za pokrajino in s smislom za vse, kar je zanj značilno. Vse, kar novega zgrade, je okusno vgrajeno in vsebuje elemente ljudske arhitekture in krajevni značilnosti. Zapadni komentatorji, ki so se tekmovalnj udeležili, so med drugim ugotovili, da so ženski teki prenaporni za tekmovalke in da so medalje dobile na račun svoje ženskosti. Izčrpane so padale v cilj, nabuhlih lic, nabreklih žil, s peno na ustih, žrtve športa, z rezultati, ki bi jih bili veseli tudi moški tekmovalci. To da ne velja za Rusinje, ki so tekle v cilj sveže z nasmehom. In vzrok? Zapadni komenta-

torji so zvesti naivnosti »svobodnega sveta«: »SZ sistematično trenira svoje tekmovalke. Njihove zlate medalje služijo za propagando političnega sistema.«
Trening je trening, trd na zapadu in na vzvodu. Namen mu je po vsem svetu ista: Zmagati ali vsaj doseči čim boljši uspeh.

PLANICA KLUB se je začel snovati l. 1962 z dogovori med tremi prireditelji vsakolčnih smuških poletov. Ime bo dobil po Planici, ki je prva doživela 100 metrski smuški polet. Lepo priznanje tudi pok. inž. Bloudku, tvorcu planiške skakalnice. V zvezi z njo je šlo v svet tudi ime Jožeta Šlibarja, ki se je poleg Recknagla, Lesserja, Happleja in Wale uvrstil med najboljše letalce na smučeh.

PLAZOVI so v zimi 1961/62 terjali marsikakšno življenje, eno celo v Davosu. Plaz je udrl v spalnico in zadušil desetletnega sina gorskega vodnika Eitlerja. Plaz je tri dni odrezal od sveta hotel »Silvretta« na Bieler Höhe. V vznožju zahodne stene Hobcr Göll je plaz zasul 20 vojakov iz Berchtesgadenu. Dve uri je trajalo, da so prišli na mesto lavinski psi. V 10 minutah so psi odkrili zasute vojake. Na Weisfluhjochu je plaz odnesel Amerikanca Muhla. Po petih urah so ga našli mrtvega. Na La Berneuse je plaz zadušil smučarskega učitelja in 7 učencev. 40 policistov in reševalcev jih je iskalo ponoči v snežnem viharju, a našli so jih prepozno. Pol, po kateri so šli na tečaj, je doslej veljala za varno.

POPOVA ŠAPKA je prišla v reprezentativno smuško revijo »Der Winter« (maj 1962). Zanimivo reportažo o njej, o njenih terenih, kočah, žičnici in Šar planinskem kupu je napisal dr. Max Schäfer. Za marsikoga, ki se je naveličal gnce na pistah v Avstriji, Nemčiji, Italiji in Švici, bo Popova Šapka pomenila pravi smučarski raj.

TATRANSKI MUSEUM se imenuje češki planinski muzej. Uredili so ga po vzoru bernskega muzeja, o katerem smo že večkrat poročali in ki deluje že več kot 50 let. Češki muzej je nastal pod geslom, da kaži gore, kakršne so, ob sedanjosti tudi preteklost, a oboje za — prihodnost. V Zakopanem pa so poleg muzeja l. 1953 Poljaki uredili še alpinetum poljske Akademije na površini 762 m² s 430 različnimi alpinkami. Botanični inštitut Jagielonske univerze v Krakovu skrbi za semensko službo ogroženih alpskih rastlin. Vstop v alpinetum je prost.

ČEŠKI ALPINISTI so lani (1961), kakor smo že poročali, dosegli lepe uspehe v Zapadnih Alpah. Celo nek švicarski poročevalec je opazil, da običajno tako ažurne novinarske agencije niso nič kaj skrbne za popularizacijo »češkega« Matterhorna, Grand Capucina, Velike Cine, Eigerja, Grandes Jorasses. Čehi so si namreč s temi vzponi priborili vstopnico v prvi razred svetovne alpinistične elite, nekaterim pa to, kaže, ni prav. Uspehe so imeli

Čehi tudi v Srednjem in Zapadnem Kavkazu, kjer je nastopilo zelo veliko čeških navez in so nekatere dosegle tudi prvenstvene vzpone. Navedimo samo to: Kopal, Metras, Čerman, Mašek, prvenstveni vzpon v severni steni Nakra-Tau 4277 m; Jaškovsky, Valtr, Šmida, Červinka v severovzhodni steni Donguz-Oruna 4452 m; isti severno steno Džan-Tugan-Tau 3991 m.

Na Leninov štít 7134 m se je 30. avg. 1961 povzpел dr. Josef Sekyra z mednarodno ekspedicijo. Čehi, ki so stali ob prvih korakih naše planinske organizacije, so nas torej v zadnjih letih občutno prehiteli. Naj navedem kot zanimivo naključje, da je eden od kavkaških plezalcev tudi Tuma.

ROUSSEAUJEVO LETO 1962 je organiziral Office national suisse du tourisme. Rousseau je res v »Novi Heloizi« napovedal, da bo ves svet drl v Wallis in ne dolgo potem so res začeli prihajati. Ljudstvo jih je imelo za ogleduhe, ki opazujejo za prelazi, po katerih bi iz Švice skrivoma gonili ukradenc ovce. Kako se je to v 200 letih vse spremenilo! Najbrž ne zaradi hvaležnosti Rousseauju, marveč zaradi atraktivnosti so v l. 1962 priredili 12 razstav v različnih krajih na eno temo: Kako je Rousseau vplival na javno mnenje in na umetnost. Obisk teh razstav ima svoje ime: Popotovanje v Rousseaujevem letu, saj vede obiskovalca od Ženeve do St. Gallena preko Montreuxa, Sierre, Thuna, Berna, Neuchâtelja, Basla, Aarau in Luzerna. Elementi razstav: Rousseaujeva popotovanja v času »Nove Heloize«, Rousseau pri delovni mizi, jezera — vir poezije, alpski slikarji, najstarejša panorama na svetu, dobrine hojce, raziskovalci Alp, Goethejeva potovanja po Švici, alpinist od 1765 do danes, razvoj občutka za naravo skozi šest rodov, kura s toplim mlekom (po molži).

Leto so proslavili z dvema velikima prireditvama 3. junija na l'île de St. Pierre, 28. junija v Ženevi. Obe sta skušali pričarati življenje izpred 200 let, znamenite Rousseaujeve »nedelje«.

Mesto Aarau si je izbralo razstavo pod naslovom »Kako so slikarji odkrivali Alpe«. Švicarski turistični gospodarstveniki razglašajo, da je po »Novi Heloizi« Švica čez noč postala moda. Od 1761 do 1800 je izšlo 70 različnih izdaj. Poleg Voltaireja noben drug pisatelj ni imel takega uspeha. V Švici je po l. 1761 zavladala prava invazija tujcev in to tako nenadoma, da za tujce ni bilo niti prostora, kaj šele komforta. Evropa, bogata in premožna Evropa, je začela drveti v zemeljski paradizi, na katerega je pokazal eden najvplivnejših mislilcev — Jean Jacques Rousseau.

DAVOS IN KLOSTERS ležita v višini 1550 m in 1200 m in sprejmeta lahko 15 000 gostov. Tudi ta dva kraja imata vse naprave, ki so potrebne za turistično industrijo. Znani so dolgi smuki, med njimi slavni derby s Parena, rekordni čas je zdaj 10 minut, kar

pomeni, da je smučar vozil po parsenski progi z brzino 70 km na uro. Vzpenjača na Weissfluhjoch ima tak promet, da so jo podvojili.

SAINT—MORITZ in Pontresina bosta kmalu združena v turistično skupnost, ko bo stekla famozna vzpenjača na Piz Corvatsch (3400 m), ki bo odprla prekrasen smuški svet in razglede. St. Moritz leži v višini 1800 m in ima za nadaljni razvoj nedvomno največje možnosti. Že zdaj ga imenujejo smučarska Meka. Pontresina (1810 m) je prav tako obdana od cele vrste vzpenjač v višini 3000 m.

ZERMATT, največje švicarsko letovišče in zimovišče, je znano po tem, da je obvarovan pred avtomobilskim ropotom. Zdaj menda bije tej idili zadnja ura, ker so mestni očetje sklenili, naj se avtocesta podaljša iz St. Niklausa do Tascha, 5 km pred Zermattom. Ne bo dolgo, ko bo v mesto hotelov pridrl vletok motorizacije.

3744 **GOSTOV** na en sam dan (18. avgust 1961) je zabeležil 3450 m visoki Jungfraujoch. Seveda to niso bili planinci, ampak večji del sedeči turisti. To je dosedaj rekord, ki je prejšnjega presegel za 880 oseb. Tri dni prej je bilo na Matterhornu v 14 urah 180 obiskovalcev te najlepše gore v Alpah. Vse brez nesreče! — Vzhodna stena Watzmanna pa je v enem letu terjala 6 smrtnih žrtev. V l. 1961 je bila zelo obiskana, v enem samem tednu je bilo v steni 70 oseb! — V l. 1961 so zabeležili dve letalski nesreči ob dveh najbolj znanih alpskih vrhovih: Letalo z reporterji je krožilo okoli Eigerja in strmoglavilo. Na Mt. Blancu pa je letalo zadelo v žičnico, zgrmelo je več kabin, pri čemer je izgubilo življenje 6 potnikov. Popravilo žičnice je trajalo tri mesece.

HEMINGWAY, svetovno znani ameriški pisatelj, je pred 30 leti smučal v Silvretti. Stanoval je v Wiesbadner Hütte s prijateljem Johnom in je tedaj o smučarji zapisal nekako takole: »Smučala sva ves mesec v Silvretti in sva se sonca najedla. Pred soncem nisi mogel uiti. Samo pod kako pečino in v koči je bila senca. Bilo je prijetno ogoreti, postati črn, toda sonce naju je utrujalo. Lepo, samo sonca nekoliko preveč.«

DACHSTEINSKO VZPENJAČO smo pred leti na tem mestu zabeležili kot vzrok za hudo vročo bitko med gospodarstveniki in zaščitniki narave. Zdaj je bitka končana, zmagovalce je seveda denar, neka štajerska družba bo začela graditi žičnico na Dachstein v kratkem. Žičnica na Zg. Avstrijskem ima izhodišče v Obertraunu ob Halstattskem jezeru in pripelje na severne vršace dachsteinskega masiva v treh etapah: Schönbergalm, Krippenstein, Gjaidalm. Ta žičnica ima na stotisoče obiskovalcev. Štajerce na južni strani Dachsteina to mika. Zedinili so se še za žičnico z južne strani in nič ni pomagal ener-

gični dunajski protest iz vrst ljubiteljev narave, češ ohranite znamenito južno steno Dachsteina v miru. Ramsauci pa so odgovorili, da ta stena ni ogrožena, saj bo šla žičnica tri km stran, predvsem pa so žičnico zagovarjali z velikimi gospodarskimi koristmi. V kratkem času so naredili potrebno cesto na Glöss-Alm, menda najlepšo cesto v Avstriji.

S PADALI NA MT. BLANCU so novembra 1961 pristali trije francoski padalci. Z majhnim letalom jih je na vrh pripeljal švicarski letalec Geiger. Skočili so iz višine 100 do 300 m, pristali so 10 do 50 m pod vrhom. Instruktorji vojaške vodniške šole v Chamoinixu so bili na vrhu že pred njimi in to s helikopterji. Pripravili so padalcem pristajališča. Padalci so se vrnili v dolino s helikopterji. Pa še drug ekstrem: 40-letni vojni invalid Merkt iz Speichingena je prišel na vrh Mt. Blanca — brez nog, z dvema protezama. Vodil ga je vališki vodnik Furrer. Imela sta s seboj še pomožno navezo, vendar je Merkt ni potreboval. Gor in dol je turo opravil v normalnem času, hodil je, kakor da bi imel prave noge, je izjavil vodnik Furrer.

PERILLAT je že nekaj časa francoski smučarski »junak«. Njegova popularnost mu nakazuje Sailerjevo pot. Znana pariška firma ga je povabila na snemanje, zapel je dva »slow rocks«, en slow number in en ameriški song. K snemanju ga je spravil znani francoski rock'n roll star Daniel Gérard. Perillat je uspel in prodlr še k filmu. Vendar trdi, da se ne bo sprl z amaterstvom, ker bi rad nastopil še na prihodnjem svetovnem prvenstvu v Innsbrucku l. 1964. »Sicer pa moram misliti tudi na svojo bodočnost, kar naprej ne bom tekmoval.«

HONORÉ DE BALZAC, poleg Tolstoja morda največji epik vseh časov, je v romanu »Serafita« l. 1837 že omenjal smučanje, takrat v srednji Evropi še popolnoma neznano. Roman se godi v nordijski pokrajini. Takole opisuje smuški tek Mine in Serafite: »Sta to človeški bitiji ali puščici? Na dolgih deskah, pritrjenih na nogah, švigata po snegu. Na deskah je napeta jelenova koža, ki pride prav, če se Serafita obrne v breg.« Balzac opisuje tudi dimenzije teh desk, stremena in vezi in preproste smuške like. V izdaji iz l. 1854 je Johannot to smuško sceno ilustriral. Ilustraciji se pozna, da si slikar smučanja ni tako nazorno predstavljal kot pisatelj in da ga je zamešal z drsanjem. Obe smučarki iz l. 1837 je slikar postavil na rob ledenega brezna, tako da je tudi v smuški pokrajini močno pretiraval.

2500 SMUČARJEV pride vsako uro iz Sestriere na višinske smučarske postaje z različnimi vzpenjačami. Pa še ni dovolj. V znanih zimskih športnih centrih v Italiji prav tako kot v Avstriji, Franciji in Švici posvečujejo kapaciteto mehaniziranega pristopa na smučarski štart. Zle posledice teh ljudskih veletokov s

podaljšanimi stopali so se že pokazale, na štandardnih pistah prihaja do trkov, do »kolizij«, ki so tem usodnejše, čim razantnejši tempo pista omogoča. Zato premišljajo o ureditvi »prometa« na pistah po zgledu cestnega prometa. V sezoni 1961/62 so že po vseh smuških središčih na glavnih pistah uvedli policijo, ki jo seveda večina smučarjev odklanja, češ, smučali se bomo pa že brez policije. Nimamo še pravilnika o prehitevanju, levo in desno, z akustičnim signalom ali brez, s kakšno brzino itd. Dokler ni veljavnih pravil, tudi policija ni upravičena ali pa slabo vrši svojo nalogo. Da bi vsi pametno vozili, je ravno tako nemogoče kot na cestah. Zato bodo pravilniki potrebni, prav tako njih čuvarji in seveda sankcije. Glavni vzrok nesreč na pistah je vedno hitrejši tempo in dejstvo, da sodobni smučar ne obvlada več globokega snega. Tako pravijo avstrijski smučarski strokovnjaki.

PREDOR POD MT. BLANCOM je bil sredi l. 1962, vsaj po načrtu dokončan. To bo osmi čudež našega planeta, čudčž, ki se je že pred tremi desetletji zdel vsem nemogoč. Toda o njem je fantaziral že Horace Bénédicte de Saussure, ki je bil drugi človek na Mt. Blanca (3. avg. 1783). L. 1930 se je začel s stvarjo ukvarjati Arnold Monod, po drugi svetovni vojni pa se mu je pridružil — z denarjem comte Dino Lora Tonino. L. 1953 je prišlo do uradnih razgovorov med Parizom in Rimom, l. 1957 pa sta načrta oba parlamenta odobrila. Dino Lora je postal direktor gradnje na italijanski strani. Dnevno so napredovali po 10 m od vsake strani.

ZNANSTVENO EKSPEDICIJO v Pontsko gorovje in Taurus v Mali Aziji je priredil znani ÖAV. Imela je gozdarski značaj. Trije gozdarski inženirji, zaposleni s pogodovanjem v subalpskem pasu v Avstriji, so se odpeljali s volkswagenom, ki jim ga je za ves čas ekspedicije odstopil eden od dobrotnikov ekspedicije, preko Maribora, Zagreba, Beograda in Sofije v Istanbul, kjer so se prijavili na gozdarski fakulteti. V Ankaru so pripeli ravno na kurban-bajram, zato so lahko obiskali samo avstrijske, holandske in nemške geologe, ki so v Ankari zaposleni na državnem inštitutu. Ker je kurban-bajram dolg, so odšli v Taurus brez državnega priporočila in podpore. Naslednji dan so bili že v vzhodju Ala Daga, ki ga imenujejo »Dolomiti Taurus«. V Črnem Ala Dagu so jih zanimali predvsem geološki problemi. Stopili so na vse višje vrhove Ala Daga Lorut (3050 m), Sakaja (3100 m), Cakil Dag (3100 m). Nabrali so lepo zbirko fosilov in kamenin, tako da so jih najete tovrne živali — oslički komaj prinesli v dolino Emli preko sedla 40 km daleč. Tu so na brezvodnih pobočjih raziskovali kilikijsko jelko, endemično vrsto jelke, znano samo v Taurusu, ki prenaša sušo še bolje od črnega in belega macesna. Kljub temu se tu gozd katastrofalno umika v nižave.

Tu so se povzpeli na 3000 m visoki Cevicli-kapic Dag, na 2800 m visoki Sigirmali Dag, medtem ko na 4000 m visoki Demirkasik, najvišji vrh Ala Daga, zaradi nezadostne opreme niso upali. Sicer pa so istočasno ob vzponu odstopili tudi Angleži, bilo je vse preveč ledeno.

Po slabih cestah so se nato premaknili na severovzhod. Mimogrede so si ogledali se-toje evkalipta, ki so jih v močvirju Kara-bučak zasadili avstrijski gozdarji. V Pont-skem višavju so jim turški gozdarji nudili razkošno gostoljubje. S sedla Camlik so na-redili nekaj lepih tur: Aygir Dag 3040 m, Goliaila Dag 3020 m, Demir Dag 3420 m. Tod okoli so raztresene širne planšarije s po 50 kočami. Gore so vulkanskega izvora in lahko pristopne. V višini 1700 do 2200 m so tu gozd-ni sestoji še močni, biološko nenačeti, arhaič-no gojeni. Avstrijski gozdarji so uplenili tu ogromno materiala za svoje herbarije. Posebno jih je očaral sleč, ki cvete tu vijolič-asto, rumeno, belo in oranžasto. Poleg tega so seveda zajemale kamere, en inženir pa se je poskušal še z akvarci. — Res je značilno, kako se naša severna soseda vztrajno in po raznih poteh uveljavlja v svetu in njegovih gorah.

SPOMENIK ZDARSKEMU bodo postavili avstrijski smučarji in planinci. Matthias Zdarsky se je l. 1856 rodil na južnem Morav-skem kot deseti otrok nemškemu mlinarju v Košihovicah. Od l. 1896 je bil najvidnejši avstrijski smučarski pionir. Živel je v Lili-ncfeldu, umrl l. 1940 v St. Pöltenu. Zdarsky je začetnik slalom, znan je po svojem šo-toru in kot velik prijatelj planin znan po vsem svetu. Impozanten spomenik so odkrili tudi ustanovitelju Alpenvereina Franzu Sen-nu. Pri otvoritvi spomenika je govoril sam univ. prof. dr. H. Kinzl in dejal, da je AV v svojem stoletnem obstoju ves čas delal po smernicah, ki jih je dal ta ötzalski župnik. — Pri tem najbrž ni mislil na ofenzivno vlogo, ki jo je AV odigral na našem ozemlju, nazadnje še pred 20 leti.

ZAHODNA CINA in njena direktissima v se-vernih stenih ni bila med zadnjimi cilji v Al-pah, gotovo pa je bila med največjimi, če ne največji. Tako je zapisal René Desmaison, ki je odločno sodeloval pri dosegu tega cilja. Ponovimo nekaj dejstev, saj naše plezalce ponovitev te direktissime še čaka.

L. 1935 sta steno preplezala Cassin in Ratti, vendar sta v spodnjem delu ušla previsom, ki se pno 200 m visoko. Njuna smer je bila za tiste čase izredna, vendar ne direktna.

L. 1957 sta Cassinovo smer ponovila Desma-ison in Couzy, l. 1958 pa sta že tičala v spod-njem previsnem delu severne stene. Po tret-jem razčezaju sta spoznala, da nimata dovolj materiala. Nobenega klina se nista upala iz-biti, vsako spuščanje z vrvoje bi ju vrglo tako daleč iz stene, da bi jo z nobenim nihajem ne dosegla več. In odložila sta vzpon na l.

1958. Vmes je posegla Couzyjeva smrt in Jannu. Šele 29. junija 1959 so stali Francozi pri svojem vzponu. Švicarska in italijanska konkurenca jih ni motila. Sam Lino Lace-delli je opozarjal Desmaisona, naj ne stega roke po direktni na vrh. Z Desmaisonom so bili Lagesse, Mazeaud in Kohlmann. Zapadlo je pol metra snega, dva dni so rabili za 90 m višine.

Desmaison in Mazeaud sta bila vsa opras-kana in ranjena od zabijanja v počti, od pa-dajočega kamenja. Plezali so nato večji del v rokavicah, s plastičnimi naočniki, da bi za-varovali oči pred sipom, s čeladami. Od 29. junija do 10. julija sama akrobatika, skrajni napor, vendar s pomočjo od spodaj. Sve-drovc, zagozde, na stotine klinov, cela mreža vrvi in ne nazadnje štirje visočki netopirski bivaki v ležalnih mrežah, a večji del brez spanja, skrajni napor še pri vrhu stene. Na vrhu so jih čakali s pivom, Giovanna Mari-otti in oskrbnik Mazzorana, njihova ekonom-a iz vznožja, ter vodnika Vecelio in Quinze. Prišla sta na vrh Zahodne Cine iz simpatije in športnega duha.

MOZARTOVO MESTO Salzburg je zadnja leta dobilo vrstvo pridobitev, ki so vse po-membne za tako turistično središče: Novo festivalsko hišo, nove turistične kapacitete, nov aeroport, nov zimski štadion in še »Dom prirode«, v Heilbrunnu pa gorski zoo, ki ga obiskovalci Salzburga zelo čislajo. Nič manj kot 465 000 gostov je imel ta skromni zoo s 140 sesalci in 200 ptiči.

Zoo je nastal na privatno pobudo, nato ga je prevzelo mesto, ki spada gotovo med najbolj znana planinska mesta v svetu.

WIESBACHHORN (3570 m) postaja vedno bolj popularen. Obiskovalci velike kaprun-ske hidroelektrarne, ki jih je vsak dan več, imajo pred seboj znamenito severno steno. Na vrh Weisbachhorna sta prva stopila do-mačina Zorner in Zanker l. 1798. L. 1924 sta Weige in Welzenbach premagala njegov »zadnji« problem 600 m visoko ledeno seve-rozahodno steno. Uporabljala sta ledne kli-ne, kar so jim nekateri zamerili. L. 1932 se je v tej steni smrtno ponesrečil Toni Schmid, ki je leto poprej preplezal severno steno Mat-terhorna. Lovil je klin, ki se mu je izmuznil iz rok, izgubil je ravnotežje in potegnil za seboj tudi Krebsa.

Stena je izgubila mnogo ledu, opisi iz l. 1925 že davno ne drže več, vendar se stena še šteje med ledne ture, kakršne so Pallavici-nijev ozebnik in severna stena Hochfeilerja, Fritz Moravec imenuje to steno »nebeška le-stein«. Celo na Gašerbrumu se je je spomnil. Za Moravca je stena pomenila poldrugo uro dela s cepinom in lednim kladivom. Steno štejejo še danes za dober himalajski trening.

ROUSSEAUJEVO LETO je res »prevredno-tenje« Rousseaujevega imena, če se ga je polastila na vsem lepem turistična industrija.

V Baslu so v tem znamenju priredili razstavo »Osvojitev Alp«. Gesla te razstave smo v tem »Razgledu« že večkrat omenili: Petrarca, Vadian, Gessner, Simler, Haller (s pesmijo »Die Alpen«), nato Rousseau, ki je v »Novi Heloizi« vzkliknil: »Potujte, stopite v narodo, v gore in glejte njihovo lepoto!« Z njim B. de Saussure in drugi. Razstava kaže tudi razvoj hribovskega brašna od nekdanje čutare z vinom do današnjih tablet in doz vsake sorte.

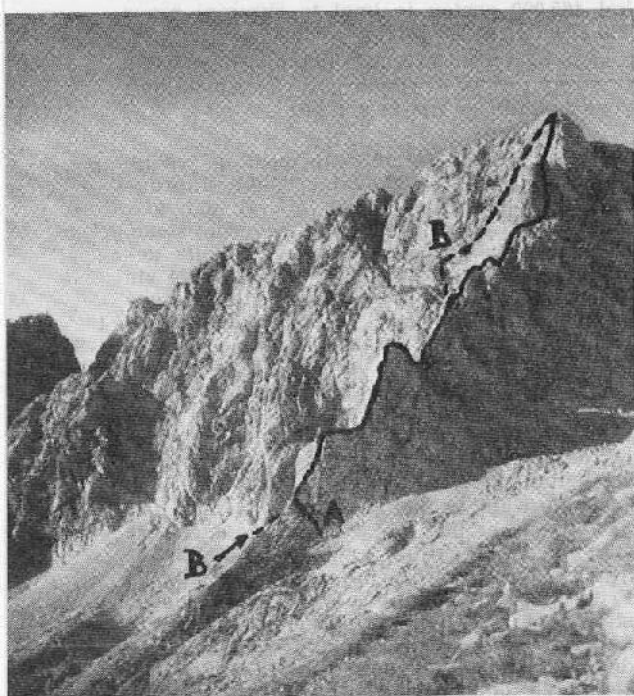
ŠVICARSKA GORSKA POMOČ je stara 20 let, ustanovljena je bila l. 1942 in je izdala doslej blizu 4 milijone šv. frankov za razne melioracije hribovske pokrajine, lepe vsote tudi za razne tečaje, za skrbstvo otrok in žena, za razne akcije. Za iste namene dajejo velike vsote tudi kantoni: za ceste, regulacije hudournikov, žičnice, branike zoper plazove in drugo, kar je k pridru za hribovsko prebivalstvo. Kljub temu se hribovsko prebivalstvo v Švici nezadržno seli v dolino. Prebivalstvo toraj ne izumira, le seli se in iz doline obdeluje hribovsko kmetijo, ki je zdaj zlahka dosegljiva. Človeka je zgrabil čar tehnike, ga preoblikoval in idealistična naveza-

nost na dediščino očetov je šla po zlu. Švicarji bi se tej solitvi radi uprli, pa to ne gre od rok. Nekateri predlagajo strožjo delitev dela: hribovec naj skrbi za dnevno potrebo po mleku, po siru, po govejem mesu. Čim več gradijo v gorah, pravijo, tem manj prostora ostaja za hribovca. Ta se seli, opušta kmetijo in gre za drugim lažjim kruhom.

ŠVICARSKI ŽENSKI ALPSKI KLUB ima zdaj 56 sekcij s 6235 članicami, premoženja pa ima 80 000 švic. frankov. Malo je AC na svetu, ki bi po svojem življenju bili tako konservativni, kot je ta švicarski klub.

MESTO TRENTO je ob svojem 11. filmskem festivalu res že utrjen pojem v zgodovini svetovnega alpinizma. Kdor od fofistov in kameramanov se danes hoče uveljaviti v svetu, mora potrkati na št. 3 v Belenzanijevi ulici. Letos je bila tu že tretja razstava planske in ekspedicijske literature, dalje razstava filmov za vseh 11 let nazaj, obenem pa še četrti mednarodni sestanek alpinistov, ki se je tudi že uveljavil. Povabilo iz Trenta pomcni za alpinista že kar lepo priznanje.

Iz kartoteke prvenstvenih vzponov

VZHODNI RAZ PELCA NAD KLONICAMI (na sliki smer A). Prva plezala Janez Krušič in Jože Stražisar 24. oktobra 1950.

Dostop: Od kočice pod Spičko po stezi proti Škrbini za Gradom 5 min., nato levo na podnožje vzhodnega raza, 20 min.

Opis: Vstop po drnasti rezi pod najnižjim stolpom. Po ostri rezi ca. 15–20 m do malega stojišča na desni strani odklanega grebenskega stolpčiča. Po krušljivem kaminu na vrh stolpčiča. Dalje čez 4 m visoko preveso (V) do ozke poličke pod žmulo. Pod njo 2 m levo, nato po gladki plošči (2k, V) navzgor na rob prvega terasastega stolpa (možic). Dalje 3 dolžine strmo navzgor, na koncu malo levo in na drugi stolp. Sestop v škrbino 10–15 m po krušljivem terenu. Iz škrbine po mestoma drnastem razu, višje preko plati na tretji stolp (možic). Sestop v škrbino 5–8 m. Iz škrbine preko navpične stopnje po ozki poči (2k, V) in dalje po plateh ca. 20 m do ravnega odstavka z možicem. Dalje zložno proti desni do podnožja zadnjega navpičnega odstavka. Na severni strani preko plati s slabimi razčlembami in preko nesigurnih blokov zelo strmo 60 m na krušljiv grebenček (k). Po njem in lažjem skrotastem terenu na vrh.

Ocena: III+ z mesti V. Čas plezanja 5 ur, višina stene 400 m.

Sestop: po zapadnem grebenu do Škrbine za Gradom 1 uro.

VZHODNA STENA PELCA NAD KLONICAMI (na sliki smer B, v spodnjem delu za razom).

Prvi plezali Janez Krušič in tovariši 23. oktobra 1950.

Opis: Vstop po rebro na desni strani markantne grape, ki drži na škrbino za tretjim stolpom vzhodnega raza. Po 2 dolžinah prestop v grapo, v kateri je ogromna votlina s snegom. Obideš jo na levi strani in v grapo nad votlino. Po njej 10 m, nato levo na rebro in po plateh in drnasti steni (k, III) levo v pravo steno, 3 dolžine poševno levo navzgor do malega zatrepa pod belimi platni. Iz zatrepa levo po polici za rebro. Navzgor in preko rebra nad bele plati. Dalje po strmeh a razčlenjenem terenu rahlo desno navzgor preko plati 3 raztežaje. Pod vršno kupolo levo preko rebra in za njim po žlebu na vrh.

Ocena: II, z mesti III. Čas plezanja 3 ure.

TOVARNA
BARV IN LAKOV

COLOR

M E D V O D E

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- Nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione trolejbuse itd.) hidroenergetskih naprav železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- Proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- Izvrstne antikorozivne zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

ZAHTEVAJTE
PROSPEKTE,
VZORCE IN POJASNILA

Tovarna cementa in salonita

15. september

Anhovo

izdeluje:

PORTLAND CEMENT v kvalitetah
po JUS PC 250, PC 350 in PC 450

AZBEST-CEMENTNE IZDELKE »SALONIT«
tlačne vodovodne cevi, kanalizacijske in dimne cevi, cevi za
namakalne sisteme

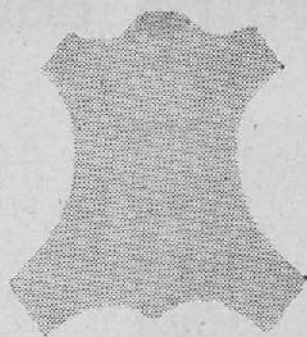
VALOVITE PLOŠČE raznih dimenzij in oblik
za pokrivanje streh, za oblaganje sten, stropov itd.

CVETLIČNE LONCE V VELIKEM ASORTIMANU

Priporoča svoje izdelke!

tovarna usnja v šošanju

Najboljše

podplatno usnje
komerčno in goodeyar
vse vrste boksov
črnega in barvastih
dullboks
za specialne smučarske čevlje
mastno, cugovano
in nekrišplovano kravino
ter svetovno znani likanec
kupite najceneje
v tovarni usnja v Šošanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 11-951

Tekoči račun pri NB Hrastnik 600-29/1-11

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartanov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

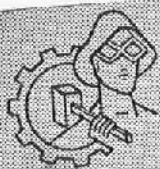
R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

ZVESTI SOPOTNIK

TRANZISTORSKI SPREJEMNIK BLED

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

okroglo, polokroglo, kvadratno, ploščato, šestoglato, osemoglato in tračno jeklo
debelo, srednje, tanko in fino pločevino
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo
debelo, srednjo, tanko in fino žico
hladno valjane trakove – od zelo širokih do finih cevi od 1/8"–3"
bodečo žico in pohištvene vzmeti
žičnike
elektrode za avtogeno in elektro varjenje

do plemenitih jekel